1.Uluslararası **Bebek, Çocuk Ergen Psikoloji** Kongresi

BCEPK

1. Uluslararası Bebek, Çocuk Ergen Psikoloji Kongresi

Tarih: 21-23 Ağustos 2020

ONLINE

RUMELİ ÜNİVERSİTESİ

ÇAGEV

Medya Sponsoru PSYCHOLOGIES TÜRKİYE

biletix ticketmaster Türkiye

www.bcepk.com

/bcepk2020

E-ISBN NO: 978-625-7059-27-5 İDEAL KÜLTÜR

Türkiye'de Bir İlk

1. ULUSLARARASI BEBEK ÇOCUK ERGEN PSİKOLOJİ KONGRESİ

21-23 AĞUSTOS - ONLINE

"Uluslararası Bebek Çocuk Ergen Psikoloji Kongresi" bu yıl ilk kez Türkiye'deydi ! Önümüzdeki 5 yıl süresince ülkemizde gerçekleşecek kongrenin ilki 21- 23 Ağustos 2020 tarihleri arasında Rumeli Üniversitesi online alt yapısı ile gerçekleştirildi.
1.Uluslararası Bebek Çocuk Ergen Psikoloji Kongresi sağlıklı nesillerin oluşabilmesi için sağlıklı çocukların yetişmesinde ailelere ve çocuklara psikolojik ve pedagojik olarak yardımcı olmayı amaçlayan ve psikolojik danışmanlık, psikoterapi, özel eğitim, kurumsal eğitimler, seminerler ve grup çalışmaları alanlarında hizmet veren ÇAGEV (Çocuk, Aile Gelişim ve Eğitim Vakfı) ve İstanbul Rumeli Üniversitesi ortaklığı ile gerçekleştirildi.
Kongrenin Başkanlığını; İstanbul Rumeli Üniversitesi Rektörü Hazım Tamer DODURKA, Eş Başkanlığını ise ÇAGEV Başkanı Elif Erol üstlendi.

Theano Kokkinaki, Ümran Korkmazlar, Nebi Sümer, Piret Visnapuu-Bernadt, Esra Güvenek, Kathrine McCarthy, Neşe Karabekir, Jeanne Magagna, Deniz Altınay, Michi Gurion, Neslihan Zabcı, Yücel Kuran, Bülent Madi, Bianca Lechevalier, İbrahim Diken,İrem Erdem Atak gibi kendi alanında pek çok başarıya imza atmış 7 farklı ülkeden, 20 konuşmacının sunum ve workshop'larını dijital ortamda gerçekleştirdiği kongreye çeşitli ünlü isimler de konuşmacı olarak dahil oldular.

Anne – bebek, çocuk, ergen terapileri, terapideki anne, baba, aile, okul, fiziksel rahatsızlık etkileri, kanserli çocuk ve ailesi, ailedeki ruhsal hastalıkların ve kayıpların çocuğa etkisi, evlat edinilen çocuklar ve aileleri, ilköğretime hazırlık ve sorunsallar, ergenlik çatışmalarında ailenin rolü, zor doğumlarda ve zor hamileliklerde anne bebek ilişkisi, anne bebek bağlanması gibi konuların incelendiği kongrede "en iyi bildiri" ve "en iyi proje" ödülleri de verildi.

Kongre detaylı bilgi için **http://bcepk.com** web adresini ziyaret edebilirsiniz...
Kongre **FUNORG** tarafından organize edilmiştir.

- ANNE-BEBEK TERAPİLERİ
- ÇOCUK TERAPİLERİ
- ERGEN TERAPİLERİ
- TERAPİDEKİ ANNE, BABA, AİLE
- TERAPİYE OKUL ETKİSİ
- TERAPİYE FİZİKSEL HASTALIKLARIN ETKİSİ
- KANSERLİ ÇOCUK VE AİLESİ
- PSİKOSOMATİK VE ÇOCUK
- GELİŞİMSEL PATOLOJİLERDEKİ AİLELER
- AİLEDEKİ RUHSAL HASTALIKLARIN ÇOCUĞA ETKİSİ
- AİLEDEKİ KAYIPLARIN ÇOCUĞA ETKİSİ
- EVLAT EDİNİLEN ÇOCUKLAR VE AİLELERİ
- OKUL ÖNCESI KURUMA BAŞLAYAN ÇOCUKLARDA PSİKOLOJİK SORUNLAR
- İLKÖĞRETİME HAZIRLIK VE SORUNSALLAR
- MEDYA, ÇOCUK, AİLE
- BAĞIMLILIKLARIN AİLE EKSENİ
- ERGENLİK ÇATIŞMALARINDA AİLENİN ROLÜ
- AİLE TUTUMLARININ DAVRANIŞSAL VE DUYGUSAL MESELELERE ETKİSİ
- PERİNATAL GELİŞİM VE SORUNLARI
- ZOR DOĞUMLARDA ANNE BEBEK İLİŞKİSİ
- ZOR HAMİLELİKLERDE ANNE BEBEK İLİŞKİSİ
- ANNE BEBEK BAĞLANMASI
- TRAVMA VE ÇOCUK
- TERAPİDE AİLENİN KONUMLANIŞI, DEFANSLAR
- ÖLÇÜM ARAÇLARI
- COVID-19 VE YENİ NORMAL

KURULLAR

HAZIM TAMER DODURKA
İstanbul Rumeli Üniversitesi Rektörü

ELİF EROL
İstanbul Rumeli Üniversitesi, ÇAGEV Başkanı

İSTANBUL RUMELİ ÜNİVERSİTESİ

İstanbul Rumeli Üniversitesi, 23 Nisan 2015 tarihinde İstanbul'da kurulan bir vakıf üniversitesidir. Toplumun ihtiyacı olan bilim insanlarını ülkeye kazandırmak; bilgili, çağdaş, donanımlı, araştırmacı gençler yetiştirmeyi hedefleyen İstanbul Rumeli Üniversitesi, mükemmeliyet merkezi olma amacını taşımaktadır.

ÇOCUK AİLE GELİŞİM VE EĞİTİM VAKFI

2012 yılında bireysel olarak gerçekleştirilen gönüllü çalışmaları bir dernek çatısı altında sürdürmeye karar verilmesi sonucu Çocuk Aile Gelişim ve Eğitim Derneği (ÇAGEDER), 2014 yılında da (ÇAGEV) kurulmuştur. Çocuk Aile Gelişim ve Eğitim Vakfı'nın amacı sağlıklı nesillerin oluşabilmesi için sağlıklı çocukların yetişmesinde ailelere ve çocuklara psikolojik ve pedagojik olarak yardımcı olmaktır.

DÜZENLEME KURULU

ELİF EROL, İstanbul Rumeli Üniversitesi, ÇAGEV Başkanı
ÖMER FARUK ŞİMŞEK, İstanbul Rumeli Üniversitesi
ERCAN KOCAYÖRÜK, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi
CEYLAN DAŞ, İstanbul Rumeli Üniversitesi
ÖZGE BURAN KÖSE, Kongre Genel Sekreteri

KONUŞMACILAR

Bianca Lechevalier /
Psikanalist, Fransa

Bülent Madi /
Nöroloji Uzmanı, Türkiye

Deniz Altınay /
Psikodramatist, Türkiye

İbrahim Diken /
Anadolu Üniversitesi Profesör Öğretim Üyesi, Türkiye

İrem Atak /
İstanbul Üniversitesi Doçent Öğretim Üyesi , Türkiye

Jeanne Magagna /
Bebek Gözlemi Eğitmeni, İngiltere

Kathrine McCarthy /
Travma Uzmanı, USA

Michi Gurion /
Çocuk ve Yetişkin Psikanalisti, İsrail

Neşe Karabekir /
Anne Bebek ve Hamile/Doğum Psikodramatisti, Türkiye

Neslihan Zabcı /
Çocuk ve Yetişkin Psikanalisti, Türkiye

Nebi Sümer /
Sabancı Üniversitesi Profesör Öğretim Üyesi, Türkiye

Perihan Esra Güvenek /
Psikiyatrist, USA

Piret Visnapuu-Bernadt /
Psikanalist, Psikanalitik Psikoterapi Avrupa Federasyonu Bebek Gözlem Bşk.,Estonya

Theano Kokkinaki /
Crete Üniversitesi Doçent Öğretim Üyesi, Yunanistan

Ümran Korkmazlar /
İstanbul Üniversitesi Profesör Öğretim Üyesi (Emekli), Türkiye

Yücel Kuran
Yazar, Türkiye

AİLE OYUN TERAPİSİ

Seniha Naşit GÜRÇAĞ
Yaşamca Psikoloji
senihanasit@gmail.com

FAMILY PLAY THERAPY

Amaç:

Çocukluk dönemi problemlerinin değerlendirilmesi ve müdahalesinde aile oyun terapisi modelinin hem çocukları hem de aile bireylerini tam olarak kapsayan entegratif bir model olan aile oyun terapisi ve uygulamaları hakkında bilgi vermek.

Yöntem:

Literatür taraması.

Bulgular:

Birçok araştırma oyunun çocuklar, yetişkinler ve hayvanlar için en temel ihtiyaçlardan biri olduğunu ortaya koymuştur (Panskeep, 1998; Siviy & Panskeep, 2011). Doğal olarak terapötik olan oyunun, beyin gelişiminde, bağlanmada, sosyal ilişkiler ve psikolojik iyilik halimizde çok önemli etkileri vardır. Literatürdeki başka veriler de sistemik aile terapisinin bazı çocukluk dönemi problemlerinde en etkin yöntemlerden biri olduğunu bulgulamıştır (Carr, 2000/2009/2018). Literatür bulguları hem oyun metodlarının hem de tüm ailenin terapide bir arada bulunmasının, problemlerin çözümünde etkin olduğuna dair veri sunmaktadır (Haslam & Harris 2011). Oyun terapisinin etkinliğine ilişkin yapılan meta analiz çalışması ailenin terapi sürecine dahil edilmesinin oyun terapisinin etkinliğini artırdığını ortaya koymuştur (Bratton ve ark. 2005). Carr 2001/2009/2018 yıllarında yaaptığı çalışmalarda aile terapisinin çocukluk dönemi davranışsal, duygusal problemlerde, ergenlik dönemi problemlerinde ve kronik sağlık problemleri olan çocuklarla kullanılan etkin, hızlı ve ekonomik bir psikoterapi yönetmi olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşın, Northey'in 2002'de yaptığı çalışma Amerikan Aile Terapileri Derneği üyesi araştırmacı ve klinisyenlerin çocuk ve ergen konularının çalışmalarının oldukça küçük bir bölümünü oluşturduğunu ve onsekiz yaş altındaki çoğu danışanları ile bireysel terapi uygulamalarını tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Johnson & Thomas (1999), Tüm aile bireyleri ile birlikte yürütülmesi beklenen sistemik aile terapisinde terapistlerin %41'nin çocukları seansa dahil etmediğini %31'nin de sürece aktif şekilde katılmasını sağlayamadıklarını belirlenmiş, katılımcıların çoğu on yaşın altındaki çocukların yer aldığı bir seansta kendilerini rahat hissetmediklerini bulgulamıştır. Bunun için nedenin eğitimlerinin yeterli olmadığını savunmuştur. Aile ve oyun terapisinin entegrasyonu 1980'lerde ortaya çıkmıştır (Ariel, Carel & Tyano 1895). Aile oyun terapisi aile terapisini ve oyun terapisini birleştiren, sistemik-entegratif bir terapi metodudur. Özellikle 3-10 yaş aralığında çocuğu olan aileler ile depresyon, korku, kaygı, fobi, öfke, saldırganlık gibi çocukluk dönemi problemlerinde, taşınma, boşanma sonrası yeni düzene adapte olma, aile yaşam dönemi geçişlerinde yaşanabilecek problemlerde kullanılabilecek bir yöntemdir (Ariel 2019).

Tartışma:

Arştırma sonuçları hem çocukluk dönemi problemlerinin çözümünde ve aile terapilerinin etkinliği için çocukların seans odasındaki varlığının önemini ortaya koymaktadır. Buna karşın terapistlerin alan uygulamalarında oyun terapistlerinin kendini daha çok çocuğun, aile terapistlerinin ise yetişkinerin terapisti gibi konumlandırması ruh sağlığı çalışanalarının iki alanın kesiştiği ve birleştiği bir uygulama alanın ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Aile oyun terapisi, bu açığı kapatmaya aday entegratif yeni bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile oyun terapisi, aile iletişimine odaklanır, ailenin duygusal ve fiziksel yakınlığını kolaylaştırır ve artırır.

Aile oyun terapisinde çocuğun bağlanma figürü ebeveynleridir (Gil, 2015). Hedef aile içi ilişkileri güçlendirerek, işlevselliği artırmaktır (Ariel 2019). Oyunun savunmayı kıran bir etkileşim metodudur tüm ailenin birlikte bir çözüm arayışında bulunmasının olumlu etkisi vardır (Ariel 2018). Aile oyun terapisi oldukça yeni bir modeldir ve bu modelle yürütülen terapilerle ilgili veri azdır. Türkiye literatüründe ise entegratif aile oyun terapisi uygulamalarına ilişkin büyük bir boşluk vardır. Bu modeli keşfetmek ve çocuk-aile çalışmalarında sistemik-entegratif bir perspektifle etkin psikolojik yardım sunmak için oldukça önemli bir kapı açacaktır.

Anahtar kelimeler: Çocuk, aile, oyun terapisi, aile terapisi, aile oyun terapisi

Aim:

Understanding the how family and play therapy used as a diagnostic and therapeutic instrument for childhood problems. Researches showed that play is an essential need for all humans and also animals (Panskeep, 1998; Brown & Vaughan, 2010; Siviy & Panskeep, 2011). It is naturally therapeutic. It has a vital role in brain development, attachment, social relationships and psychological well-being. Other some researches showed that systemic family therapy is very effective way to treat some childhood problems (Carr, 2009; Poll et. all, 2017). Nevertheless %41 of family therapist do not include children in family sessions or can not integrate them actively to the sessions. This literature review will try to answer how family sessions can be designed to include both expressiveness, creativity of play in the context of the family system and how it differentiate the therapeutic relationship or therapeutic process.

Method:

Literature review

Results:

Literature findings reveal that play is a supportive in relationships for all ages of people. Research results provide data that both play therapy and getting all family members to the therapy process effective in problem solving. In my presentation, I examined the literature results on the effectiveness of both play therapy and family therapy and try to answer the question of why family and play therapy need to be examined in an integrative multi-dimensional model for having to childhood problems solving.

Discussion:

It emphasized that play is a method of interaction that breaks defense especially for childhood problems. The positive effect of solution-finding as the whole family also stated. Family play therapy is a new integrative-systemic model. Data on therapies conduct with this therapy model are limited. Especially in Turkey, there is a big gap regarding the integrative family therapy applications. It will consist a very important way to provide effective psychological help which covering the whole family, especially the families with children with a systemic-integrative perspective in the context of family therapy.

Keywords: Child, family, play therapy, family therapy, family play therapy

6-9 YAŞ ARASI ÇOCUKLARDA ZEKA DÜZEYİ İLE EBEVEYN KAPSAYICILIĞININ VE ÇOCUKLARDA BULUNAN DEPRESİF SEMPTOMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Nimet Seda BÜYÜKTARAKÇI
Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi
sedabuyuktarakci@outlook.com

Elif EROL
İstanbul Rumeli Üniversitesi,
ÇAGEV Başkanı
elif.erol@rumeli.edu.tr

COMPARISON OF CONTAINER CAPACITY OF PARENTS IN NORMAL, LOW AND HIGH INTELLIGENCE CHILDREN

Özet

İnsanın hayatta kurduğu ilk ilişki ve en önemli olanı ebeveyni ile arasında olan ilişkidir. (Erol,Şimşek ve Zabcı,2018) Dünyaya gelen her bebek belirli bir potansiyel taşımakta, bazıları bu potansiyeli gerçekleştirebilirken bazıları gerçekleştirememektedir. Dünyaya benzer potansiyele sahip olarak gelen iki bebeğin gelecekte farklı potansiyellerde olmasının nedeni araştırıldığında akıllara ilk gelen neden farklı ailelere sahip olmalarıdır. Çocuğun zihinsel,psikolojik,dilsel, fiziksel ve cinsel gelişimlerinde anne-babasıyla kurduğu ilişkinin etkisi fazladır (Senemoğlu, 2005). Çocuğun mevcut potansiyelini ortaya çıkartabilmesi adına fiziksel ihtiyaçlarının giderilmesi, gereken sevgi ve şefkatin gösterilmesi kadar onu destekleyecek sosyal ve fiziksel ortamın sağlanması da oldukça önemlidir.Geçmiş yıllarda Bloom'un yaptığı analizlerin neticesinde zihinsel gelişimin %50'si 7 yaşa, %30'u 4-8, %20'si 8-17 yaşlarında oluşmaktadır. Erken çocukluk dönemindeki ilk yaşlarında çocuğun zihinsel gelişimi açısından sınırlı bir çevrede bulunması ile uyarıcı çevrede bulunması çocuğun gelecekte nasıl bir birey olacağı üzerinde belirleyici olmaktadır. Bu nedenle erken çocukluk döneminde çocuğun becerilerini geliştirmesi için gerekli ortamı ve desteği sağlamak ona rehberlik etmek gerekir.

Bu araştırmanın konusunu da düşük,normal ve yüksek zekaya sahip ebeveynlerin kapsayıcılıkları ile farklı zeka düzeyindeki çocuklardaki depresif semptomların karşılaştırması oluşturmaktadır. Ebeveynin kapsayacılığı çocuktaki zeka düzeyine ve çocuğun zeka düzeyinin depresif semptomlara nasıl yansıyacağı araştırmanın odak noktasını oluşturacaktır.

Araştırmanın örneklemini İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi çocuk-ergen psikiyatri polikliniğine başvuru yapan 6-9 yaş arası çocuklar ile anneleri oluşturmaktadır.Katılımcılara kişisel bilgi formu, Wısc-r Zeka Testi, Kio Ebeveyn Kapsayıcı İşlev Ölçeği ve Ceste Formu uygulanarak tarama modeli araştırma yöntemi kullanılmıştır.Araştırma sonuçlarına göre; annenin kapsayıcı işlevi ile çocuğun zekası arasında anlamlı ilişki vardır,yüksek zekaya sahip çocuklarda depresyon, normal ve düşük zekaya sahip çocuklara göre daha fazla görülmekte ve düşük zekalı çocuğa sahip annelerin endişe-ayrılığa hassasiyet düzeyi, yüksek ve normal zekalı çocuğa sahip annelere göre daha fazladır.

Anahtar Sözcük: Ebeveyn kapsayıcılığı, çocuk, depresif semptom

Abstract

This study discusses the comparison between comprehensiveness of parents who have low average, average and high average levels of intelligence and the depressive symptoms in children who have different levels of intelligence. The study will focus on how the comprehensiveness of parents affects the level of child's intelligence and how the level of child's intelligence affects depressive symptoms.
The sample of the study involves the children between 6 -9 years old and their mothers who registered to polyclinic of child and adolescent psychiatry in Istanbul Kanuni Sultan Suleyman Training and Research Hospital. The survey research method has been used by applying personal information form, WISC-R Intelligence Test, Kio Parental Comprehensiveness Function Scale, CEST Form to the participants. According to results of the study, there is a consequential relationship between the comprehensive function of mother and the intelligence of child. The depression is more prevalent in the children who have a higher average of intelligence in comparison with the children who have a lower average of intelligence and the mothers whose child has a lower average of intelligence are more prone to detect anxiety than those with a child who has a higher average of intelligence.

Keywords: Parent containing skills, child, depressive symptom

Giriş

Bu çalışma 6-9 yaş arası çocuklarda zeka düzeyi ile ebeveyn kapsayıcılığının ve çocuklarda bulunan depresif semptomların arasındaki ilişkiyi incelenmeyi amaçlamaktadır.

Geçmişten bugüne ebeveyn-çocuk ilişkine yönelik yapılan pek çok çalışmada bu ilişkinin çocuk üzerinde önemli etkileri olduğu ortaya çıkmıştır. Çoğunluğu yurtdışında yapılmış olan çocuklarda zeka düzeyinin genetik harici etkenlerin ne olduğu çalışmalar bulunmaktadır. Üstün zekanın yordayıcısı olarak ebeveyn tutumlarının incelendiği araştırmada zeka ile ebeveyn tutumu arasında yüksek ilişki olduğu saptanmış,yapılan diğer çalışmalarda üstün zekalı çocuklara sahip ailelerin tutumları incelenmiş,birtakım eğitsel programlar verilerek öncesi ve sonrasındaki süreçler gözlemlenmiştir.Fakat çocukların zeka düzeyleri ayrı ayrı gruplandırılarak aileler arasındaki fark araştırılmamıştır. Bu çalışma örneklemindeki çocuklar yapılan zeka testi sonucuna göre düşük, normal ve yüksek zeka olarak gruplandırılıp, çocukların annelerinin kapsayıcılıkları ve bu gruplar arasında depresif semptomlar bakımından benzerlik ve fark olup olmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma,bu konu hakkında bilgi sağlamak ve literatüre katkı sağlamayı hedeflemiştir.

Araştırma kapsamında; çocukların zeka düzeyi ile annelerinin ebeveyn kapsayıcılığı,doyum odaklılık düzeyleri,sosyal uyum düzeyleri,kaygu düzeyleri,endişe ayrılığa hassasiyet düzeyleri,depresif semptomları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır sorusuna cevap aranmıştır.

Zeka geçmişten günümüze merak edilen araştırılan bir kavram olmuştur. Düşük ya da yüksek zekaya nelerin neden olabileceği ile yapılan çalışmalarda ortak olarak çıkan iki neden vardır. Bunlardan birincisi genetik geçiş diğeri ise bireyin içerisinde bulunduğu sosyal çevredir. Genetik anlamda yüksek potansiyele sahip bir çocuk eğer bu potansiyeli gerçekleştirebileceği bir çevrede değilse gerekli eğitimlerle bu potansiyel desteklenmiyorsa bu potansiyeli gerçekleştirememekte, tam tersi bir durumda genetik anlamda düşük potansiyele sahip bir çocuk eğer uygun bir çevrede büyürse mevcut potansiyelinin daha da üstüne çıkabilmektedir. Buradan hareketle zekanın durağan olmadığı geliştirilebilir olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumla ilgili tek yumurta ikizleri üzerinde yapılmış pek çok araştırma bulunmakta ve birbirlerini desteklemektedir. Bu çalışmada zeka düzeyinde etkisi olan çevre faktöründen yola çıkarak bir çocuğun gelişimi üzerinde en önemli katkısı olan kişi olan annesi ile ilişkisinin zeka düzeyine etkisi incelenmiştir. Anne çocuğun karnına düştüğü ilk günden itibaren çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimi üzerinde çok önemli etkilere sahiptir. Çocuğunun gerek fiziksel gerekse ruhsal ihtiyaçlarına hızlı cevap veren anneler kapsayıcı işlevi yüksek annelerdir. Kapsayıcı işlevi yüksek annelerin çocuklarının zeka düzeyleri üzerinde olumlu etkileri olacağı düşünülmektedir.

Çocukların zeka düzeylerine göre depresif semptomlarında farklılaşma olup olmadığı araştırmanın bir diğer sorusudur.

Yöntem

Çalışmada, nicel araştırma tasarımlarından olan ilişkisel araştırma kullanılacaktır. Çalışmada kişisel bilgi formu, Wısc-r Zeka Testi, Kio Ebeveyn Kapsayıcı İşlev Ölçeği ve Ceste Formu uygulanması yapılmıştır.. Araştırmanın örneklemini İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi çocuk-ergen psikiyatri polikliniğine başvuru yapan 6-9 yaş arası 50 çocuk ile anneleri oluşturmaktadır.

Bulgular

Çalışma kapsamında elde edilen verilere One way anova,bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır.

Düşük zekalı çocuğa sahip annelerin endişe ve ayrılığa hassasiyet alt ölçeğinden aldıkları puanlar diğer gruplarla karşılaştırıldığında, diğer gruplarla arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir [t(58)=2.88, p<.05]. Düşük zekalı gruptaki çocukların annelerinin endişe ve ayrılığa hassasiyet puanları (x=39,57), diğer gruptaki çocukların annelerinin endişe ve ayrılığa hassasiyet puanlarından (x=32,50) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Yüksek zekalı gruptaki çocukların anneleri kapsayıcı işlevler ölçeğinden alınan toplam puanlara göre diğer gruptaki çocukların anneleriyle karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir [t(58)=5.72, p<.05] Yüksek zekalı gruptaki çocukların annelerinin kapsayıcı işlevleri toplam puanları (x=112,57), diğer gruplardaki çocukların annelerinin kapsayıcı işlevleri toplam puanlarından (x=84,83) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Düşük zekalı gruptaki çocukların anneleri doyum odaklılık alt ölçeğinden alınan puanlara göre diğer gruptaki anneler ile karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir [t(58)=3.11, p<.05] Düşük zekalı gruptaki çocukların annelerinin doyum odaklılık puanları (x=15,03), diğer gruptaki çocukların annelerinin doyum odaklılık puanlarından (x=11,60) anlamlı derece de yüksek bulunmuştur.

Yapılan t-testi sonucunda normal zekalı çocuklarla diğer çocuklar arasında sosyal uyum düzeyi bakımından anlamlı bir fark olduğu bulunmaktadır (p<0.05).

Yüksek zekalı çocuklarla diğer çocuklar arasında depresyon düzeyi bakımından anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur (p>0.05).

Yüksek zekaya sahip çocuklar ile diğer çocuklar arasında kaygı düzeyleri bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır (p<0.05). Yüksek zekalı çocukların kaygı düzeyleri diğer gruptaki çocuklardan daha fazladır.

Sonuç

Bu araştırma sonucunda, annenin kapsayıcı işlevi ile çocuğun zekası arasında anlamlı bir ilişki olduğu hipotezi desteklenmiş,farklı zeka düzeylerine sahip çocuklar arasında depresif semptomlar bakımından farklılıklar olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Dünyaya benzer potansiyelle gelen iki bebeğin gelecekte farklı zeka düzeylerine sahip olmalarının nedeni olarak pek çok çalışmayla desteklenen sosyal çevre kavramından,anne ögesi çalışmanın odak noktası olmuş,annenin kapsayıcı bir anne olmasının önemi bu çalışma ile zekayla ilişki yönünden belirtilmiştir.

Çocuklarda zeka kavramına yönelik yapılan pek çok çalışmada araştırma konusunu üstün,normal veya düşük zekaya sahip çocuklar yalnızca tek bir grup incelenecek şekilde yapılmış,üstün ve normal veya normal veya düşük zekaya sahip çocuklar şekilde farklı zeka düzeylerindeki gruplarla yapılan çalışmalar literatürde sınırlıdır.Yapılan çalışma farklı zeka düzeylerindeki grupları karşılaştırması bakımından literatüre katkı yapmayı amaçlamaktadır.Bu doğrultuda sınırlı bir örneklemle tek bir kuruma başvuru yapan çocuk ve aileler ile çalışılması çalışmanın sınırlılıklarındandır. Kendisinden sonra yapılacak çalışmalarda farklı şehirlerden farklı yaş grubundan çocuklarla bu çalışma yapılabilir.Ebeveyn kapsayıcılığının depresif semptomlara etkisi incelenebilir.

ÇOCUKLARDA NARSİSİSTİK SORUNSAL: BİR OLGU SUNUMU VE RORSCHACH TESTİNİN KATKISI

Neslihan ZABCI
Maltepe Üniversitesi
neszabci@superonline.com

NARCISSISTIC PROBLEMATIC IN CHILDREN A CASE REPORT AND CONTRIBUTION OF THE RORSCHACH TEST

Özet

Narsisistik patoloji, çağımızın en önemli psikopatolojik kişilik yapılanmasıdır. Yetişkinlerde kişilik yapısı olarak ortaya çıkan patolojik narsisizm çocuklarda erken dönemden itibaren görülür; ancak çocuğun kişilik organizasyonu henüz tamamlanmadığından, narsisistik savunmaların kullanımı daha esnektir: Bazen altta yatan değersiz öz benlik açıkça yansıtılırken, diğer zamanlarda her şeye gücü yeten pozisyonlar benimsenir. Ancak değişmeyen ortak nokta, herhangi bir kayıp veya engele dayanamama ve eksiklik karşısında ortaya çıkan narsisist öfkedir. Önleme açısından, çocukluktaki narsisistik problematiğin bu erken tezahürlerini tespit etmek ve gerekli desteği erken dönemde sağlamak büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, narsisistik patolojiyi teorik olarak ele almak ve sosyal uyumsuzluk, davranış sorunları ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite semptomları nedeniyle kliniğe başvuran 11 yaşındaki bir kızın Rorschach Testi ile erken görünümünü değerlendirmektir. Rorschach testindeki patolojik narsisistik mekanizmalar, Rosolato (1978) tarafından geliştirilen narsisizmin yapısal analizine dayalı olarak 3 maddede incelenecektir:

- Libidinal geri çekilme; dış dünyaya kayıtsızlık ve kendi üzerinde merkezileşme
- İdealleştirme veya değersizleştirme
- Aynalama (simetri ve yansıma yanıtları)

Anahtar Kelimeler: Çocuklar, Narsisistik Patoloji, Rorschach Testi

Abstract

Narcissistic pathology is the most prominent psychopathological personality structuring of our age. Pathological narcissism which emerges as a personality structure in adults is observed in children from an early stage; however since the child's personality organization is not yet completed, the use of narcissistic defenses is more flexible: Sometimes the underlying unworthy self image is clearly projected, while at other times omnipotent positions are adopted. However, the common point that does not change is the inability to withstand any loss or obstacle and the narcissistic rage that emerges in the face of deficiency.In terms of prevention, it is of great importance to identify these early manifestations of the narcissistic problematic in childhood and to provide the necessary support at an early stage. The purpose of this study is to consider the narsisistic pathology theoretically and to evaluate its early appearance through the Rorschach Test of a 11 years old girl who applied to the clinic due to social maladjustment, behavioral problems and symptoms of attention deficit and hyperactivity. Pathological narcissistic mechanisms in the Rorschach test will be examined in 3 items, based on the structural analysis of narcissism developed by Rosolato (1978):

- The libidinal retreat; indifference to the outside world and centralization on itself
- Idealisation or devalorisation
- Mirroring (symmetry and reflection responses)

Keywords: Children, Narsisistic Pathology, Rorschach Test

Narsisistik patoloji çağımızın en öne çıkan psikopatolojik kişilik yapılanmasıdır (Melman, 2005). Kişilik bozukluğu çerçevesinde tanımlanan narsisizm, Narsistik Kişilik Bozukluğu adını almakta ve bireyin kendini olduğundan da önemli olarak algılayıp, aşırı beğenilme ve onaylanma ihtiyacı hissettiği ve eşduyum yapmaktaki yetersizliği ile kavramlaştırılan kişilik yapısıdır (Kohut, 1974). Yetişkinlerde bir kişilik yapılanması olarak ortaya çıkan patolojik narsisisizmin birçok özelliğinin –örneğin altta yatan depresif endişe ve büyüklenmeci kendilik gibi- çocuklarda da erken dönemlerden itibaren gözlendiğini bununla birlikte çocuğun kişilik örgütlenmesi henüz tamamlanmadığından, narsisistik savunmaların kullanımının daha esnek olmasının yanı sıra, yetişkinden bazı farklılıklar da gösterdiği görülmektedir. Önleyicilik açısından, çocukluktaki narsistik sorunsalın bu erken görünümlerini tespit etmek ve gereken destekleri erken bir dönemde sağlamak büyük önem arz etmektedir.

Narsisistik bozukluğun temelleri çok erken dönemlere uzanır ve annenin gerçek, kendi düşlemindeki imgesel çocuktan ayrışmış ve kendisinden farklı bir nesne olarak çocuğa ruhsal yatırım yapamaması ile ilintilidir (Cahn, 1989). Çocuğun kendi kişiliğine ulaşmasını engelleyen bir narsisistik el koyma söz konusudur: Çocuk annenin düşlemine hizmet etmesi beklenen bir narsisistik uzantı konumundadır. Özünde kendini sevme yetersizliğine dayanan bu sorunsal, iyi nesneleri yeterince içselleştirmede bir bozulma ile yakından ilişkilidir. Öteki tarafından kendi öz kimliğiyle sevildigini hissetmeyen çocuk "beyaz kendilik" (Giovacchini, 1975) hissini yaşantılar ki bu, öteki için gerçek bir empati hissetmenin önünde büyük bir engel teşkil eder.

Bazı çocuklarda narsisistik temellerdeki bu aşınma, her tür yetersizliği reddetme ve "kendi kendime yeterim" konumunun benimsenmesine yol açar. Çocuk kimi zaman bunu ilişkilerden geri çekilerek sağlar, eksikliğin düşlemsel ve sihirsel çözümler tarafından doldurulmasını bekler. Daha sıklıkla ise, manik savunmaların devreye girişiyle, çocuk aktif bir konum alarak öteki üzerinde tümgüçlü denetime başvurur. Kohut'un (1974) "büyüklenmeci kendilik" tanımına gönderme yapan böyle bir durum sıklıkla davranış bozuklukları ile sonuçlanır; güçsüz ve kırılgan bir kendiliği tamir için çocuk ötekinin sınırlarına girer, onun üzerinde baskınlık kurar.

Yetişkinden farklı olarak çocukta, henüz bir kişilik örgütlenmesi net olarak oluşmadığından, baskınlık kurma ve geri çekilme/boyun eğiş konumları sıklıkla yer değiştirir. Bazen altta yatan değersiz kendilik imgesi açıkça yansıtılırken, bazı anlarda tümgüçlü konumlar benimsenir. Ancak değişmeyen ortak nokta, hiçbir kayba veya engele dayanamama ve eksiklik karşısında ortaya çıkan narsisistik öfkedir.

Rorschach Testinde Narsisistik Düzenekler

Projektif testler, özellikle Rorschach Testi narsisistik sorunsalı çocukluk çağında tespit etmede önemli bir yer teşkil eder. Rorschach testinde sağlıklı bir narsisizmin gereği olan olumlu bir kendine yatırım, öncelikle sınırları iyi çizilmiş, bütün, cinsiyet olarak ayrımlaşmış imgelerle kendini gösterir. Özdeşleşmeye işaret eden yanıtların varlığı, olumlu bir kendilik tasarımı ve nesne ilişkisinde olan insan veya hayvan yanıtları da bunun bir göstergesidir (Roman, 2009). Diğer yandan, Rorschach testindeki patolojik narsisistik düzenekler, Rosolato'nun (1978) geliştirdiği narsisizmin yapısal analizinden hareketle, 3 maddede incelenecektir:

- Libidinal geri çekiliş (Dış dünyaya ilgisizlik ve kendi üzerine merkezileşme)
- İdealizasyon veya değersizleştirme
- Aynılaştırma

I Libidinal Geri Çekilme

Libidonun nesneden geri çekilmesi, dış dünyaya ilgisizlik ve kendi üzerine merkezileşmenin, Rorschach testindeki başlıca görünümleri:

- Alışılmamış küçük detaylar (Dd)
- D F+ yanıtından hareketle söylenen Global F- yanıtlar (Konfabülasyon)
- Anatomik yanıtların fazlalığı
- Simetri üzerinde ısrar etme
- Bedeni simgeleyen yanıtlar (örn. ağaç, ev, mimari yapılar, bina)
- Anne bedenine gönderme yapan "içeri alan" tasarımlar (örn. vazo, mağara, delik)
- Yalıtma savunması
- Malzemenin degersizleştirlmesi: "Kartlar çirkin"; "bitmemiş"; "tam simetrik değil" ;"hiçbir şeye benzemiyor"
- Tutulma (holding) eksikliğine gönderme yapan giysi yanıtları

II İdealizasyon (Ülküleştirme)

- İnsan hayvan veya eşya tasarımlarında aşırılık, ölçüsüzlük
- Hakimiyet, nesne üzerinde iktidar, herşeyi bilme konumu
- Düşüncenin tüm güçlülüğü

III Aynılaştırma

- İlişkisel zorluğu anlatan tasarımlar (Simetri, ayna yanıtları)
- İletişim yerine bedensel ayrıntılara gönderme yapma (Örn. "saçları çok tuhaf taranmış"; ""esniyor gibi" ;"tombul yanaklı adamlar")
- Füzyonel tasarımlar (Örn. "bağlı" "birleşmiş" "ikiz")

Özet Olgu Öyküsü: B. sosyal uyumsuzluk, davranış sorunları ve dikkat eksikliği, hiperaktivite belirtileri nedeniyle kliniğe başvurmuş olan 11 yaşında bir kız çocuğudur. 4 çocuklu bir ailenin 2. kız çocuğu olan B. arkadaşlarına tükürmekte, vurmakta ve evde de benzer tutumlarları sürdürmektedir. Sürekli yemek yemekte ve olumsuz/itici tutumlarıyla (gaz çıkarma vb) çevresindekileri kendinden uzaklaştırmaktadır. İlk görüşmede dikkat çeken annenin çökkün ve depresif duygulanımı olmuştur. Anne evde sürekli odasına çekilerek, çocuklarının bakımını bakıcılara devretmektedir. İlk görüşmede sınırsız davranışlarıyla dikkat çeken babanın ise B.'yi ismiyle değil "2 numara" olarak tanımladığı görülürken, sadece işiyle ilgilenen ve çocuklarına ruhsal yatırımı düşük bir baba izlenimi vermiştir.

B.'nin Rorschach protokolü incelendiğinde, olumsuz bir kendilik tasarımı ve öteki ile libidinal ilişkiden geri çekilme hareketleri fark edilmektedir. Protokolde, nesne kaybı endişesi (depresif endişe) ve bu endişeye karşı tasarımları aynılaştırma çabası, birleşme düşlemleri ortaya çıkmaktadır. Depresif duygulanım ve narsisistik zayıflığa karşı, ülküleştirme, klinisyenin üzerinde hakimiyet kurma ve tümgüçlülük savunmasına başvuru söz konusudur. Tutulma ve kapsayıcı işlevdeki eksiklik çok fazla sayıda verilen giysi yanıtlarıyla ortaya çıkmaktadır. Testte ortaya çıkan görünmezlik ve belirsizlik temaları iyi nesneyi yeterince içselleştirmede bozulma ile ilintilidir; diğer bir deyişle anne imgesinin zayıflığı ve yeterince tutmaması B.'nin kendlilik tasarımında narsisistik bir kırılganlığa yol açmaktadır. Kuramsal olarak değerlendirildiğinde, ayrışabilmek için sağlam bir ötekinin varlığı esastır. Sağlam olmayan ve terk etme olasılığı yüksek bir nesneye bağımlılık oluşur ve çocuk ayrışmış bir kendilik oluşturamaz. Bunun yan sıra, annebaba tarafından kendi ayrıcalıklı kimliği ile "görülmeme" ve "sevilmeme" duygusu narsisistik sorunsalın merkezinde yer alır. B.'nin hikayesinde, B. anonimleştirilmekte ve annenin çökkün depresif duygulanımı kaynaklı kendine dönüşüyle, kendine özgü özellikleri bağlamında öteki tarafından görülmediği, görünmez olduğu duygulanımını taşımaktadır. Testte sık ortaya çıkan görünmezlik teması ve "hayalet" tasarımları bununla ilgili olup, ötekini değersizleştirme, kendini ülküleştirme ve libidinal geri çekiliş gibi sıklıkla başvurulan narsisistik savunmalar aslında ötekine yapılan ruhsal yatırım sonucu yaşanabilecek olası bir kayıp acısından kaçışı ortaya koymaktadır.

ERGENLERİN RİSKLİ DAVRANIŞLARININ ÇEŞİTLİ SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

İhsan AKEREN
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
aydostdeyince@gmail.com

INVESTIGATION OF RISKY BEHAVIOR OF ADOLESCENTS IN VARIOUS SOCIO-DEMOGRAPHIC VARIABLES

Özet

Bu çalışmanın amacı, ergenlerin sergiledikleri riskli davranışların sahip oldukları bazı sosyo-demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmaktır. Elde edilen bulgulara göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre, 11. ve 12. sınıf öğrencileri 9. ve 10. sınıf öğrencilerine göre annesi ölen öğrenciler babası ölen öğrencilere göre daha yüksek riskli davranış sergilemektedir. Annesi lise mezunu olan öğrencilerin) annesi ortaokul mezunu ve ilkokul mezunu olan öğrencilere göre riskli davranış puanları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Büyükşehirde yaşayan öğrencilerin riskli davranış puanlarının ilde yaşayan), ilçede yaşayan, köy/kasabada yaşayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Okul başarısı yüksek ve orta düzeyde olan öğrencilerin riskli davranış puanları düşük olan öğrencilerin riskli davranış puanlarına göre anlamlı düzeyde düşüktür.

Buna rağmen ergenlerin riskli davranışlarının kardeş sayısı, anne-baba birlikteliği / boşanma durumu, baba eğitim düzeyi ve ekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Bulgular, önceki araştırmaların sonuçları karşılaştırılarak tartışıldı.

Anahtar Kelimeler: Ergen, riskli davranış, çeşitli değişkenler.

Abstract

The aim of this study is to reveal whether the risky behaviors exhibited by adolescents differ according to some socio-demographic variables they have. According to the findings obtained, male students exhibit high-risk behaviors compared to female students, 11th and 12th grade students exhibit high-risk behaviors compared to 9th and 10th gradestudents, students who have died their mothers exhibit high-risk behaviors compared to students who have died their father students whose mothers are high school graduates, compared to students whose mothers are primary and secondary school graduates, and those whose mothers are secondary school graduates showed a high level of risk compared to students whose mothers are primary school graduates, as school success increases, risky behaviors decrease significantly, it was found that students living in metropolitan cities exhibit high-risk behaviors compared to living in provinces, districts, villages / towns. Despite that, it was found that the risky behaviors of adolescents did not differ significantly according to the number of siblings, mother-father togetherness/divorce status, father education level and economic level. The findings were discussed by comparing the results of previous research.

Keywords: Adolescent, risky behavior, various variables.

Giriş ve Amaç

Günümüz dünya toplumlarının hızlı değişimi ergenlerin sağlıklarını ve iyilik hallerini tehdit etmektedir. Bu hızlı değişim ergenlerin sosyal, duygusal, zihinsel ve diğer tüm gelişim alanlarını olumsuz yönde etkileyecek pek çok risk faktörüne sahiptir. Kalabalık şehirlerden aile yapısının değişmesine, suç örgütlerinden yoksulluğa varan geniş bir yelpazede ergenlerin riskli davranışları öğrenmeleri ve sergilemeleri hususunda risk altında oldukları görülmektedir.
Bu faktörlerin yanı sıra ergenlerin sahip oldukları bazı sosyo-demografik değişkenlerin de riskli davranışlarla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sağlıklı toplum inşası için sağlıklı gençler ve bireyler yetiştirmenin şart olduğu bilinmektedir. Sağlıklı gençleri bu araştırmanın özelinde "riskli davranışlardan uzak, kendi, çevresi ve toplumla uyumlu ilişkiler kuran kişiler" şeklinde tanımlamak yanlış olmaz.

Bu araştırmanın amacı ergenlerin sergilemiş oldukları riskli davranışların onların sahip oldukları bazı sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadıklarının ortaya konmasıdır. Zira bahsedilen özelliklerin riskli davranışlar üzerinde etkili olup olmadığının bilinmesi, yukarıda belirtilen sağlıklı bireyler yetiştirmeye ve sağlıklı toplum inşasına nelerin engel olabileceği konusunda eğitimcilere, ruh sağlığı uzmanlarına ve yöneticilere fikir verme, gerekli programları oluşturma, ilgili dönüşümleri başlatma konusunda yardımcı olacaktır.

Yöntem ve Örneklem

Araştırma, yöntem olarak nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama araştırması olarak planlanmıştır. Örneklem yöntemi olarak olasılıklı olmayan örneklem yöntemlerinden uygun(kolayda) örnekleme yöntemi tercih edilmiş ve 366 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmada öğrencilerin sosyo-demografik bilgi formuyla birlikte Gençtanırım ve Ergene (2014) tarafından geliştirilmiş olan Riskli Davranışlar Ölçeği (RDÖ) Ergen Formunu doldurmaları sağlanmıştır. Verilerin analizi için aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş, elde edilen puanların gruplara göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemede Bağımsız Örneklemler T Testi, Tek Yönlü Varyans Analizlerinin yanında farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Tukey Testi kullanılmıştır. Yapılan istatistikî analizlerde anlamlılık düzeyi $p<0.05$ belirlenmiştir.

Bulgular

Cinsiyete göre riskli davranışların farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan T Testi sonuçlarına göre erkek öğecilerin riskli davranış ortalaması (ort=73,508;s.s.=18,237) kız öğrencilerin ortalamasından (ort= 65,109;s.s.=14,393) daha yüksektir.

Bu bulgu literatürle tutarlılık göstermektedir (Kıran-Esen, 2003a; Hair vd., 2009; Gullone vd., 2000; Zimmermann, 2010). Uludağlı ve Sayıl (2009) ile Karahan vd. (2006) erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla riskli davranışlar sergilediklerini bulgulamıştır. Farklı olarak Telef (2014), ergenlerin riskli davranışlarının cinsiyete göre farklılık göstermediğini bulgulamıştır.

Sınıf seviyesine göre riskli davranışların farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında 11. sınıf (ort=72,354;s.s.=14,082) ve 12. sınıf öğrencilerinin riskli davranış puanlarının (ort=73,433;s.s.=17,006) 9. sınıf (ort=65,750;s.s.=16,560) ve 10. sınıf (ort=71,022;s.s.=19,484) öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Sınıf seviyesi arttıkça riskli davranışların arttığına dair bulgular birbiriyle örtüşmektedir. Kıran-Esen (2003b),15-18 yaş arası ergenler üzerinde yapmış olduğu araştırmada yaş ile birlikte risk alma davranışının arttığını ortaya koymuştur. Ergenlerde risk alma davranışlarının lisenin sonlarına doğru artarak bu artışın üniversite birinci ve ikinci sınıflarda yüksek seyrettiği ve üniversite dördüncü sınıfta tekrar düşüş eğilimine girdiğine dair bulgulara (Uludağlı ve Sayıl, 2009) ek olarak Steinberg (2004), risk alma eğiliminin 15'li yaşlarda daha yüksek olup 20'li yaşların başından itibaren düşüş eğiliminde olduğunu belirtmiştir.

Anne-baba sağ/vefat durumuna göre riskli davranışların farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre annesi vefat etmiş babası sağ olan öğrencilerin riskli davranış puanlarının (ort=83,166;s.s.=16,936), babası vefat etmiş annesi sağ olan öğrencilerden (ort=64,176;s.s.=18,805) anlamlı düzeyde yüksek olduğu; anne-babası hayatta olan öğrencilerden ise (ort=69,320;s.s.=16,689) anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Bu bulguyla birebir olmasa da tutarlı şekilde Rostila ve Saarela (2011), özellikle annenin ölümünün ergenlerin ölüm riskinde babanın ölümüne göre daha güçlü olduğunu belirtmiştir. Bir başka bulguya göre anne-babası vefat eden ergenlerde öfkeli, gerek kendine gerekse çevreye zarar verici davranışların arttığı belirtilmektedir (Köknel, 1996; Balkaya, 2001; akt: Çavuş vd., 2017).
Anne eğitim düzeyine göre riskli davranışların farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre annesi lise mezunu olan öğrencilerin (ort=80,833;s.s.=19,565) annesi ortaokul mezunu (ort=68,230;s.s.=14,653) ve ilkokul mezunu (ort=68,300;s.s.=16,142) olan öğrencilere göre riskli davranış puanları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Bu bulgu literatürle tutarlılık göstermektedir. Daha önceki bulguların çok büyük bir kısmı anne eğitim düzeyinin artmasıyla ergenlerde riskli davranışların arttığını ortaya koymaktadır (Hawkins, 1992; Yılmaz, 2000; Kazel, 2001; Irmak vd., 2008; Uludağlı ve Sayıl; 2009; Akça ve Selen, 2016). Bunun yanında anne eğitim düzeyi ile riskli davranışlar arasında herhangi bir ilişki olmadığını belirten araştırmalar da mevcuttur (Klein, 1993; Deniz, 2011; Diker, 2019).

En uzun süre yaşanılan yere göre riskli davranışların farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre büyükşehirde yaşayan öğrencilerin riskli davranış puanlarının (ort=96,500;s.s.=23,252) ilde yaşayan (ort=62,857;s.s.=16,707), ilçede yaşayan (ort=69,994;s.s.=16,057), köy/kasabada yaşayan (ort=67,994;s.s.=16,854) öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu bulgunun doğrudan karşılaştırılacağı bir araştırma bulgusu olmamasına rağmen yaşanılan çevrenin büyüklüğünün ergenlerin problem davranışlarında etkili olduğu belirtilmektedir (Nash ve Bowen, 1999). Ayrıca Ceylan vd. (2019), büyükşehirde/şehirde yaşayan üniversite öğrencilerinin ahlaki risk alma puanlarının köyde/kasabada yaşayanlardan daha yüksek olduğunu belirtmektedirler.
Okul başarısı düzeyine göre riskli davranışların farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre okul başarısı yüksek (ort=68.616;s.s.=20,174) ve orta düzeyde (ort=68,636;s.s.=16,102) olan öğrencilerin riskli davranış puanları düşük olan öğrencilerin riskli davranış puanlarına göre (ort=79,391;s.s.=15,173) anlamlı düzeyde düşüktür.

Bu bulguyla ilgili yapılan literatür taraması, akademik başarının yükselmesiyle riskli davranışların azaldığını güçlü bir şekilde göstermektedir (Richardson vd., 1993; Symons vd., 1997; Kıran-Esen, 2003b, Lohman ve Billings, 2008; Abar vd., 2009; Hair vd., 2009).

Tartışma ve Öneriler

Cinsiyet değişkenine göre bakıldığında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha riskli davranışlarda bulundukları görülmektedir. Bu durum önceki araştırmalarla tutarlıdır. Erkek öğrencilerin daha riskli davranışlarda bulunması toplumun ve ailenin onlara tanımış olduğu serbestlikle ve toplumsal cinsiyet rolüyle açıklanabilir. Üst sınıflara geçmekle riskli davranışlardaki artış, onların yükselen sınıf seviyeleriyle daha temkinli olma düşüncelerini bir kenara bırakmaları, arkadaşlık çevrelerini genişletmeleri ve bazı davranışları denemeyle ilgili kendilerini daha rahat/güvende hissetmeleriyle açıklanabilir. Ayrıca lise eğitiminin sonuna yaklaşmayla birlikte öğrencilerin hissettikleri üniversite sınavında başarılı olma vb. baskıların da onların riskli davranışlarda bulunmalarında etkili olabileceği düşünülebilir. . Annesi vefat etmiş öğrencilerin babası vefat etmiş öğrencilere göre daha riskli davranışlarda bulunmaları, toplumda çocuğun yetiştirilmesinde büyük emek ve ilgi sahibi olan annenin yokluğunun çocuğun daha denetimsiz şekilde büyümesine neden olması ve böylece onun anne-babasıyla büyüyen çocuklara kıyasla daha fazla riskli davranışta bulunması şeklinde açıklanabilir.

Riskli davranışların anne eğitim düzeyi yükseldikçe artmasının sebebi olarak annenin eğitim seviyesinin bir meslek mensubu olmasında ve gelir elde etmesinde etkili olduğu; fakat bununla birlikte çocuk üzerindeki denetiminin zayıfladığı söylenebilir. Çocuğun riskli davranışlarda bulunmak için maddi imkân sahibi olduğu daha da önemlisi denetimsiz kaldığı düşünülebilir. En uzun süre büyükşehirde yaşayan ergenlerin en uzun süre il, ilçe, köy/kasabada yaşayanlara göre yüksek düzeyde riskli davranışlara sahip olmaları, büyükşehirlerin getirmiş olduğu pek çok imkânın yanında barındırdığı fazlaca tehdit olmasından kaynaklanmaktadır. Zira bir suçun faili ya da mağduru olma ihtimali büyükşehirlerde her zaman daha yüksektir. Okul başarısının yükselmesiyle riskli davranışların düşmesi, okul başarısının riskli davranışların önlenmesinde güçlü bir belirleyici olmaya devam ettiğinin göstergesidir.

Bu çalışmada ergenlerin riskli davranışlarının bazı sosyo-demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bulgularla ilgili göze çarpan husus: annenin varlığının ya da yokluğunun riskli davranışlar üzerinde önemli bir belirleyici olduğudur. Bu doğrultuda daha sonra yapılacak olan çalışmalarda riskli davranışlar üzerinde annenin düzenleyici rolünün araştırılması önerilebilir. Yine annenin eğitim düzeyinin artmasının ergenlerdeki riskli davranışların artış göstermesine hangi değişken üzerinden etki ettiğinin daha açık biçimde ortaya konması gerekmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrenci grubunun kırsal bir ilçede yaşayan, daha çok alt-orta gelir grubuna dâhil, belli özellikler bakımından birbirine oldukça benzer homojen bir görünüş oluşturdukları bilinmektedir. Bu durum örneklemin çeşitliliği açısından bir sınırlılık olarak ele alınabilir. Öte yandan riskli davranışları ölçmede kullanılan ölçeğin ergenlerin okul terki, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları, anti-sosyal davranışlar, alkol kullanımı ve sigara kullanımıyla sınırlı olduğu, aslında riskli davranışların çok daha fazlası olduğu (korunmasız cinsel ilişki, trafik kuralları ihlali, ateşli silah ve kesici alet taşıma vb.) bilinmektedir. Araştırmaya sadece bu 6 riskli davranışın dâhil edilmesi de sınırlılık olarak gösterilebilir.

ÇEKİRDEK VE GENİŞ AİLEDE YAŞAYAN ÇOCUKLARIN ZİHİN KURAMI BECERİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Muhammed Şükrü AYDIN
İstanbul Üniversitesi
muhammed.aydin@istanbul.edu.tr

A COMPARISON OF THEORY OF MIND ABILITIES OF CHILDREN LIVING IN NUCLEAR AND EXTENDED FAMILIES

Özet

Zihin kuramı becerilerinin gelişimine etki eden faktörleri araştıran çalışmalarda diğer insanlarla kurulan etkileşimlerin önemli olduğu belirtilmektedir. Bu hususta özellikle kardeş değişkeni ile ilgili alanda çok sayıda araştırma yapılmış olmasına rağmen çocukların başka insanlarla daha fazla etkileşim kurma imkânına sahip olduğu ailenin genişliği meselesi ihmal edilmiştir. Bu nedenle çalışmanın amacı, geniş ailede yaşayan çocuklar ile çekirdek ailede yaşayan çocukların zihin kuramı becerilerinin gelişimi açısından fark olup olmadığını araştırmaktır. Çalışmaya yaşları 36-60 ay arasında değişen, 32'si geniş ailede, 38'i çekirdek ailede yaşayan, toplam 70 çocuk (31 kız-39 erkek; Ortay= 47.78) katılmıştır. Zihin kuramı becerilerinin değerlendirilmesinde Görünüş-Gerçeklik görevleri, Beklenmedik Yer Değişikliği görevi ve Beklenmedik İçerik görevi, kontrol değişkeni olarak ele alınan dil becerilerinin ölçümünde ise Peabody Resim Kelime Testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, çocukların zihin kuramı puanlarının yaş ve dil becerileri ile beraber arttığı bulunmuştur. Yaş ve dil becerileri kontrol edildiğinde, çekirdek ve geniş ailede yaşayan çocukların zihin kuramı puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur. Sonuçlar, zihin kuramı becerilerinin gelişimi açısından, çocukların günlük yaşamlarında etkileşimde oldukları kişi sayısının fazla olmasından ziyade etkileşimin kalitesinin de göz ardı edilmemesi gerektiğini göstermektedir. Buna ek olarak, çocukların okul öncesi eğitim aracılığıyla sosyal ilişkilerinin zenginleşmesi, öğrenme hızı ve uyaran çeşitliliğinin artması gibi faktörlerin de zihin kuramı becerilerinin gelişimine katkı sağladığı düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Zihin kuramı, aile genişliği, sosyal-bilişsel gelişim

Abstract

It is stated that interactions with other people are important in the studies investigating the factors that affect the development of theory of mind abilities. In this regard, although there has been a lot of research related to the sibling influence on theory of mind development, the issue of the size of the family, where children have the opportunity to interact with more people, has been neglected. Therefore, the aim of the study is to investigate whether there is a difference in the development of theory of mind abilities of children living in extended and nuclear families. A total of 70 children (31 girls-39 boys; Mage = 47.78 months), whose ages ranged between 36-60 months, participated in the study. 32 of participants live in extended families and 38 of them live in nuclear families. Unexpected-Identity, Unseen Displacement and Unexpected-Contents tasks were used to evaluate theory of mind, and Peabody Picture Vocabulary Test was used to measure language abilities which were considered as control variable. Result showed that theory of mind scores of children increased with age and language abilities. When age and language abilities were controlled, it was found that there was no significant difference between the theory of mind scores of children living in the nuclear and extended families.

The findings showed that the matter was not the number of people with whom children interacted in their daily lives but may be the quality of the interaction in terms of the development of theory of mind abilities of children. In addition, factors such as enrichment of social relationships of children through pre-school education, increase in learning speed and stimulus diversity may also be effective in the development of theory of mind abilities.

Keywords: Theory of mind, family size, social-cognitive development

Giriş

Çocukların başkalarının davranışlarını anlayabilmek için istek, kanı ve duygu gibi öznel ve içsel zihinsel durumların eylemlerin altında yatan nedenler olduğunu keşfetmeleri gerekir. Zihin kuramı olarak bilinen bu anlayış insan yaşamında kritik bir gelişimsel dönüm noktasıdır (Flavell ve Miller, 1998). Bu beceriyi edinen çocuklar başkalarının davranışları hakkında daha karmaşık bir şekilde akıl yürütebilirler.

Zihin kuramı becerisi, kendi ve başkalarının zihinlerine ilişkin farkındalıkları içerdiği için diğer insanlarla kurulan etkileşimlerin bu becerinin gelişmesine katkı sağladığı düşünülebilir. Bu noktadan hareketle yürütülen bazı araştırmalarda kardeş sayısının çocukların zihin kuramı becerilerine etkileri incelenmiştir. Örneğin, Perner vd. (1994), kardeşe sahip olmanın etkileri konusunda alanda önemli bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmanın bulguları, iki kardeşi olan çocukların zihin kuramı becerilerinin, kardeşi olmayanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ancak bazı çalışmalarda karşıt sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Örn., Henning vd. 2011). Zihin kuramı becerilerinde kardeş etkisi bulamayan araştırmacılar bu durumu büyük kardeşe sahip olmanın daha fazla avantaj sağladığı, üç yaşından küçük kardeşe sahip olmanın yeteri kadar fayda sağlamadığı, kardeşe sahip olmanın olumlu katkılarının dil becerilerinde gerilik olan çocuklarda görüldüğü şeklinde açıklamışlardır (Jenkins ve Astington, 1996).

Literatürde karşıt yöndeki sonuçlar göz önüne alındığında, yeni araştırmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Zihin kuramı becerilerinin gelişimine etkisi olabileceği varsayılan değişkenlerden biri çocukların içinde yaşadıkları ailenin büyüklüğü olabilir. Zihin kuramı literatürünün önemli bir kısmının batılı toplumlarda gerçekleştirildiği düşünülürse, bu ülkelerde rastlanmayan geniş aile değişkenin ihmal edildiği söylenebilir. Kardeşe sahip olmayla benzer bir noktadan hareketle, sosyal etkileşimin çekirdek ailelere kıyasla daha fazla olabileceği geniş ailelerin çocukların zihin kuramı becerilerine olumlu bir katkısı olabilir. Ayrıca Türkiye gibi farklı bir toplumsal yapıya sahip bir ülkeden gelecek bulguların bu konunun açıklanmasına katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Özetle, zihin kuramı becerilerinin gelişimine etki eden faktörleri araştıran çalışmalarda diğer insanlarla kurulan etkileşimlerin önemli olduğu açıktır. Bu hususta özellikle kardeş değişkeni ile ilgili alanda çok sayıda araştırma yapılmış olmasına rağmen çocukların başka insanlarla daha fazla etkileşim kurma imkânına sahip olduğu ailenin genişliği meselesi ihmal edilmiştir. Bu nedenle mevcut çalışmanın amacı, 3 ve 4 yaşlarındaki geniş ailede yaşayan çocuklar ile çekirdek ailede yaşayan çocukların zihin kuramı becerilerinin gelişimi açısından fark olup olmadığını araştırmaktır.

Yöntem

Katılımcılar

Çalışmaya yaşları 36-60 ay arasında değişen (Ortay= 47.78) 39'u erkek, 31'i kız olmak üzere 70 çocuk katılmıştır. Çocukların 32'si geniş ailede, 38'i çekirdek ailede yaşamaktadır. Çekirdek ailede yaşayan çocuklar, aile büyüklüğünün olası etkileri göz önüne alınarak en fazla bir kardeşi olan çocuklardan seçilmiştir. Geniş ailede yaşayan çocuklar ise aynı ev içerisinde en az beş aile üyesinin bulunduğu gruplardan seçilmiştir. Çekirdek aile grubundaki katılımcılar İstanbul'da özel okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklardan, geniş aile grubundaki katılımcılar ise Ankara'da yaşayan çocuklardan oluşmaktadır.

Tablo 1. Çekirdek ve Geniş Ailede Yaşayan Çocukların Demografik Özellikleri

	Yaş	Anne Eğitim Düzeyi			Baba Eğitim Düzeyi		Ailedeki Üye Sayısı
Gruplar	Ort. (aylık)	Lise (%)	YÖ (%)	İÖ (%)	Lise (%)	YÖ (%)	Ort.
Çekirdek Aile	48.94	21.1	73.6	-	21.1	73.6	2.34
Geniş Aile	46.40	43.7	9.4	34.4	31.2	34.4	6.09

Not: Ort= ortalama; K= kız; E= erkek; İO= İlkokul ve ortaokul; YÖ= Yükseköğretim

Veri Toplama Araçları

Zihin Kuramı Görevleri

Görünüş-Gerçeklik. Flavell ve arkadaşlarının (1983) geliştirmiş olduğu bu görev çocukların nesnenin temsili ve gerçek kimliği arasında ayrım yapıp yapamadıklarını test etmektedir. Uygulamalarda ruj görünümlü çakmak; araba görünümlü kalemtıraş ve çikolata görünümlü kalem kutusu kullanılmıştır.

Beklenmedik İçerik Görevi. Çocukların bir nesneyi temsil edebilmeleri ve sonrasında nesnenin kendisinde bir değişim olmadığı halde bu temsili değiştirmesini değerlendirmek amacıyla Perner, Leekam ve Wimmer (1987) tarafından geliştirilen beklenmedik içerik görevi kullanılmıştır.

Beklenmedik Yer Değişikliği Görevi. Bu görev çocuğun kendisi ve başkasının kanılarını birbirinden ayırabildiğini ve diğerinin zihin durumuna atıfta bulunmayı değerlendirmek amacıyla Baron-Cohen, Leslie ve Frith (1985) tarafından geliştirilmiştir.

Dil Gelişimi. Zihin kuramı gelişimini etkileyen bir değişken olması nedeniyle kontrol amacıyla çalışmada çocukların dil gelişimlerinin ölçümü gerçekleştirilmiştir. Dil gelişiminin ölçümünde Türkçe uyarlaması Katz ve arkadaşları (1974) tarafından yapılan Peabody Resim Kelime Testi kullanılmıştır (akt. Öner, 2006).

İşlem

Çekirdek ailede yaşayan çocukların uygulamaları için okul içerisinde araştırmacı ve çocuğun rahatlıkla oynayabileceği sessiz bir oda kurum tarafından tahsis edilmiştir. Geniş ailede yaşayan çocuklara öncelikle uygunluk prensibiyle ulaşılmış ardından bu çocukların ebeveynleri vasıtasıyla geniş ailede yaşayan diğer katılımcılara ulaşılmıştır. Veriler tek bir oturumda toplanmış, görevlerin uygulanması her bir çocuk için yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Bulgular

Çalışmanın temel amacı çekirdek ve geniş ailede yaşayan 36-60 aylık çocukların zihin kuramı becerileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığının incelenmesidir. İlk olarak 3 ve 4 yaşındaki çocukların zihin kuramı gelişimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemek üzere bağımsız örneklemler için t test uygulanmıştır. Analiz sonucunda, 3 ve 4 yaş çocukları arasında anlamlı farkın olduğu ($t(68= -4.31, p < .01$) görülmüştür. Üç ve 4 yaşındaki çocukların dil gelişimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemek üzere yine bağımsız örneklemler için t test uygulanmıştır. Analiz sonucunda, 3 ve 4 yaş çocukları arasında anlamlı farkın olduğu ($t(68= -5.37, p < .001$) bulunmuştur.

Bulgular doğrultusunda, çekirdek ve geniş ailede yaşayan çocukların -yaş ve dil becerileri kontrol edildiğinde- zihin kuramı becerileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını görebilmek için kovaryans analizi uygulanmıştır. Analizler iki grubun zihin kuramı yeterlilikleri arasında anlamlı farklılık olmadığını göstermiştir ($F_{1,66} = 1.46$, $p > .05$).

Tartışma

Mevcut çalışmada, dil becerileri ve yaş kontrol edildiğinde, çekirdek ve geniş ailede yaşayan çocukların zihin kuramı becerileri arasında fark olup olmadığı incelenmiş ve gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur. Sonuçlar, aile içerisinde sayı olarak birçok kişinin yaşamasının zihin kuramı gelişiminde etkili bir değişken olmadığına işaret etmektedir.

Her ne kadar literatürde kendinden farklı zihinlere maruz kalmanın zihin kuramı becerileri açısından etkili olduğu sonuçlarına rastlansa da, ailede yaşayan başkalarının varlığının etkili olmadığı yönünde bulgular da görülmektedir (bkz. Karakelle, 2012). Ailede yaşayanların sayısının önemli olmadığı savına göre, çocuğun maruz kaldığı etkileşimin kalitesi önemli görülmektedir (Shahaeian, 2015). Mevcut çalışmadan çıkan sonuçlar da bu görüşü destekler niteliktedir.
Bu sonuçlara göre yapılabilecek olası yorumlardan biri, her ne kadar zihin kuramı gelişimi kültürel bağlamdan etkileniyor olsa, genel bilişsel becerilerin bu gelişimde önemli rolü olabileceği şeklindedir (McKinnon ve Moscovitch, 2007). Hali hazırda, literatürde, çocukların çalışma belleği, dil ve yönetici işlev gibi bilişsel becerilerin zihin kuramı gelişiminin önemli yordayıcıları olduğu yönünde birçok bulgu mevcuttur (Örn. Karakelle ve Ertuğrul, 2012). Mevcut çalışmadan hareketle bu konuda yorum yapmak güç görünmektedir ancak bulgular aile üyelerinin sayıca fazla olmasının etkili olmadığını göstermiştir. Daha kesin yorumlar yapabilmek için bu değişkenlerin bir arada olduğu boylamsal çalışmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu görünmektedir. Bu konuda yapılacak olası bir diğer açıklama, geniş ailelerde yaşayan çocukların kendi düşüncelerini ifade etmelerine yeteri kadar izin verilmiyor olabileceği şeklindedir. Bir diğer deyişle, ev içerisinde birçok kişinin bulunması, çocuklar için zengin bir konuşma ortamı ve kaliteli etkileşimleri beraberinde getirmiyor olabilir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, farklı aile türlerinden çalışmaya dâhil edilen çocukların yetişmiş oldukları bölgeler, ebeveynlerinin eğitim düzeyi, okul öncesi eğitim alma durumları bakımından farklılık göstermeleri grupların denkliklerine zarar vermektedir. Bu nedenle, ileride yapılacak çalışmalarda bu tür grupları oluştururken benzer sosyoekonomik düzeye sahip ailelerden katılımcıların seçilmesi faydalı olabilir. Okula devam etme durumunun kaliteli etkileşim ve zengin bir dil ortamı sunması nedeniyle katılımcıların eğitim alt yapılarına dikkat edilmesi yerinde olacaktır. Ayrıca çalışmanın kesitsel olması ve yönetici işlev gibi zihin kuramı gelişiminde önemli etkisi olan bilişsel becerilerin değişken olarak alınmaması yapılan yorumları güçleştirmektedir. Bu nedenle, kültürel ve ailesel faktörlerin yanı sıra bilişsel becerilerin ölçümünün alındığı boylamsal çalışmaların yapılması literatüre katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak, zihin kuramı becerilerinin gelişimi açısından çocukların günlük yaşamlarında etkileşimde oldukları kişi sayısının fazla olmasından ziyade etkileşimin kalitesinin göz ardı edilmemesi gerektiği söylenebilir.

OLUMLU ANNEBABALIK PROGRAMI'NIN (TRIPLE P) ETKİNLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ ÖRNEKLEMİ

İpek UÇKAN
Barış Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi
ipekuckan@gmail.com

Taner GÜVENİR

Deniz ERGÜN

THE EFFICACY OF THE TRIPLE P - POSITIVE PARENTING PROGRAMME: THE TRNC SAMPLE

Özet

Bu çalışmanın amacı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) Olumlu Annebabalık Programı'nın (Triple P) etkinliğinin ebeveyn tutumu, disiplin yaklaşımları, ebeveyn ruh sağlığı ve çocukların duygusal, sosyal ve zorlayıcı davranışlarının ebeveynleri tarafından algılanışına etkisini incelemektir.

Yöntem: Araştırmanın örnekleminde 21 kişi yer almış; Sosyo-demografik Veri Formu, Güçler ve Güçlükler Anketi (GGA), Genel Sağlık Anketi-12 (GSA-12), Ebeveynlik Ölçeği (EÖ) ve grup sonrası Anne Baba Memnuniyet Anketi ile veriler toplanmıştır.

Bulgular: Ebeveynlerin GGA son test puanlarında düşme tespit edilmiştir. GSA-12 ve EÖ ön test ve son test puanları arasında istatistiksel bir fark bulunamamıştır. Ebeveynlerin memnuniyet düzeyleri 77 toplam puan üzerinden 73.68 olarak bulunmuştur.
Sonuç: Çalışmamızda elde edilen bulgular doğrultusunda, programın olumlu katkılarının bulunduğu bulgular doğrultusunda, programın olumlu katkılarının bulunduğu, ülkemizde klinik çalışmaların yanında bilimsel dayanaklı anne baba eğitim programlarına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Çalışmamız alan yazına bakıldığında Türkiye' deki sınırlı sayıdaki çalışmalardan biri olması ve KKTC' de bu alandaki ilk bilimsel dayanaklı çalışma olması nedeniyle önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Olumlu annebabalık programı, sosyal, duygusal ve davranışsal problemler, ebeveyn ruh sağlığı.

Abstract

The aim of this study is to examine the effect of the effectiveness of the Positive Parenting Program (Triple P) in the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) on parental attitudes, disciplinary approaches, parental mental health and perception of children's emotional, social and compelling behaviors by their parents.

Method: There were 21 people in the sample of the study; Data were collected using the Socio-demographic Data Form, Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), General Health Questionnaire-12 (GHQ-12), Parenting Scale (PS) and post-group Parent Satisfaction Questionnaire.
Results: A decrease was detected in the post-test scores of the parents. There was no statistical difference between GHQ-12 and EÖ pre-test and post-test scores. Parents' satisfaction level was found to be 73.68 out of 77 total points.

Conclusion: In line with the findings of our study, in line with the findings that the program has positive contributions, it is seen that the program has positive contributions, and there is a need for scientifically based parent education programs in addition to clinical studies in our country.
When our study area, type seen in Turkey to be one of the limited number of studies and TRNC 'it is important because it is the first scientific-based studies in this field. Keywords: Positive parenting program, social, emotional and behavioral problems, parental mental health.

Giriş ve Çalışmanın Amacı

Anne baba eğitim programları, erken çocukluk döneminden itibaren çocuk ve ebeveyn ilişkilerini güçlendirici, çocuk ve ebeveyn ruhsal sorunlarına önleyici ve tedavi sürecine destekleyici olması ile klinik çalışmaların yanında önemli yeri olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin anne babalık becerileri çocukların gelişim süreçleri doğrultusunda desteklenerek, öncelikle iletişim becerileri olmak üzere uygun beceriler kazanmalarına katkı sağlamaktadır (Warner, Sower, 2005).

KKTC' de uygulanan anne baba eğitim programları kanıta dayalı yaklaşımlar olmamakla birlikte sadece seminer veya genel grup olarak yapılan eğitimlerle sınırlı kaldıkları, programların etkililiğinin randomize kontrollü çalışmalarla test edilmediği, uzun süreli izlemlerin yapılmadığı görülmektedir. Bu durum bizlere KKTC' de anne babaların gereksinimlerini karşılayacak ve toplumun her kesimine kolayca ulaşabilecek bilimsel çalışmalarla temellendirilmiş anne baba eğitimi programlarına gereksinim olduğunu düşündürmüştür. Bu çalışma, KKTC' de Triple P etkinliğinin ebeveyn tutumu, disiplin yaklaşımları, ebeveyn ruh sağlığı ve çocukların duygusal, sosyal ve zorlayıcı davranışlarının ebeveynleri tarafından algılanışına etkisini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Literatür Analizi

Ebeveynlere yönelik hazırlanan eğitim programları, anne babalık becerilerinin geliştirilmesini, çocuğun ev içi öğrenme ortamına katkı koymasını, aile içi iletişimin güçlendirilmesini, duygusal ve davranışsal problemlere çözüm üretmeyi, çocuğun tüm gelişim alanlarına katkı koymayı amaçlamaktadır (Eryorulmaz, 1993).

Triple P Queensland Üniversitesi Annebabalık ve Aile Destek Merkezi'nin 1979 yılında başlattığı bir çalışma ile duygusal ve davranışsal sorunları olan ya da olma riski taşıyan çocuk ve ergenlerin ebeveynleri için geliştirilen sosyal öğrenme ilkeleri temelinde oluşturulmuş çok düzeyli bir aile müdahale programıdır. Aile ve toplumla işbirliği yaparak, risk etkenlerini azaltan, koruyucu etkenleri destekleyen, yüksek düzeyde etkili, bilimsel dayanaklı programlar arasında bulunduğu belirlenmiştir (Sanders vd. 2002, Sanders vd. 2003; Bodenmann vd. 2008, Morawska vd. 2009, Sanders vd., 2008; Sanders, 2008). Programın temel amacı, anne ve babalarının öz-düzenleme kapasitelerini güçlendirerek, koruyucu faktörlerin erken dönemde belirlenmesini, çocuklarla ilgili fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal problemlerin nedenlerinin farkedilmesi, zorlayıcı davranışları yönetebilme becerileri kazandırılması, mevcut veya gelecekte yaşanacak problemleri çözebilmek için gerekli prensipleri ve stratejileri çok çeşitli hedef davranışlara uygulanmasını içermektedir. Programda uygulanan girişimler Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından iyi yapılandırılmış girişimler olarak değerlendirilmektedir (Sanders, 2003). Literatür incelendiğinde, bu programa katılan ebeveynlerin çocuklarının sorunlu davranışlarının azaldığı, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerinin, stres ve kaygı düzeylerinin azaldığı, ilişkilerini sürdürme becerilerinin arttığı, çocukların problemli davranışlarıyla daha etkili başedebildikleri belirlenmiştir (Halford, vd., 2007; Sanders vd. 2008).

Tasarım ve Yöntem

KKTC Başbakanlık Uyuşturucu ile Mücadele Komisyonu desteği ile Triple P Olumlu Annebabalık Programı Mart 2019–Mayıs 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Amaca yönelik örneklem yöntemi ile araştırmaya katılmayı kabul eden 21 ebeveyn çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu çalışmada yarı-deneysel desenlerden biri olan "tek grupta ön test-son test modeli" kullanılmıştır. Çalışmanın ölçme ve değerlendirme süreci iki aşamadan oluşmuştur. Sosyo-demografik Veri Formu, Güçler ve Güçlükler Anketi (GGA), Genel Sağlık Anketi-12 (GSA-12), Ebeveynlik Ölçeği (EÖ) ve grup sonrası Anne Baba Memnuniyet Anketi ile veriler toplanmıştır.

Araştırmanın Uygulanması

Triple P grup eğitimleri yapılandırılmış ve aktif beceri eğitimini içeren 8 oturumdan oluşmaktadır. Grup oturumları (5x2saatlik yüzyüze grup) ve 3 telefon oturumundan (haftada bir, 15-20dk.) oluşmaktadır (Turner, vd., 2015).

Araştırmanın Analizi

Araştırmanın verileri SPSS 21 paket programında analiz edilmiştir. Tanımlayıcı özellikler için betimleyici istatistik ve programın etkisini belirlemek için t-test analizi kullanılmıştır. Çalışmada anlamlılık düzeyi olarak p değeri .05 belirlenmiştir.

Bulgular

Ebeveynlerin bazı demografik özellikleri Tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1. Örneklemin demografik bilgileri

Değişkenler	n	%
Çocuğa yakınlık derecesi		
Anne	20	95.2
Baba	1	4.8
Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	10	47.6
Erkek	11	52.4
Çocuğun Yaşı		
3-5 yaş arası	7	33.3
6-12 yaş arası	14	66.7
Medeni Durum		
Evli	20	95.2
Boşanmış	1	4.8
Ebeveyn Eğitim Durumu		
Lise	1	4.8
Üniversite Mezunu	20	95.2
Çalışma Durumu		
Çalışıyor	18	85.7
Çalışmıyor	3	14.3

Tablo 2. Grup öncesi ve sonrası ölçeklerin t-testi sonuçları

Ölçekler	**Ön test X±SS**	**Son test X±SS**	**t**	**p**
GGA	10.47±4.23	8.28±3.38	2.48	0.022
EÖ	130.06±97.03	88.87±10.56	-1.690	0.112
GSA	2.69±3.71	8.34±38.70	-.743	0.464
Memnuniyet Anketi	---------	73.68±10.19	---------	---------

p>0.05

Ebeveynlerin büyük çoğunluğu üniversite mezunu ve annelerden oluşmaktadır. Triple P öncesinde ve sonrasında ebeveynlerin güçler ve güçlükler anketi puanlarında fark olup olmadığını değerlendirmek amacıyla yapılan t-testinde iki ortalama arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur (t=2.48, p=0.022). Ebeveynlerin program öncesinde güçler ve güçlükler anketinden aldıkları puan 10.47±4.23 program sonrasında aldıkları puan ise 8.28±3.38'dir. GSA-12 ve EÖ öntest ve sontest puanları arasında istatistiksel bir fark bulunamamıştır. EÖ öntest, sontest puanlarına ayrıntılı bakıldığında EÖ p değerinde düşme olduğu görülmüştür. Bu durumun da 8 haftalık programın fonksiyonel olmayan disiplin yöntemleri üzerinde olumlu katkı sağladığı düşünülmüştür. Ebeveynlerin program sonrası memnuniyet düzeyleri 77 toplam puan üzerinden 73.68 olarak bulunmuştur.

Tartışma

Bu çalışmada, KKTC' de Olumlu Annebabalık Programı'nın etkinliğinin ebeveyn tutumu, disiplin yaklaşımları, ebeveyn ruh sağlığı ve çocukların duygusal, sosyal ve zorlayıcı davranışları üzerindeki etkisi incelenmiş ve programın etkili olduğu ortaya konmuştur.
Çalışmamızda, Triple P sonrasında çocukların duygusal, sosyal ve zorlayıcı davranışlarının ebeveynleri tarafından algılanışında gelişme olduğu görülmüştür. Bu bulgu yapılan diğer çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir; Benzer yapılan çalışmalarda, duygusal problemler ve kaygı puanlarında anlamlı düzeyde azalma olduğu, çocukların sosyal davranışları ile ebeveynlerin kaygı düzeyi ve ebeveynlerin ruh sağlığında iyileşme, tutarsız disiplin uygulamalarının azaldığı anlamlı sonuçlar bildirilmiştir (Arkan, 2012; Irelnad, Sanders, Markie, Dadds, 2003). Çalışmamızda, ebeveynlerin uyguladığı disiplin yaklaşımlarında istatistiksel bir fark olmamasına karşın puanlarında olumlu yönde değişme bulunmuştur. Çalışmamızda annebabaların program sonrası memnuniyet düzeylerinin yüksek düzeyde arttığı belirlenerek diğer çalışma sonuçlarıyla uyumlu olduğu görülmüştür.

Sonuç, Öneri, Çalışmanın Sınırları ve Kısıtlılıkları

Çalışmamızda elde edilen bulgular doğrultusunda, programın olumlu katkılarının bulunduğu, ülkemizde klinik çalışmaların yanında bilimsel dayanaklı anne baba eğitim programlarına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Triple P' nin farklı kültürlerde, sosyoekonomik gruplarda ve aile yapılarındaki uygunluğu birçok çalışma ile kanıtlanmıştır. Ayrıca geniş yaş aralığına hitap etmesi, toplumun gereksinimlerine yönelik farklı düzeylerinin bulunmasıyla ülkemizin gereksinimini karşılayabilecek olduğuna inanmaktayız. Eşler arası ve anne baba çocuk arasında duygusal, sosyal ve davranışsal risk faktörlerinin belirlenmesi ve tedavi stratejilerinin geliştirilmesi için geniş örneklemli toplumun farklı sosyoekonomik düzeyden kişilerin de katılımıyla yapılacak çalışmalara ihtiyaç olduğu ve programın uzun süreli etkilerinin tespit edilmesine yönelik takip çalışmalarının yapılması önerilmektedir.
Çalışmamız, ülkemizde bu alanda yapılmış ilk çalışma olmasına rağmen önemli bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, kontrol grubunun olmaması, örneklem sayısının özellikle de baba sayısının az olması, çalışmada yer alan ebeveynlerin çocuklarına herhangi bir ön ve son değerlendirme yapılmamış olması ve elde edilen sonuçlarla neden-sonuç ilişkisinin açık bir biçimde kurulamamış olması çalışmamızın önemli kısıtlılıklarını oluşturmaktadır. Tüm kısıtlılıklara rağmen, çalışmamız alan yazına bakıldığında Türkiye' deki sınırlı sayıdaki çalışmalardan biri olması ve KKTC' de bu alandaki ilk bilimsel dayanaklı çalışma olması nedeniyle önem arz etmektedir.

NARRATIVE TERAPİ'DE DOKÜMAN KULLANIMI: ÇOCUK-AİLE BİRLİKTELİĞİNE DAİR BİR VAKA ÇALIŞMASI

M. Furkan CİNİSLİ
İbn Haldun Üniversitesi
furkan.cinisli@ibnhaldun.edu.tr

DOCUMENT USING IN NARRATIVE THERAPY: A CASE STUDY ON CHILD-FAMILY UNITY

Özet

Üçüncü dalga terapi ekollerinden biri olan Narrative Terapi, Avustralyalı aile terapisti Michael White ve Yeni Zelandalı aile terapisti David Epston tarafından geliştirilmiş postmodern bir yaklaşımıdır. Narrative Terapi'yi diğer ekollerden ayıran en temel fark, kişi ile rahatsızlık arasındaki ilişkiyi yorumlama biçimidir. Buna göre, terapideki temel odak kişilerin yaşamlarını anlamlandırma ve yorumlama biçimleridir. Böylece terapinin merkezine kişinin değerleri, umutları ve hayalleri konumlanır. Diğer bir deyişle bu yaklaşım kişinin, problemin etkisini azaltacak birçok beceri, yetenek, inançlara, değer ve bağa sahip olduğunu varsayar. Bu bağlamda oluşturulmaya çalışılan alternatif hikaye, kişi ile sorun arasında keskin bir ayrım gözeterek kişi ile problemleri birbirinden ayırmasının yanı sıra, her iki tarafın güçlü ve zayıf özelliklerini derinlemesine incelemenin yollarını aramaktadır. Narrative yaklaşıma göre bu araştırmanın merkezinde danışanın kendisi bulunmaktadır. Kişi, hayatı ve sorunu bizzat tecrübe etmesi açısından konunun uzmanıdır.

Narrative yaklaşımın temel prensiplerini sekiz başlıkta özetlemek mümkündür: İnsanlar anlam inşa ederler, anlamlar etkilidir, hikayeler anlam kazandırmak için bir çerçeve oluşturur, Hayat tek hikayeli değil çok hikayelidir, hayatı oluşturan hikayeler belirli bir bağlamda oluşur, bazı hikayeler diğerlerinden daha baskın ve etkilidir, kimlik sosyal ve ilişkiseldir ve insanlar her zaman olaylara belirli şekillerde tepki veririler. Bu sekiz prensip temelde narrative bakış açısını açıklayan ve genel insan bakışını özetleyen ifadelerdir. Yakından bakıldığında bu prensiplerin postyapısalcı bir felsefi duruşa yakın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Narrative Terapi'nin çıkış noktasında Michel Foucault, Jacques Derrida, Geragory Bateson ve Edward Bruner gibi düşünürlerin bulunması şaşırtıcı değildir.

Narrative Terapi'de birçok özgün teknik kullanılmaktadır. Bunlardan ön plana çıkanları şu şekilde sıralamak mümkündür: Dışsallaştırma, yeniden üyelik, yeniden yazma, tanımsal seremoni, dış şahit uygulaması ve dokümantasyon. Bu bildiri bağlamında daha çok dokümantasyon üzerinde durulacaktır. Terapi bağlamında doküman kullanımı, birçok farklı ekol tarafından uygulanan bir metottur. Bu bağlamda doküman kullanımı, yalnızca terapi sırasında ortaya çıkan farkındalıkları daha etkin bir yolla danışana sunmayı kolaylaştırmaz, bunun yanında ortaya çıkan etkinin daha kalıcı hale getirilmesini ve danışanın "yanında hissetmesini" sağlar. Özellikle somut kavram ve uygulamalara aşina olan çocuklar için doküman kullanımı etkili bir konumdadır. Narrative Terapi, etkin dokümantasyon teknikleriyle ön plana çıkan bir terapi yöntemidir. Birçok farklı yolla oluşturulabilen dokümanlar danışanlara kendi değerleri çerçevesinde yardımcı olabilmektedir.

Dokümanlar iki farklı amaca hizmet edecek şekilde kullanılabilmektedir. Bunlardan ilki, seansta ortaya çıkan bilgi, beceri ve sonuçları kalıcı biçimde kaydetmektir. Bunu yaparken terapistin amacı, zaman ve mekana karşı dayanıklı olan ve terapideki konuşmalara tanıklık ederek onu ölümsüzleştiren kelimeler yoluyla ortaya çıkan düşünceyi daha kalıcı hale getirmektir. Bu birçok farklı doküman yoluyla yapılabilir, fakat en sık kullanılan doküman türleri, seansı kaydeden mektuplar, bilgi ve onay belgeleri, haber belgeleri ve geçiş törenine katkıda bulunacak belgelerdir. İkinci amaç ise kişinin kendi değerleri ile yazılı metin arasında ilişki kurmaktır. Kişinin terapi öncesinde okuduğu, ilham aldığı veya kendi değerlerine yakın gördüğü metinler terapi çerçevesinde daha derinlikli olarak incelenebilir. Bu durumda ilk amaca benzer şekilde terapideki çıktı daha somut hale getirilebilmektedir. Bunun için ise kutsal metinler, edebi eserler veya özlü sözler kullanılabilmektedir.

Narrative Terapi'de dokümantasyon kullanımına dair vaka çalışması için 11 yaşında öfke problemi yaşayan erkek danışan ile birlikte oluşturulan kolektif doküman örneği sunulacaktır. Annesinin ifadesine göre danışanın son 6 ay içerisinde daha ciddi bir hale dönüşen "önüne geçilemeyen, kontrol altında tutamadığı" bir öfkesi vardır. Danışan, ablasıyla ve akrabalarıyla geçimsizlik yaşamakta ve evde sürekli bir huzursuzluğa sebebiyet vermektedir. Çoğu zaman sözel olarak başlayıp fiziksele dönüşebilen öfke patlamaları bulunmaktadır. Terapiden beklenti ise "evde abla ile daha az tartışmak", "yersiz şakaları kabul edilebilir düzeye çekmek" ve "gereksiz çıkışlarda bulunmamak" şeklinde formülize edilmiştir.
Tedavi planı bağlamında dokümantasyona geçmeden önce değinilmesi gereken birtakım müdahaleler bulunmaktadır. Bunlardan ilki "harikalık görüşmesi"dir. Harikalık görüşmesi, aile ve çocuk için oldukça etkili olan ve sorunun kabul edilip çocuğun etiketlenmesini önlemeye yönelik bir müdahaledir. Böylece çocuk, belirli değerler çerçevesinde tepkiler veren bir konumda görülürken, aile için sorunla eşleşmiş bir alandan da uzaklaşılmış olur. Bu noktada terapist "Çocuğunuzun en iyi olduğunu düşündüğünüz özelliklerini, yeteneklerini, onu öne çıkaran ve başkalarının fark ettiği becerilerini göz önünde bulundurarak onu bana tanıtır mısınız?" biçiminde ifade edilebilecek bir soru ile konuşmanın yönünü sorun merkezli olmaktan çıkarır. Bu perspektif değişimi, soruna alışmış ve sorun dışındaki alternatif alanları görmenin zor olduğu zamanlarda yeni bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemesi açısından yön verici bir soru olarak kabul edilebilir. Danışanımız bağlamında bu soruya birçok dikkat çekici yanıt gelmiştir. Bunlarda bazıları; şefkatli, ailesine bağlı, paylaşımcı, espritüel ve iyi futbol oynayandır. Bu soru neticesinde ortaya çıkan tablo aile ve danışan için şaşırtıcıdır. Zira danışanın bu özelliklerinden bazıları çok tanıdık olduğu halde öncesinde bu farkındalık sağlanmamıştır. Bu durum narrative perspektifinden "alternatif hikaye"nin oluşumuna zemin hazırlar niteliktedir.

Doküman hazırlığına yol açan ikinci önemli müdahale "dışsallaştırma" konuşmalarıdır. Bu konuşmalar kişi ile sorunu birbirinden ayıran ve soruna kendi mahiyetini kazandırma gayretin içeren konuşmalardır. Bu bağlamda terapist ne kadar farklı görünse de danışanın sorunu karakterize etmesini teklif etmektedir. Böylece danışan, kendi tecrübesi çerçevesinde soruna isim, şekil, renk, koku, doku gibi birtakım nitelikler yüklemeye başlamaktadır. Dışsallaştırılan sorun, "Pozisyon İfadesi Haritası" çerçevesinde formülize edilir. Danışanımız için bu sorun "İçinde fışkırmaya hazır ateş ve taşlar olan bir yanardağ" olarak dışsallaştırılmış ve bunun etkileri, uygunluğu ve alınan pozisyonun gerekçeleri konuşulmuştur.
Buraya kadarki kısımda danışanın değerleri ve ön plana çıkan özellikleri ile sorunun görüntüsü üzerine konuşulmuş ve birçok veri elde edilmiştir. Dokümantasyon bu bilgileri en uygun biçimde bir araya getirerek danışana görünür kılmaya yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda danışanın aile bağlarına verdiği değer ile sorun ona yaptırdıkları bir araya konulmaya çalışarak, danışanın halihazırda çokça pratiğini yaptığı spor alanıyla birleştirilmeye çalışılmıştır. Danışan bir takımın altyapısında futbol oynadığı için bu bilgiler futbol takımları olacak biçimde birleştirilmiştir. Bu noktada doküman, bir teknik direktör rolüyle kadroların kurulduğu, takımların ve kuralların oluştuğu bir metin haline getirilmiştir. Danışan kendi takımına, kendisi, annesi, babası, ablası ve iki yakın arkadaşını almıştır. Karşı takım ise kötü düşünceler, yanardağ, kırıcı şakalar, kötü sözler, öfke patlamaları ve bağırmalar olarak belirlenmiştir. Takım oyuncularının saha üzerindeki pozisyonları belirlenmiş ve oyun kuralları detaylı biçimde açıklanmıştır. Bu kurallar arasında dikkate değer olanlar, "takım arkadaşlarına karşı yanlış hareketlerde bulunulmayacak", "gol yendiği takdirde takım arkadaşlarına sinirlenilmeyecek" ve "hakemin kurallarına uygun hareket edilecek" olarak gösterilebilir. Bu bir doküman olarak hazırlandıktan sonra bütün aile üyelerinin de onayına sunulmuş ve görünür bir yerde tutulması kararlaştırılmıştır.

Kendi tecrübesine yakın ve anlaşılır bir şekilde oluşturulmuş bu doküman sayesinde danışanın öfke patlamalarında ciddi bir azalma gözlenmiş, aile ve çevresinden olumlu geri bildirimler alınmıştır. Bu noktada danışana yardımcı olan en önemli faktörün kendine yakın hissettiği bir fenomen ile durumun eşleştirilmesi olduğu anlaşılmıştır. Danışanın futbol müsabakalarındaki heyecan ve hırsı, sorunu yenmek üzerinde yeniden şekillendirilmiştir. Ayrıca oluşturulan dokümanın görülebilir olması yardımıyla kurallar ve sınırlar daha kolay hatırlanır hale gelmiştir. Bu vaka Narrative Terapi'de doküman kullanımının etkisi açısından önemli bir konumdadır.

Sonuç olarak dokümantasyon, Narrative Terapi'de sıkça kullanılan kısa süreli ve etkin bir yöntemdir. Uygun şartlar çerçevesinde oluşturulan doküman kişiye doğru zamanda hatırlatılması gereken bilgi, beceri ve değerleri anımsatması açısından büyük bir etkiye sahiptir. Doküman terapistin hayal gücü ile daha zengin hale getirilebilirken, danışanın durumuna uygunluğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Anahtar kelimeler: Narrative terapi, terapötik dokümantasyon, vaka çalışması

Abstract

The usage of documents does not only make it easier to present the awareness that arises during the therapy to the client in a more effective way, but also enables the effect to be more permanent and make feel the client "near" to the experience. In this study, an example of a collective document created together with the client who experienced anger at the age of 11 will be presented. Firstly, the operation of the sessions will be explained in the context of narrative maps, then information will be given about the document created by considering the client-family-environment circle.

Keywords: Narrative therapy, therapeutic documentation, case study.

TERAPÖTİK BİR ARAÇ OLARAK EĞİTİMDE DRAMA VE BİBLİYOTERAPİ: DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN OKULDA UYGULAMA ÖRNEĞİ

Ruken AKAR VURAL
Adnan Menderes Üniversitesi
rakarvural@gmail.com

Seval YARIŞ BAKIR

DRAMA IN EDUCATION AND BIBLIOTHERAPY AS A THERAPEUTIC TOOL: AN EXAMPLE OF APPLICATION AT SCHOOL FOR IMPROVING EMOTION REGULATION SKİLLS

Özet

"Terapötik Bir Araç Olarak Eğitimde Drama ve Bibliyoterapi: Duygu Düzenleme Becerilerinin Geliştirilmesi İçin Okulda Uygulama Örneği" adlı çalışmada ergenlerde duygu düzenleme becerilerini ve kendini kabulü- psikolojik esnekliği geliştirmede eğitimde drama ve bibliyoterapi yöntemi entegre edilerek araştırmacılar tarafından hazırlanan bir psikoeğitim programının kullanılması ve bu programın etkililiğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yapılan alanyazın taramasında benzer bir çalışma görülememiştir. Bu çalışma ülkemizde eğitimde drama ve bibliyoterapi yönteminin entegre edilmesinde, bu yöntemle duygu düzenleme becerilerine yönelik bir psikoeğitim programı hazırlamada, ayrıca ergenlere yönelik duygu düzenleme becerilerine artırmaya yönelik bir psikoeğitim programını hazırlamada, bu programın etkililiğini değerlendirmede bir ilk olma özelliği taşımaktadır.

Bu çalışmanın etkinlikleri hazırlanırken bibliyoterapi tekniği kullanılmıştır. Bibliyoterapi kişilere kendilerini daha iyi tanımalarında, kendilerini anlamalarında, problem çözme becerilerinin, duygusal ve sosyal becerilerinin gelişmesinde edebiyat eserlerinden yararlanılmasını sağlayan bir süreç veya etkinlikler olarak tanımlanabilir (Bodert, 1980; Akt. Yeşilyaprak, 2016). Oldukça etkili, ilginç, güçlü bir yöntem olan ve edebiyatın iyileştirici yönünü kullanan bibliyoterapi çalışması bu projede drama yöntemi ile entegre edilmiş, etkinlikler bu çerçevede planlanmış, ilk oturum hariç diğer oturumlarda iyileştirici ve geliştirici öğeler barındıran edebi metinler seçilmiş, bu metinler aracığı ile kişinin yaşadıkları, hissettikleri ve düşündükleri üzerine çeşitli drama teknikleri ile ilgili çalışmalar yapılmıştır.

Ülkemizde alanyazında eğitimde drama ve yaratıcı drama kavramları yer almaktadır. Herhangi bir içeriğin drama yoluyla işlenmesini ifade eden ve dramayı temel öğretim yöntemi olarak gören eğitimde drama, sanat formları ve teknikleri kullanmakla birlikte katılımcılara kurgusal ortamda, gerçek deneyimleri, rol oynayarak ve yaşayarak kazandırmak ve bu yolla yeni öğrenmeler oluşturmak amaçlanmaktadır (Vural ve Somers, 2016). Rolü bilerek oynamaya katkıda bulunan bilgi, aynı zamanda öğrenmeyi sağlarken, bilginin yaşamda kullanılması eğitimde dramanın asıl amacıdır. Eğitimde drama bir malzemeyi alır, drama teknikleri yoluyla sınıf ve sınıf dışı öğrenme ortamlarında öğrenci ve öğretmenlerin etkileşimli bir biçimde bilgiye ulaşması, paylaşması, bilgiyi yorumlaması, önceki öğrenmelerle ilişkilendirmesi, bir senteze varması, böylece bilgi birimlerini giderek artırması ve büyütmesi ile bir öğrenme ağı oluşturur.

Drama kavramının katılımcıların değişimindeki gücü üzerine Avrupa Birliği ve DICE yürüttükleri araştırmada (2010), deney ve kontrol gruplarını karşılaştırdığında drama yönteminin problem çözme becerileri, inovatif düşünme, empatik olabilme, katılımlı yurttaşlık becerileri, etkili iletişim, okuma-kavrama becerilerinde ve mizah becerilerinde artışa neden olduğu görülmektedir. Bu çalışmada tüm bu etkilerinden yola çıkarak bir yöntem olan dramada kullanılan tekniklerin kendisinin hem duygu düzenleme becerileri, psikolojik esneklik-kabul ve eylem düzeyini hem bibliyotrapi yönteminin etkililiğini artıracağı öngörülmektedir.

Çalışmanın uygulaması toplam 2 haftalık sürede yapılmıştır. Hazırlanan 6 oturum planının her biri 3 ders saatinde (40+40+40 dak.) uygulanarak toplam 6 gün, 18 ders saati çalışma yapılmıştır. Oturumlardan önce 1 ders saati (40 dak.) çalışmayı değerlendirmek amacı ile öntest uygulaması, oturumlardan sonra 1 ders saati (40 dak.) sontest uygulaması yapılmıştır

Çalışmanın uygulaması, sadece kız öğrencilerin eğitim gördüğü bir lisede 10. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. 19 kız öğrenci ile çalışılmıştır. 10. sınıflara giren ders öğretmenleri ile bir toplantı yapılmış, kısaca çalışma hakkında bilgi verilmiş, çalışmanın amacı anlatılmış ve en çok uyum problemi yaşayan bir 10. sınıf şubesi öğretmenler tarafından bu çalışmanın amaçlarına en uygun sınıf olarak önerilmiştir. Bu sınıfın öğrencilerinde bir grup kimliği olmadığı, sınıf içinde küçük gruplaşmalar olduğu ve öğrencilerin sürekli birbirleri ile çatışma yaşadığı belirtilmiştir. Çalışma için öğrencilerden, velilerden ve okul idaresinden izin ve onam formu alınmıştır. Çalışmada yer alan katılımcıların daha önce drama yaşantısı olmadığı tespit edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Kabul ve Eylem Formu-2 ve Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği kullanılmıştır. Uygulama öncesi ve uygulama sonrasında yapılan değerlendirme sonuçları, SPSS programında analiz edilmiştir. Bu örneklem grubunda uygulama öncesi ve sonrasındaki duygu düzenleme becerileri, psikolojik esneklik ve kabul ve eylem düzeyi arasındaki farklara bakmak üzere varyansların homojen olmamasından dolayı non-parametrik testlerden Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ile veriler analiz edilmiştir.

Bulgulara göre yapılan çalışmanın ergenlerin duygu düzenleme becerilerini olumlu yönde geliştirdiğini göstermektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin psikolojik esnekliklerinin arttığı, öğrencilerin kabul ve eyleme geçme düzeylerinin yükseldiği görülmüştür. Bu ölçeğin ayrıca depresyon, anksiyete, düşünce bastırma ve psikolojik stres gibi ilişkili diğer yapılarla yüksek korelasyon düzeyine sahip (Bond ve diğerleri, 2011) olduğu bilinmektedir.

Doğrudan öfke, öfkeyi ifade etme ve öfke tarzına yönelik bir etkinlik uygulanmamasına rağmen Eğitimde Drama ve Bibliyoterapi yönteminin entegre edildiği bir yaklaşımla planlanan duygu düzenleme becerileri ile kendini kabul ve psikolojik esnekliği geliştirmeyi hedefleyen etkinliklerin aynı zamanda kişiler arası ilişkilerde çatışmaların olumlu çözülmesinde oldukça etkili olduğu bilinen öfke düzeyini azalttığı, öfkeyi yapıcı bir şekilde ifade etme becerilerini artırdığı görülmektedir.

Eğitimde drama yöntemi ile bibliyoterapinin entegre edildiği bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre çalışmada oluşturulan psikoeğitim programının liselerde ve ortaokullarda çalışan rehber öğretmenlere yararlı olacağı düşünülmektedir.

Abstract

The aim of the study was to apply the psychoeducation program that created by researchers and also to examine the effectiveness of this psychoeducation program on improving emotion regulation skills and self-acceptance/psychological flexibility. The psychoeducation program consists of integrating drama method and bibliotherapy. This program applied in two weeks. In total 19 female, high school students participated and they completed the Regulation of Emotions Questionnaire, Turkish Version of Acceptance and Action Questionnaire-II and Trait Anger and Anger Expression Scale. Wilcoxon Matched-Pairs Signed Ranks Test were applied for statistical analysis. It was found that the psychoeducation program improved positively emotion regulation skills in adolescents.

KANSERLİ ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN BAŞA ÇIKMA DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

Gözde ÖNAL
Biruni Üniversitesi
gonal@biruni.edu.tr

Saniye Selin DÖĞER
Biruni Üniversitesi

INVESTIGATION OF COPING BEHAVIORS IN MOTHERS OF CHILDREN WITH CANCER

Özet

Amaç: Çocukların kanser tanısı ve tedavisi süresince birincil bakım verme rolünde olan annelere psikososyal destek sağlamak son derece önemlidir. Bu desteği sağlamadan önce annelerin en sık kullandıkları ve en çok fayda sağladığına inandıkları baş etme davranışlarını belirlemek için bu çalışmayı planladık.

Yöntem: Farklı kanser türüne sahip 0-9 yaşlarında 23 çocuğun annesi çalışmaya dahil edildi. Annelerin başa çıkma davranışlarını değerlendirirken Ebeveynler için Başa Çıkma Davranışları Envanteri (CHIP) kullanıldı. CHIP kapsamında başa çıkma davranışları "aile bütünlüğünü koruma", "sosyal destek" ve "tıbbi durumu anlama" olmak üzere 3 boyutta incelendi. Tanımlayıcı istatistik hesaplamalarıyla her bir alt boyutun toplam puanı ve bu alt boyutlardaki madde başına düşen puanlar hesaplanarak anneler için en faydalı davranışlar belirlendi. Spearman Korelasyon analizi ile alt boyutların birbiriyle olan ilişkileri incelendi.

Bulgular: Annelerin en faydalı buldukları başa çıkma davranışları, aile bütünlüğünü koruma boyutunda "Kendime şükretmem gereken çok şey olduğunu söylemek"; sosyal destek boyutunda "Aynı durumdaki diğer ebeveynlerle konuşmak ve deneyimlerini öğrenmek; tıbbi durumu anlamada ise "Beni ilgilendiren tıbbi sorun hakkında daha fazla bilgi edinmek" olarak belirlenmiştir. Madde başına düşen puanlar; aile bütünlüğünü koruma için 2.02, sosyal destek için 1.5, tıbbi durumu anlama için 2.01 olarak hesaplanmıştır. Tüm alt boyutlar birbiriyle pozitif yönde anlamlı ilişki ($p<0.05$) göstermekte olup, aile bütünlüğünü koruma ve tıbbi durumu anlama boyutları güçlü bir ilişki göstermektedir ($p<0.01$).

Sonuç: Kanserli çocukların anneleri için aile bütünlüğünü koruma ve tıbbi sorunlar hakkında bilgi edinme çocuklarının hastalık süreciyle başa çıkmaları için çok önemlidir. Aile ilişkilerini güçlendirici ve annelerin tıbbi konular ile ilgili bilgilerini mümkün olduğu kadar geliştirici yaklaşımlar için multidisipliner çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: çocukluk çağı kanseri, aile, başa çıkma.

Abstract

Objective: It is extremely important to provide psychosocial support to mothers have a primary caregiver role in the children's diagnosis and treatment of cancer. Before providing this support, we planned this study to determine the coping behaviors that mothers used the most and believed to be the most beneficial.

Method: Mothers of 23 children aged 0-9 years with different cancer types were included in the study. Coping Health Inventory for Parents (CHIP) was used to evaluate mothers' coping behavior. Coping behaviors within the scope of CHIP were analyzed in three dimensions: "maintaining family integration", "maintaining social support" and "understanding the medical situation". The most useful behaviors for mothers were determined by calculating the total score of each sub-dimension and the scores per item in these sub-dimensions with the descriptive statistics calculations. The relationships between sub-dimensions were examined with Spearman Correlation analysis.

Findings: Coping behaviors mothers find most useful, "Telling myself I have many things I should be thankful for" in the dimension of family integration; "Talking with other individuals/parents in my same situation" in the social support dimension; "Reading more about the medical problem which concerns me" in understanding the medical situation. Points per item were calculated as 2.02 for family integration, 1.5 for social support and 2.01 for understanding medical situation. All sub-dimensions show a positive relationship ($p<0.05$) with each other, the dimensions of maintaining family integration and understanding the medical situation show relationship strongly ($p<0.01$).

Conclusion: Maintaining family integration and obtaining information about medical problems for mothers of children with cancer is very important for their children to cope disease process. Multidisciplinary studies are required for approaches that strengthen family relations and improve mothers' knowledge of medical issues as much as possible.
Key words: childhood cancer, family, coping.

Genişletilmiş Özet

Giriş ve Çalışmanın Amacı

Kanser çoğunlukla tüm aileyi etkilediği için bir aile hastalığı olarak tanımlanır. Çocukluk çağı kanserlerinde tanıyı ilk öğrenen kişi sıklıkla ailesi olduğu için aile daha fazla üzüntü, kaygı, depresyon, stres gibi reaksiyonlar göstermektedir. Çocuğun sağlık ya da gelişim durumunda görülen herhangi bir sapmaya karşı ailesinin verdiği ilk tepkiler durumun tanımlanması, tedavisi, çocuğa açıklanması, çocukta ya da ailede görülebilecek psikolojik reaksiyonlar, hastalık seyri, hastalığın tekrarı ailenin stres durumuna, psikolojik reaksiyonlarına ve başa çıkma yöntemlerine bağlıdır (Sezgin vd., 2007 & Bostancı vd., 2007 & Flagan, 2001). Kanser gibi bir tanı alındıktan sonra aileler kendilerine, "neden ben?" , "neden benim çocuğum?", "bunu hak etmek için ne yaptım? şeklinde sorular yöneltmeye başlar (Waters vd., 2003). Çocukları kanser tanısını aldığı ilk anda anne ve babalar karşı konulmaz ve aynı zamanda kuvvetli bir hissizlik, duruma inanmama, aciliyet, şok ve şaşkınlık hissetmekte ve çocukları ile birlikte olma isteği duymaktadırlar (Eiser vd., 2005).

Bu çalışma, kanserli çocuğa sahip annelerin başa çıkma davranışlarını detaylı bir şekilde incelemek amacıyla yapılmıştır.

Literatür Analizi

Hentinen ve Kyngas kronik hastalığı olan çocukların ailelerinde sağlıklı çocukların ailelerine oranla daha fazla çatışma ve problem yaşandığını bildirmektedirler (Hicks vd., 2003). Çocukluk çağı kanserlerinde karşılaşılan sorunlarla başa çıkmada anne baba ilişkisindeki karşılıklı yardım ve destek önemli bir faktördür. Anne ve babanın çocuğun hastalığı ile ilgili olarak suçluluk yaşaması, uzun süre çocukla beraber hastanede kalarak ailenin diğer üyelerinden uzaklaşması ve giderek artan stres, aile bağları üzerindeki gerilimi artırarak anne babaların kendilerinin ya da diğer aile üyelerinin ihtiyaçlarını fark etmede güçlükler yaşamasına, neden olmaktadır (Özdemir vd., 2009).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde; psikolojik destek alan çocukların annelerinin kaygı düzeylerinin, çocukları psikolojik destek almayan annelere göre daha az olduğu, annelerin anksiyete durumlarının çocukların psikolojik durumlarından etkilendiği ve çocuğun psikolojik destek almasının anne üzerinde olumlu bir etki yarattığı saptanmıştır. (Yıldırım vd., 2014). Kızıler'in (2007) çalışmasında ailenin gelir durumuna göre algılanan sosyal destek ölçegi puan ortalamaları karşılaştırıldığında; gelirlerinin giderlerine denk ya da fazla olduğunu belirten anne ve babaların, gelirlerinin giderlerinden az olduğunu belirten anne ve babalara oranla daha fazla sosyal destek algıladıkları belirlenmiştir.

Yöntem

Kanserli çocukların annelerinin başa çıkma davranışlarını değerlendirmek için Ebeveynler için Başa Çıkma Davranışları Envanteri (CHIP) kullanıldı. Değerlendirmeler, sosyal medya üzerinden ulaşılan gönüllü annelerle "Google Form" yöntemiyle gerçekleştirildi. Çalışmaya 0-9 yaş arası kanser tanısı almış ve kanser tedavisi devam eden, kanser dışında sekonder bir tanısı bulunmayan çocukların anneleri çalışmaya dahil edildi. Dahil etme kriterlerine göre çalışma 23 çocuğun annesi ile tamamlandı.

Sosyodemografik Anket, kanserli çocukların yaşı, cinsiyeti, kanser türü, tanı süresi, hastanede yatış sayısı ve annenin yaşı, cinsiyeti çalışma durumu gibi sosyodemografik bilgileri toplamak için oluşturulmuştur. Ebeveynler için Başa Çıkma Davranışları Envanteri (CHIP), kronik hastalığı olan çocukların ebeveynlerinin başa çıkma davranışlarını değerlendiren yaygın kullanılan bir araçtır ve üç alt ölçek ile birlikte farklı başa çıkma davranışlarını değerlendirmektedir (Gothwal vd., 2015).

Çalışmada anneler tarafından online Google Form aracılığıyla alınan veriler, SPSS versiyon 22 yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu görsel (histogram ve olasılık grafikleri) ve analitik yöntemlerle (Kolmogorov-Smirnov/Shapiro-Wilk testleri) incelenmiştir. CHIP alt boyutları arasındaki ilişkiler ise Spearman Korelasyon testi ile hesaplanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Çalışmaya katılan annelerin yaş ortalaması 34.8±8.3, çocukların yaş ortalaması 4.7±2.8'dir. Çocukların ortalama tanı süresi 11.9±13.8 iken haatanede yatış sayısı ise ortalama 12.8±117'dir.Çocukların %26.1'i kız, %73.9'u erkektir ve çocukların tanıları incelendiğinde %47'sinin lösemi, %21.7'sinin nöroblastom, %17.4'ünün beyin tümörü, %13'ünün ise lenfoma tanısına sahip olduğu görülmektedir.

Annelerin en faydalı buldukları başa çıkma davranışları, aile bütünlüğünü koruma boyutunda "Kendime şükretmem gereken çok şey olduğunu söylemek"; sosyal destek boyutunda "Aynı durumdaki diğer ebeveynlerle konuşmak ve deneyimlerini öğrenmek; tıbbi durumu anlamada ise "Beni ilgilendiren tıbbi sorun hakkında daha fazla bilgi edinmek" olarak belirlenmiştir. Madde başına düşen puanlar; aile bütünlüğünü koruma için 2.02, sosyal destek için 1.5, tıbbi durumu anlama için 2.01 olarak hesaplanmıştır. Tüm alt boyutlar birbiriyle pozitif yönde anlamlı ilişki ($p<0.05$) göstermekte olup, aile bütünlüğünü koruma ve tıbbi durumu anlama boyutları güçlü bir ilişki göstermektedir ($p<0.01$).

Annelerin aile bütünlüğünü koruma ile ilgili davranışları, sosyal destek arama davranışları ve tıbbi durumu anlama davranışları birbiriyle anlamlı bir ilişki içindedir. Anneler aile bütünlüğünü koruma davranışını en faydalı bulmakla birlikte eş zamanlı olarak diğer davranışları da faydalı bulmaktadır. Bu sonuç, kanserli çocukların anneleri için psikososyal müdahaleler oluştururken başa çıkma ile ilgili her boyutun bütüncül olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Buna ek olarak, mevcut çalışma ve diğer çalışmalar (Balling ve McCubbin, 2001; Swallow ve Jacoby, 2001), birçok ailenin, çocuklarının bakımıyla ilgili profesyonellerle işbirliğine dayalı terapötik ilişkiler oluşturabildiklerinde, bir çocuğun kronik hastalığıyla etkili bir şekilde başa çıkabildiklerini göstermektedir. Örneğin, anneler için oluşturulan psikososyal destek grupları, annelerin hem tıbbi konular hakkında bilgi alışverişinde bulunmasına hem de sosyal destek arayışına katkıda bulunabilecektir. Anneler için aile bütünlüğünü koruma davranışları en faydalı davranış biçimi olarak görünmesine rağmen annenin tıbbi konular hakkında bilgi sahibi olması ya da sosyal destek ihtiyacını karşılaması da başa çıkmayı kolaylaştırmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, kanserli çocukların annelerinin başa çıkma davranışlarının daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Özellikle anneleri kapsayan aile merkezli, aile bütünlüğünü sağlayan, ailelere çocuğun gelişimi ve hastalığın seyri ile ilgili bilgi aktarabilen ve sosyal destek arayışını da karşılayan psikososyal müdahaleler sunulması gerekmektedir. Bu müdahaleler, çocuğun gelişimi ile ilgili bilgi sahibi olan çocuk gelişimi uzmanları, tıbbi bilgi sunumunda en güvenli kaynak olan doktorlar, psikososyal müdahaleler ve aktivite katılımını desteklemede anahtar rolü üstlenen ergoterapistler ve sosyal hizmet uzmanları, psikolog gibi çeşitli profesyonelleri içeren bir ekip tarafından bütüncül bakış açısıyla sunulmalıdır. Çalışma, gelecekteki araştırmalarda dikkate alınması gereken bazı limitasyonlara sahiptir. 23 kişilik örneklem büyüklüğü yeterli olmayabilir bu nedenle kanserli çocukların annelerini tam olarak temsil etmeyebilir. Daha büyük örneklemlerle ve daha spesifik bulgular elde etmek için bir veya iki tanı grubunu içeren gruplarla yeni araştırmalar yapılması önerilmektedir.

TÜRKİYE'DE 2015-2020 YILLARI ARASINDA OKUL ÖNCESİ YAŞ GRUBU İÇİN HAZIRLANMIŞ VE BASILMIŞ ÇOCUK KİTAPLARINDAKİ KELİME SAYILARININ İNCELENMESİ

Ayşe Şule BİLGİÇ
aysesulebilgic@dusyeri.com.tr

Halis ÖZERK
İstanbul Bilgi Üniversitesi ve
İstanbul Kent Üniversitesi
halisozerk@halisozerk.com

ANALYSIS OF THE NUMBER OF WORDS IN PRE-SCHOOL AGE GROUP PREPARED AND PUBLISHED IN CHILDREN BOOKS BETWEEN 2015-2020 IN OUR COUNTRY

Özet

Çalışmanın amacı, Türkiye'de 2015-2020 yılları arasında okul öncesi yaş grubuna yönelik çocuk kitaplarının, sayfa ve kelime sayıları, yerli ve yabancı yazar dağılımı, uzman (uzman psikolog/pedagog) desteği değişkenleri bakımından incelenmesidir.

Araştırmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Son beş yılda yayınlanan kitaplar basit tesadüfi örnekleme ile seçilerek 94 yerli ve 124 yabancı yazarın ilk çocukluk dönemi için toplam iki yüz seksen (218) kitabı incelenmiştir.

Analiz sonucunda kitapların büyük çoğunluğunun (% 88,99) uzman desteğinin olmadığı, en sık kullanılan kelimelerin çocuğun günlük yaşamda daha önce karşılaştığı, hatta birbiriyle bağlantılı olduğu görüldü.

Diğer bir deyişle, kitapların çoğunluğunun dil gelişimi açısından gelişimsel kuramları destekleyecek nitelikte ve zenginlikte olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, kitap, kelime, dil gelişimi.

Abstract

The aim of this study is to examine childhood to read the first word in terms of the richness of children's books published in Turkey in the years 2015-2020 and evaluation.

Descriptive scanning method was used in the study. The books published in the last five years were selected through simple random sampling, and a total of two hundred eighty (218) books were analyzed for the first childhood children of 94 domestic authors and 124 foreign authors.

As a result of the analysis, it was observed that the vast majority of the books (88.99%) did not have expert support, the most frequently used words were the words that the child already encountered in daily life, and that they were even conjunctional words.

In other words, it was concluded that the majority of the books were not qualified and rich in support of developmental theories in terms of language development.

Keywords: Child, book, word, language development.

Giriş

Tough (1984)'a göre dil; Kendini ispat etmek, olayları açıklamak, karşılaştırmalar yapabilmek, akıl yürütmek sonuç çıkarmak ve olayları ön görebilmektir.

Dil gelişimi erken çocukluk döneminin en önemli gelişim alanlarından biridir (Chomsky, 1959:26,58; Radford, 1990:49; Pinker, 1994:34).

Dil gelişimi aslında çocuklar doğmadan önce başlamaktadır. Yeni doğan bebeklerin daha üç günlükken annelerinin sesini başka kişilerin seslerinden ayırt edebilmeleri, kendi dillerini, yani anne karnındayken duydukları dili başka dillerden ayırt edebilmeleri bunun kanıtıdır (DeCasper ve Fifer, 1980:174,176).
İlk çocukluk döneminde çocukların kelimeleri çok hızlı biçimde artmakta, kendilerini ifade etme becerileri hızla gelişmektedir. Dil gelişimindeki pek çok ilerlemenin gelişim alanlarını desteklediği göz önüne alındığında dil gelişim süreçlerinin önemi daha da ortaya çıkmaktadır (Kotaman'a (2008:55,61).
Bıçakçı, Er ve Aral (2018:26)'a göre okul öncesi dönemde dil gelişimi en önemli gelişimsel süreçtir.
Dil gelişimini destekleyen en önemli unsur ise çocuğun karşılaştığı zengin kelime varlığıdır.

Sözcüklerin anlamı hakkında gerekli çıkarımları yapabilmesi için çocuğun hem nicelik hem de nitelik açısından zengin ve çeşitlilik gösteren dil girdisine ihtiyacı vardır. Zengin kelimeler öncelikle anne ve baba gibi yakın çevresinin kullandığı dilin zengin kelime içeriğine sahip olup olmadığı ile ilintili olmakla birlikte, çocuğa okunan kitaplar da önemli bir etkendir ve kitap okumak çocuğun dil gelişimini destekleyen aktivitelerin başında gelen yaşam deneyimlerinden biridir (Gathercole ve Hoff, 2007:27).

Okul öncesi dönemde resimler ve resimli kitaplar kullanılarak çocuğun dil gelişimine destek vermek etkili bir çalışmadır (Gönen ve Arı (1989:62). Küçük yaşlardan itibaren ebeveyni tarafından kitap okunan çocukların, kitap okunmayan çocuklara oranla dil ve konuşma becerilerinin oldukça farklı olduğu çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Suskind, 2015:93).

Çalışmanın Önemi ve Amacı

Ülkemizde okul öncesi çocuk kitaplarının dil gelişimi kuramları bağlamında incelenmemiş ve değerlendirilmemiş olması bu araştırmayı önemli kılmaktadır.
Çalışmanın amacı, Türkiye'de 2015-2020 yılları arasında okul öncesi yaş grubuna yönelik çocuk kitaplarının, sayfa ve kelime sayıları, yerli ve yabancı yazar dağılımı, uzman (uzman psikolog/pedagog) desteği değişkenleri bakımından incelenmesidir.
Çalışmanın en temel hedeflerinden biri hem eğitimcilerin bilimsel nitelikli kitapları tercih etmeleri hem de yazılacak okul öncesi çocuk kitapları çalışmalarının içeriğinin geliştirilmesine ve zenginleştirilmesine destek olabilmektir.

Yöntem

Betimsel tarama yöntemi kullanılan çalışmada son 5 yıl içinde yayınlanmış kitaplar arasından basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş 218 kitabın yukarıda belirtilen değişkenler bakımından analizi yapılmıştır.

Bulgular

Çalışmada elde edilen bulgularından bazıları aşağıda tablolar halinde gösterilmiş, kelime sayıları bakımından uzun olan ve geniş yer kaplayan tablolara yer verilmemiş ancak bunlara ilişkin bulgulara sonuç kısmında yer verilmiştir.

Tablo 1. Kitapların Yerli ve Yabancı Yazarlara Göre Dağılımı

Kategori	f	%
Yerli Yazar	94	43,12
Yabancı Yazar	124	56,88
Toplam	218	100,00

Tablo 1' e bakıldığında, yayınlanan 218 kitabın %43,12 inin yerli yazarlara, %56,88 inin ise yabancı yazarlara ait (çeviri) olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Kitaplarda Yer Alan Tekil ve Tekrar Eden Kelime Sayılarının Yerli ve Yabancı Yazarlara Göre Dağılımı

	Yerli Yazar	Yabancı Yazar
Kategori	f	%
Tekil Kelime Sayısı	24.221	38.583
Tekrar Eden Kelime Sayısı	37.858	62.898

Tablo 2 incelendiğinde, tekil kelime sayısının, yerli yazarlarca yazılmış tüm kitaplarda toplam 24.221 iken, yabancı yazarlar tarafından yazılmış tüm kitaplarda toplam 38.583 olduğu; tekrar eden kelime sayılarının ise yerli yazarlarda toplam 37.858, yabancı yazarlarda toplam 62.898 olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Kitapların Yazımında Uzman Psikolog Desteği Alınıp Alınmadığına İlişkin Dağılımı

Kategori	f	%
Uzman Desteği Var	24	11,01
Uzman Desteği Yok	194	88,99
Toplam	218	100,00

Tablo 3'e bakıldığında, MEB onaylı 218 kitabın %11,01'inde uzman (uzman psikolog veya Uzman Pedagog) desteği alındığı, %88,99'unun yazımında ve çiziminde ise uzman desteği alınmadığı görülmektedir.

Tablo 4. Kitap Başına Tekil ve Tekrar Eden Kelime Ortalamalarının Yerli ve Yabancı Yazarlara Göre Dağılım

	Yerli yazar	Yabancı Yazar
Kelime	Ortalama	Ortalama
Tekil Kelime	257	311
Tekrar Eden Kelime	402	507

Tablo 4' e bakıldığında, yerli yazarların yazdığı kitapların tekil kelime sayısı ortalamasının 257; yabancı yazarların yazdığı kitapların ortalama tekil kelime sayıları ortalamasının ise 311 olduğu görülmektedir.

Tekrar eden kelime sayıları ortalaması bakımından ise yerli yazarların kitaplarında ortalama 402, yabancı yazarların kitaplarında 507 olduğu görülmektedir.

Bu bulgulara ek olarak (kısıtlılık nedeniyle tablolarına yer verilemeyen) bulgularda kitapların en fazla 23 sayfaya sahip olduğu (%11,47), bunu 24 sayfalı (%10,55) ve 32 sayfalı kitapların (%10,09) takip ettiği bulgusu elde edilmiş, bu kitapları %8,72 oranında 16 sayfalık ve 28 sayfalık kitapların takip ettiği görülmüştür.

Yanısıra, kitaplarda en fazla kullanılan 10 kelimenin sırasıyla; "bir" (3107 kez), "ve" (1693 kez), "dedi" (1603 kez), "çok", (1013 kez), "bu" (967 kez), "diye" (940 kez), "ama" (677 kez), "ne" (652 kez), "sonra" 625 kez) ve "Elif" (597 kez) olduğu;

En az kullanılan 10 kelimenin ise; 90 kez ile "hayır", 91 kez ile "gece", 92 kez ile "olur" ve "diğer", 93 kez ile "tonton", "sana" ve "bağırdı", 94 kez ile "tek", 95 kez ile "bak" ve 96 kez ile "sabah" kelimeleri olduğu görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada, 218 kitabın %43.12' sinin yerli, %56.88' inin ise yabancı yazarlarca yazılmış kitaplar olduğu, kitaplardaki hem tekil kelime sayıları bakımından hem de tekrar eden kelime sayıları bakımından yabancı yazarların yerli yazarlardan yaklaşık iki kat fazla kelime kullandığı bulgusu göz önüne alındığında, yerli yazarların bu konuda yetersizliği ve/veya kitabevlerinin yabancı yazar tercihleri ve bu tercihlerinin çeşitli nedenleri olabileceği düşünülmektedir.

Ne var ki okul öncesi dönemde ana dili etkinliklerinde, çocuğa; temelde kendisi ve yakın çevresi başta olmak üzere dış dünyaya, nesnelere ve eylemlere ilişkin kavramların kazandırılması amaç olsa da kültürel unsurlar düşünüldüğünde, bu unsurlar ilgili kavramların kitaplarda yabancı yazarlarca ne kadar ele alınmış olabileceği düşündürücü olmakta birlikte tartışılabilir bir durumdur. Örneğin MEB' e bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında, anadili etkinlikleri üniteleri içinde olan "Ben ve Ailem" başlığında kültürümüze özgü olan "Hala", "Dayı", "Teyze", gibi akrabalık bağlarını anlatan kavramlar başka kültürlerde pek rastlanmayan ifadelerdir ve çocuğun yakın çevresinde duyduğu kavramlardır. Bu kavramların, yabancı yazarlarca yazılmış kitaplarda çok büyük bir olasılıkla yer almayacağı aşikardır. Böyle bir durumda, çocuğun duyduğu kavramı anlamlandıramayacağı da açıktır.

Kitaplarda yerli yazarların yabancı yazarlara göre daha az tekil kelime kullandıkları görülmüştür. Tekrar eden kelime sayısında da benzer durum söz konusudur. İngilizce dili için geliştirilmiş MacArthur-Bates Communicative Development Inventory (CDI-Mac Arthur Bates İletişim Gelişim Envanteri)'nin Türkçe'ye uyarlaması olan Türkçe İletişim Gelişimi Envanteri (TİGE)'nde; 8 aylık çocuklar için ortalama sözcük sayısı 44, 16 aylık çocuklar için ortalama sözcük sayısı ise 210 olarak tespit edilmiştir (Aksu-Koç, Küntay, Acarlar, Maviş, Sofu, Topbaş ve Turan, 2011:47). Özbay ve Melanlıoğlu (2008:30,45) Okulda çocukların kullandıkları ders kitaplarında yer alan sözcüklerin ve kavram sayılarının arttırılması gerektiğini belirtmektedirler. Çalışmada, okul öncesi eğitim kitaplarının sayfa sayılarında bir homojenlik olmadığı görülmüştür. Sayfa sayıları dağılımı oldukça heterojen bir görünümdedir. Kitapların %11.47'si 23 sayfaya sahiptir, %10.55'i 24 sayfaya sahiptir, %10.09'u 32 sayfaya sahiptir, %8.72'si 16 sayfaya ve 28 sayfaya sahiptir. Bu durum, kitaplara M.E.B. Okul Öncesi Eğitim Kurumları Daire Başkanlığı tarafından bir standart getirilmediğini göstermektedir.

Kitaplarda en fazla kullanılan 100 kelimeye bakıldığında; somut nesnelere karşılık gelen, dış dünyada gözlemlenen kavramların çok çok az kullanıldığı görülmüştür. En fazla kullanılan kelimelerin ise bağlaçlar olduğu görülmüştür. Bağlaçları ise işaret sıfatları ve zamirlerinin izlediği görülmüştür.
Bu sonuçlara bakıldığında, Türkiye' de kitabevlerince basılmış okul öncesi eğitim kitaplarının (üstelik M.E.B. onaylı kitapların), çocukların dil gelişimini yeterince destekleyecek özellikte olmadıkları açıkça görülmüştür. Bu durum dil gelişimi kuramlarıyla da örtüşmemekte ancak kitaplarda uzman (uzman psikolog, uzman pedagog, klinik psikolog veya gelişim psikoloğu) desteğinin oldukça düşük düzeyde olduğu (%11.01) bulgusuyla açıklanabilmektedir.

Öneriler

Okul önceki kitaplardaki olumsuz durumun giderilmesi bakımından, M.E.B. tarafından, oluşan bir komisyon kurularak çalışmalar yapılması, kitaplara her açıdan standartlar getirilmesinin (gelişim kuramlarına dayalı olarak) gerekliliği açıktır.

Yanısıra M.E.B. koordinatörlüğünde eğitim kurumlarında görev yapan çalışanlara yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenmesi de yararlı olabilecektir.

Devletin ilgili bakanlıkları tarafından, okul öncesi eğitim kitaplarının bilimsel nitelik taşıması için kitabevlerinin ve yazarların teşvik edilmesinde yarar görülmektedir.

Buna ek olarak, üniversitelerin (hem kamu üniversitelerinin hem vakıf üniversitelerinin) Çocuk Gelişimi lisans programına ilişkin müfredatın bu bağlamda zenginleştirilmesinde yarar vardır. Daha öncesinden mezun olmuş ve alanda görev yapan çalışanlar için sertifikasyon programları veya kurslar düzenlenebilir. Ayrıca Üniversitelerdeki Türk Dili ve Edebiyat bölümlerinde Çocuk Edebiyatı özel bir alt alan olarak ele alınabilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, kitap, kelime, dil gelişimi

ERGENLERİN SOSYAL MEDYAYA YÖNELİK TUTUM VE KULLANIM DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN TÜRKİYE'DE YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN PSİKOLOJİK VE AKADEMİK SONUÇLARI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Funda EMERK ATIL
fundaemerkatil@gmail.com

Halis ÖZERK
İstanbul Bilgi Üniversitesi ve
İstanbul Kent Üniversitesi
halisozerk@halisozerk.com

A REVIEW OF THE RESEARCH DONE IN TURKEY ON THE PSYCHOLOGICAL AND ACADEMIC EFFECTS OF SOCIAL MEDIA HABITS AND ATTITUDES OF ADOLESCENTS

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de ergenlerin sosyal medya kullanımı, internet alışkanlıkları ve bunların gözlemlenen psikolojik ve akademik etkileri üzerine yapılan araştırmaları incelemek, analiz etmek ve tartışmaktır.

Türkiye'de 2015-2019 yılları arasında yürütülen yüksek lisans ve doktora tezleri ile kurum ve kuruluşlardan çeşitli veriler incelenmiş ve taranmıştır.

İncelenen araştırmada problemli internet kullanımı, sosyal medya alışkanlıkları ve tutumları gibi değişkenlerin akademik başarı, üretkenlik, iletişim becerileri, öz düzenleme, sorumluluk, benlik imajı, sosyal fobi, sosyal anksiyete, narsisizm, depresyon, yeme bozuklukları, siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Sosyal Medya, Tutum, Ergenlik

Abstract

The purpose of this study is to survey, analyze and discuss research that has been carried out in Turkey on adolescents' social media use, internet habits and the observed psychological and academic effects of these.

Masters and doctorate theses carried out from 2015 to 2019 in Turkey and various data from organizations and institutions were examined and reviewed.

In the research reviewed, variables like problematic use of the internet, social media habits and attitudes were observed to be related to academic success, productivity, communication abilities, self regulation, responsibility, self image, social phobia, social anxiety, narciccism, depression, eating disorders, cyber bullying and cyber victimization.

Keywords: Adolescent, Social Media, Attitude, Adolescence

Giriş

İçinde bulunduğumuz dinamik dünyada, internetin, insanların hayatında bir lüks olmaktan çıktığı, her yaş grubundan ve her sosyo-ekonomik düzeyden insan için bir ihtiyaç haline geldiği, küreselleşen dünyaya ayak uydurmanın bir gereği olduğu vurgulanmakta (Korkut, 2016), sosyal ağlar vasıtasıyla kişilerin sorumluluk almadan, kimliklerini gizleyerek düşüncelerini paylaşabildiği, yeni kimlikler yaratabildikleri, bazı gruplara üye olabildikleri ve istedikleri zaman bu ortamlardan kolayca ayrılabildikleri ifade edilmektedir (Çetin, 2014).

Jensen (2019: 221-242) "Ergen Beynine Dijital İstila" başlığı altındaki yazısında ergenlerin internet bağımlılığına yetişkinlerden daha yatkın olmalarının nörobiyolojik sebeplerini açıklayarak aşırı derecede internet kullanımının ergenlerin ruh hali üzerinde olumsuz etkiler yarattığını gösteren kanıtların gün geçtikçe arttığına dikkat çekmiştir.

Kimi araştırmacılara (Tuncer, 2001) göre, sosyal medya hem eğitsel hem de sosyal bir başarı öyküsü iken kimi araştırmacılara (Tuğlu, 2017) göre titizlikle incelenmesi ve düzeltilmesi gereken adeta saatli bir bomba olarak nitelendirilmektedir. Kimi araştırmacılar da (Büyükgebiz, 2018) ise sosyal medyanın sağlıksız kullanımı nedeniyle, gençlerin yalnızca sosyal hayatlarında değil, eğitim hayatlarında da başarısızlıkların ortaya çıktığı, kendilerine ait oluşturdukları sanal dünya ile gerçek hayat arasında denge kurmakta zorlandıklarını ileri sürülmektedir.

Bilgin'e göre (2018) ergenlerin psikolojik bozuklukları, sosyal medya bağımlılıkları ile ilişkilidir. Bu ilişki en yüksek düzeyde, sırasıyla psikotizm, paranoid düşünceler, fobik anksiyete ve öfke-düşmanlık duygularında tespit edilmiştir.

Yazgan'a (2018: 5) göre internet ve medya kullanımından zarar görme olasılığı olan ergenlerin, risk grubundakilerin kimler olduğunu saptamak gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır.
Dolayısıyla, çalışmaların ortaya koyduğu olumsuz durumların önlenebilmesi ve iyileştirilebilmesi amacıyla, gerçekleştirilen hemen hemen bütün çalışmaların incelenerek, bulgu ve sonuçlarının karşılaştırılmamış, değerlendirilmemiş ve ne tür çalışmaların yapılmasına ihtiyaç olduğuna ilişkin önerilerde bulunulmamış olması önemli bir eksiklik ve problem olarak görünmektedir.

Çalışmanın Önemi ve Amacı

Yapılan literatür taramasında, araştırmaların çoğunluğunun iletişim bilimleri alanında yapıldığı, eğitim ve psikolojik sağlık alanında yeterince çalışma yapılmadığı, yapılan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında da ergenlerin sosyal medya kullanımı ve tutumlarının ciddi psikolojik problemlerle ilişkili olduğu görülmüştür. Çalışma bu eksikliği gidermeyi amaçlamış ve alan yazına katkıda bulunmayı hedeflemiştir. İlintili olarak; ailelerde ve okullarda sosyal medya kullanımı ile ilgili gerekli ve doğru şekilde eğitim verilmesinin önemine dikkat çekmek konu ile ilintili tüm paydaşları bilgilendirmek de çalışmanın hedefleri arasındadır.

Yöntem

Çalışma, nitel bir araştırma olup arşiv tarama, doküman incelemesi (içerik analizi) yöntemini içermektedir. Türkiye'de 2015-2019 yılları arasında yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri, tıpta uzmanlık tezleri (toplam 49 tez çalışması), uluslararası ve ulusal hakemli dergilerde yayımlanmış makaleler (26 makale) ve ilintili olarak kaynak niteliğindeki yazılı dokümanlar (TÜİK, Sağlık Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, APA gibi çeşitli kurum ve kuruluşların verileri) taranıp incelenmiştir.
Literatür taramasında gerek bilim alanı (psikoloji, psikiyatri, sosyoloji ve eğitim) gerek araştırmaların değişkenleri ve gerekse bulguları bakımından çalışma konusuyla doğrudan ilişkili çalışmalara araştırmalarda yer verilmesi uygun görülmüştür.

Bulgular

Çalışmada elde edilen bulgularından bazıları aşağıda tablolar halinde gösterilmiş bazılarına da sonuç kısmında metin olarak yer verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Medya Kullanımı ile ilgili çalışmaların ilişkilendirilen değişkenlere göre dağılımı

Değişkenler	f	%
Depresyon	4	6.5
Sosyal güvende hissetme	2	3.2
Problemli internet kullanımı	2	3.2
Bağımlılık	4	6.5
Psikolojik bozukluklar	3	4.8
Akademik başarı	5	8.0
Yaşam doyumu	4	6.5
Psikolojik dayanıklılık	3	4.8
Akademik erteleme	4	6.5
Yalnızlık/Sosyal izolasyon	5	8.0
Zaman yönetimi	1	1.7
Narsisizm	2	3.2
Yeme davranışı problemi	1	1.7
İhtiyaç doyumu	5	8.0
Sosyal beceri/iletişim becerisi	4	6.5
Benlik saygısı	3	4.8
Benlik tasarımı	2	3.2
Üretkenlik	2	3.2
Kişisel Gelişim	1	1.7
Öz denetim/Sorumluluk	2	3.2
Güvenli Bağlanma	1	1.7
Kişisel Bakım	2	3.2
Toplam	28	100,000

Tablo 1' de değişkenlere tek tek bakıldığında, medya kullanımı ile çalışmalarda en fazla ele alınan değişkenlerin sırasıyla akademik başarı (%8.0), yalnızlık/sosyal izolasyon (%8.0) ve ihtiyaç doyumu (%8.0) olduğu; en az ele alınan değişkenlerin ise aynı oranlarda (%1.7) zaman yönetimi, yeme davranışı problemi, kişisel gelişim ve güvenli bağlanma olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Sosyal Medya Tutumu ile ilgili çalışmaların ilişkilendirilen değişkenlere göre dağılımı

Değişkenler	f	%
Gelişmeleri kaçırma korkusu	2	7.2
Sosyal Kaygı	3	10.7
Siber Zorbalık	6	21.4
Mağduriyet	3	10.7
Bağımlılık	4	14.3
İçe/dışa dönüklük	6	21.4
Kullanım süresi	4	14.3
Toplam	28	100,000

Tablo 2 incelendiğinde, sosyal medya tutumu ile ilgili çalışmalarda siber zorbalık değişkeninin en fazla incelenen değişken (%30), sonrasında ise içe dönüklük/dışa dönüklük değişkeni (%21.4) olduğu, en az ele alınan değişkenlerin de gelişmeleri kaçırma korkusu (%7.2), mağduriyet (%10.7) ve sosyal kaygı (%10.7) olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Sosyal Medya Kullanımı ile ilgili çalışmalarda ilişkisi incelenen değişkenlerin anlamlılık bulgularına göre dağılımı

Değişkenler	Çalışma Sayısı	Anlamlı ilişki sayısı
Depresyon	4	3
Sosyal güvende hissetme	2	1
Problemli internet kullanımı	2	1
Bağımlılık	4	3
Psikolojik bozukluklar	3	0
Akademik başarıda düşme	5	3
Yaşam doyumunda azalma	4	1
Psikolojik dayanıklılıkta azalma	3	2
Akademik erteleme	4	3
Yalnızlık/Sosyal izolasyon	5	5
Zaman yönetimi başarısızlığı	1	1
Narsisizm	2	1
Yeme davranışı problemi	1	1
İhtiyaç doyumu	5	5
Sosyal becerilerde problem	4	3
Benlik saygısında problem	3	3
Benlik tasarımında problem	2	1
Üretkenlikte problem	2	2
Kişisel Gelişim yetersizliği	1	1
Öz denetimde/Sorumlulukta problem	2	2
Güvenli Bağlanma stilinde problem	1	1
Kişisel Bakım yetersizliği	2	2
Toplam	62	45

Tablo 3'e bakıldığında, sosyal medya kullanımı ile ilişkisinin incelendiği çalışmalarda psikolojik bozukluklar değişkeninin hiçbir çalışmada anlamlı ilişkisinin elde edilmediği, yaşam doyumu değişkenin toplam dört çalışmanın sadece birinde anlamlı ilişkisinin elde edildiği, akademik başarı değişkeninin ise toplam beş çalışmanın üçünde anlamlı ilişkisinin elde edildiği ve diğer değişkenlerin çoğunda ise anlamlı ilişkinin bulgulandığı görülmektedir.

Tablo 3. Sosyal Medya Kullanımı ile ilgili çalışmalarda ilişkisi incelenen değişkenlerin anlamlılık bulgularına göre dağılımı

Amaçlar	Ortalama (5 puan üzerinden)
Eğlence	3.76
İletişim	3.67
Gündemi takip etmek	3.59
Mesajlaşmak	3.52
Boş zamanı değerlendirmek	3.52
Bilgiye erişmek	3.35
Müzik dinlemek	3.34
Fikir alışverişinde bulunmak	2.89
Kişilere ulaşmak	2.83
Kişisel sunum ve bilgi paylaşmak	2.68
İnsanları daha iyi tanımak	2.56

Tablo 4 incelendiğinde, gençlerin; ilk sırada eğlence, ikinci sırada iletişim ve üçüncü sırada gündemi takip etmek amacıyla sosyal medyayı kullandıkları, kişilere ulaşmak, kişisel sunum ve bilgi paylaşmak ile insanları daha iyi tanımak amacının ise son üç sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 5. Gençlerin en sık kullandıkları sosyal medya hesaplarında geçirdikleri süre (Çömlekçi ve Başol, 2019).

Sosyal Medya Hesabı		Ortalama (dk).
1.	Instagram	260
2.	Twitter	241
3.	Facebook	204
4.	Youtube	236
5.	Diğer	226

Tablo 5 incelendiğinde, gençlerin en fazla Instagram'da (260 dk.) ve Twitter' da (241dk.) zaman geçirdikleri görülmektedir.

Sonuç

Çalışmalarda; ergenlerde, sosyal medya kullanımı davranış ve alışkanlıklarının, internet bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı gibi bağımlılıklarla (Akpınar Aydoğmuş, 2017; Tanrıkulu, 2018), depresyon, sosyal kaygı, yeme bozuklukları, bozuk ve düşük beden algısı (Özcan, 2019), sosyal izolasyon (Yanar, 2015), siber zorbalık-siber mağduriyet (M. Göksu, 2019; Ergüder, 2019), narsisizm (Özay, 2018; Yabancı, 2019) gibi birçok değişkenle anlamlı ilişkisinin olduğu görülmüştür.

En fazla çalışılan ve en fazla sayıda anlamlı ilişki elde edilen değişkenlerin yalnızlık/sosyal izolasyon ile ihtiyaç doyumu olduğu, bunları depresyon, bağımlılık, akademik erteleme, sosyal beceriler ve benlik saygısı değişkenlerinin izlediği görülmüştür.

Sosyal medya kullanımları yüksek olan ergenlerin sosyal beceri davranışlarının olumsuz yönde etkilendiği, sosyal ağlarda daha çok zaman geçiren gençlerin benlik algılarının zayıf, yüz-yüze ilişkilerde yetersizlik duygularının ise yoğun olduğu ayrıca sosyal medya kullanımına bağlı sosyal fobilerin görülebildiği (Güzel, 2019), gelişmeleri kaçırma korkusunun (FOMO) bunlardan biri olduğu araştırma sonuçlarında görülmüştür (Altınay-Bor, 2018; Tanrıkulu, 2018).

Yine araştırma sonuçlarına göre, ergenlerin sosyal medya kullanım alışkanlıkları, kullanım sıklıkları, kullanım süreleri ve sosyal medya bağımlılıkları, akademik başarıyı düşürmektedir (Korkut, 2016).
Sosyal medya tutumu ile ilgili çalışmalarda ise ilk sırada siber zorbalık ve içe/dışa dönüklük davranışının ele alındığı bunu bağımlılık ve kullanım süresi değişkenin izlediği görülmüştür.

Yorum ve Öneriler

Sosyal medya kullanımı ve sosyal medya tutumları konularında gerçekleştirilen çalışmalarda (benzer değişkenlerle yakın tarihlerde gerçekleştirilmiş olmalarına rağmen), sonuçların çoğunun örtüşmediği görülmüştür. Bu durumun sosyal medyanın özellikleri (hızlı değişimleri, yenilikleri, kolay ulaşılabilirliği ve güncellemeleri içermesi, zamana ve mekâna bağlı kalmadan iletişim imkânı sunması vb.) ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmalarda, sosyal medyanın sağlıksız kullanımının, gençlerin psiko-sosyal, davranış ve psikolojik sağlığının olumsuzluğuna işaret eden özellikler ile negatif yönlü anlamlı ilişkinin olduğu ortaya konmaktadır. Gençlerin sosyal medya kullanım arasında ilk sırada eğlence, iletişim, gündemi takip etme, mesajlaşma ve boş zamanı değerlendirmenin yer almasının bu durumu açıklayabileceği düşünülmektedir. Çünkü; gençlerin gerek aile ortamlarında gerekse eğitim-öğretim ortamlarında bu ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadıkları düşünülebilir.

Gençlerin bu ihtiyaçlarının sağlıklı biçimde karşılanabilmesi bağlamında; alan profesyonelleri koordinatörlüğünde kitle iletişim araçlarında programlara yer verilebileceği, anaokulundan itibaren ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite lisans programlarının yeniden gözden geçirilerek düzenlenebileceği (özellikle müfredatlarda medya okur yazarlığına, psikolojik sağlık, sosyoloji ve toplum yaşamı, estetik, sanat, eleştirel düşünme, analitik düşünme gibi derslere yer verilerek) ve yanı sıra yerel yönetimler aracılığıyla da çeşitli etkinlikler gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.

BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN ANNE/BABALIK EĞİTİMİNİN ANNE/BABA VE BEBEK BAĞLANMASI DÜZEYİNE ETKİSİ

Ayşe İNEL MANAV
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi,
ayseinel@gmail.com

Ebru GÜZÜYEŞİL
Çukurova Üniversitesi,
ebrugozuyesil@hotmail.com

Edanur TAR
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
edanurtar.1107@gmail.com

THE EFFECTS OF THE PARENTING EDUCATION PERFORMED THROUGH COMMUNICATION AND INFORMATION TECHNOLOGIES ON THE LEVEL OF MATERNAL-PATERNAL AND INFANT ATTACHMENT

Özet

Bu araştırma, anne ve babalara online WhatsApp mesajlarıyla sağlanan anne-babalık eğitiminin onların bebeklerine bağlılık düzeylerine etkisini değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür. Randomize kontrollü deneysel olan çalışma, 11.02.2019-30.12.2019 tarihlerinde, bir hastanede doğumu gerçekleşen bebeklerin anne ve babaları ile yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini, 64 birey (32 çift) oluşturmaktadır. 18 yaşından büyük olan, bebeği ile aynı evde yaşayan, sosyal medya kullanan, yeterli iletişim becerisine sahip olan bireyler çalışmaya dahil edilmiştir. Konjenital anomalisi olan bebeğe sahip olan, o dönemde depresyonu olan, iş vb. nedenlerle evinden uzun süre ayrı kalan bireyler çalışmaya alınmamıştır. Randomizasyon bilgisayar ortamında yapılmıştır. Müdahale grubundaki çiftlere 6 ay boyunca, ayda 2 defa yazılı metinler ve ses kaydı ile WhatsApp gruplarında, online anne babalık eğitimleri ve danışmanlık verilmiştir. Kontrol grubundakiler bu süreçte rutin takiplerine devam etmişlerdir. Veriler, Maternal Bağlanma Ölçeği ve Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği, Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır. Araştırmanın verilerine ait analizler IBM SPSS V25 programı ile yapılmıştır. Grup içi karşılaştırmalar yapıldığında Maternal Bağlanma Ölçeği toplam puan farkları arasında istatistiksel anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.001$). Grup zaman etkileşimleri arasında anlamlı fark vardır ($p<0.001$) (Tablo 3). Bu farklar yüksek etki büyüklüğündedir. Baba Bebek Bağlanma Ölçeği açısından grup içi karşılaştırmalar yapıldığında toplam puan farkları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p=0.001$). Grup zaman etkileşimleri değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p=0.653$). Bu çalışma sonuçları; online WhatsApp mesajlarıyla sağlanan anne-babalık eğitiminin annelerin maternal bağlanma düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı yükselttiği ve bu etkinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Fakat bu girişimin babaların baba bebek bağlanma düzeylerinde fark yaratmadığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynlik eğitimi, iletişim ve bilişim teknolojileri, anne-bebek bağlanması, baba-bebek bağlanması.

Abstract

This study aims to identify the effects of parenting education with online WhatsApp messages on the level of maternal-paternal and infant attachment. The study adopted a randomized-controlled experimental design and was conducted with the parents of babies who between 11.02.2019 and 30.12.2019. The sample of the study was 32 couples. Randomization was performed in a computer environment. The couples in the intervention group were provided with online parenting education in the WhatsApp groups twice in a month, throughout 6 months. The participants in the control group were provided with routine practices in this process. Data were collected through the Socio-Demographic Form, the Maternal Attachment Inventory, the Paternal Postnatal Attachment Questionnaire.

Data were analyzed using the Chi-square test, Wilcoxon test, Paired t-test, Independent sample t-test, Mann Whitney U test, Wald type statistics test. The results were analyzed at a significance level of $p<0.05$. Intra-group comparisons showed that there was a statistical significance between the Maternal Attachment Inventory total scores ($p<0.001$). There was a significant difference between group time interactions ($p<0.001$), and these differences had a high effect size. The group time interactions in terms of the Paternal Postnatal Attachment Questionnaire, there were no statistically significant differences ($p=0.653$). The results of this study showed that the parenting education with online WhatsApp messages increased maternal attachment levels in a significant way, and this effect was at a high level. However, the intervention was found to cause no differences in paternal attachment levels.

Keywords: Parenting education, communication and information technologies, WhatsApp messages, maternal-infant attachment, paternal-infant attachment

Giriş ve Amaç

Anne-baba bebek bağlılığı yaşamın ilk günlerinden itibaren başlayan, zamanla gelişen duygusal bir bağdır ve ebeveynlerin ebeveynlik öz yeterliliğinden doğrudan etkilenmektedir (Bowlby, 1982a). Anne-baba bebek bağlanmasını desteklemek amacıyla çeşitli formal ve informal ebeveynlik eğitimi girişimleri sıklıkla kullanılmaktadır (Gilmer vd., 2016). Bu ebevenlik eğitimleri anne ve babalara infantların büyüme ve gelişmesi, normal ve normalden sapan durumlar, bebek bakımı, sorunlarla baş etme, onların bebeklerine yönelik doğru ebeveynlik tutum ve davranışları, bebekleri ile kaliteli zaman geçirmesi vb. konular hakkında bilgi sağlar. Böylece daha sakin, kendine güvenen, ebeveynlik özyeterliliği yüksek ve yetkin olan ebeveynlerin bebekleri ile ilişkileri güçlenmekte ve onlara bağlılıkları gelişmektedir (Gilmer vd., 2016; Güleç ve Kavlak, 2015).

Hemşirelerin bağlanma sürecinin sağlıklı gelişmesi ve sürdürülmesi açısından, anne ve babalara eğitim ve danışmanlık hizmeti vererek ebeveynleri desteklemesi gerekmektedir (Gilmer vd., 2016; Güleç ve Kavlak, 2015). Son yıllarda hemşirelik alanında eğitim, araştırma ve hizmet sunumunda bilişim teknolojileri sıklıkla kullanılmaktadır (Shin vd., 2015; McDermott ve While, 2013). Doğum sonu dönemde ebeveynlik eğitiminde bilişim teknolojilerinin kullanılmasının daha çok kişiye, hızlı ve maliyet etkili sağlık hizmeti sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu araştırma, anne ve babalara online WhatsApp mesajlarıyla sağlanan anne-babalık eğitiminin onların bebeklerine bağlılık düzeylerine etkisini değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür.

Literatür Analizi

Bowbly'nin Bağlanma teorisi, yaşamın erken dönemlerindeki bebek ile bakım verici arasındaki ilişkinin, bebeğin psikososyal gelişimi ve daha sonraki yaşamında diğer insanlarla ilişkileri üzerinde önemli etkiye sahip olduğu görüşünü savunmaktadır. Bu teoriye göre bağlanma davranışı, başka bir bireyle yakınlık kurma ve bu yakınlığı koruma olarak tanımlanmaktadır. Bebek doğduğunda içinde bulunduğu ilk sosyal ortam olan aile, bağlanmada önemli bir role sahiptir (Bretherton, 1992).

Ebeveynlik görevlerini iyi bir şekilde yapabileceğine inanan bireyler daha özgüvenli ve bebeklerine bağlıdırlar dolayısıyla bu durum bebeğe verdikleri bakımın kalitesini artırmaktadır (Bowlby, 1982a). Bebeğin gereksinimlerine yönelik ebeveynlerin içten, duyarlı, sürekli, tutarlı ve uygun tutum, davranış ve yaklaşımları bebeğin güvenli bağlanmasını desteklemektedir. (Bowlby, 1982b). Bebeklik döneminde güvenli bağlanan bireylerin, özgüvenli oldukları ve psikososyal sağlıklarının olumlu etkilendiğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Shirvanian ve Michael, 2017; Brumariu, 2015). Buna karşın bakım vericilerin bebeği ile kurduğu bu erken ilişkilerde sapma ve sorunların olması bebeklerde kayıp, travma, patolojik yas, anksiyete gibi patolojik durumlarla sonuçlanabilmektedir. Bu da bebeğin o andaki ve ilerleyen yaşamındaki ilişkileri ve ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir (Bowlby, 1982b). Anne-baba olma süreci oldukça stresli bir süreçtir ve bu süreçte ebeveynlerin hemşireler ve sağlık profesyonelleri tarafından ebeveynlik eğitimi ile desteklenmesi anne-baba bebek bağlanma sürecine olan katkıları nedeniyle oldukça önemlidir (Gilmer vd., 2016; Güleç ve Kavlak, 2015).

Tasarım ve Yöntem

Randomize kontrollü deneysel nitelikte olan çalışma; 11.02.2019-30.12.2019 tarihlerinde bir devlet hastanesinin kadın doğum birimlerinde doğumu gerçekleşen bebeklerin anne ve babaları ile yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini, 18 yaşından büyük olan, bebeği ile aynı evde yaşayan, sosyal medya kullanan, yeterli iletişim becerine sahip olan 64 birey (32 çift) oluşturmaktadır. Konjenital anomalisi olan bebeğe sahip olan, o dönemde depresyonu olan, iş vb. nedenlerle evinden uzun süre ayrı kalan bireyler çalışmaya alınmamıştır.

Çalışmaya başlamadan önce çalışma hakkında bilgi verilerek, uygulamanın akışı ve süresi açıklanmıştır. Deney grubundaki anne ve babalara online eğitim, eğitim modüllerinin WhatsApp gruplarına WhatsApp mesajları ile gönderilerek gerçekleştirilmiştir. Kontrol grubundaki bireyler aynı süreçte rutin birinci basamak sağlık hizmetleri takibine devam etmişlerdir. Eğitim sürecinde deney grubunda 11 çift ve kontrol grubunda 8 çift çalışmadan ayrılmıştır. Çalışma 32 (16 çift) deney, 32 (16 çift) kontrol grubundaki anne-baba ile tamamlanmıştır.

Müdahale grubundaki bireylere doğumdan sonra birinci haftadan itibaren 6 ay boyunca ayda iki defa uzman psikiyatri hemşiresi, uzman kadın doğum hemşiresi ve uzman pediatri hemşiresi tarafından "Güvenli Annelik Eğitim ve Danışmanlık Becerisi" rehberine göre hazırlanan eğitim modülleri rastgele olarak oluşturulan alt gruplar için önceden hazırlanmış olan yazılı metinler ve ses kaydı WhatsApp gruplarında, online olarak paylaşılmıştır. Bu eğitim modülü 12 alt modülden oluşmaktadır. Her bir modül bebeğin içinde bulunduğu döneme özgü biyopsikososyal bakım bilgilerini içermektedir. Her bir grupta her bir modül WhatsApp mesajları ile paylaşıldıktan sonra, katılımcıların soruları ile ilgili online danışmanlık verilmiştir. Her alt grup için bu süreç 6 ay sürmüştür. Müdahale grubu ve kontrol grubundaki bireylerden, 6. ayın sonunda yardımcı araştırmacı tarafından literatür taranarak hazırlanan" Kişisel Bilgi Formu", "Maternal Bağlanma Ölçeği" ve "Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği" aracılığıyla ilgili veriler toplanmıştır. Araştırmanın tüm aşamalarında etik ilkeler gözetilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Bu çalışmada müdahale grubundaki kadınların uygulanan ebeveynlik eğitimi sonrasında maternal bağlanma düzeylerinin anlamlı yükseldiği ve bu iyileşmenin yüksek etki büyüklüğünde (d(group)=0.517; d(time)= 0.858; d(group*time)=0.714) olduğu görülmektedir (p=0.001; P<0.001). Buna göre online WhatsApp gruplarında ebeveynlik eğitimi, profesyonel danışmanlık ve akran paylaşımı maternal bağlanmayı olumlu yönde etkilemektedir. Entsieh ve Hallström (2016) çalışmalarında, postpartum erken dönemde ebevenlik eğitimlerinin ebeveynliğe olumlu geçişleri destekleyeceği belirtilmektedir (Entsieh ve Hallström, 2016). Jabraili ve ark. (2017), gastrointestinal disorder olan bebeklerin annelerine geleneksel yöntemlerle protokol temelli ebeveynlik eğitimi ve psikososyal destek sağladıkları çalışmalarında, deney ve kontrol grubundaki annelerin maternal bağlanma düzeyleri açısından grup içi farkın deney grubunda anlamlı yüksek olduğu belirtilmektedir (Jabraili vd., 2017). Çalışma sonucumuzun ilgili literatürle paralel olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada hem müdahale hem kontrol grubundaki babaların baba bebek bağlanma düzeylerinin zamanla anlamlı düzeyde iyileştiği görülmektedir. Fakat gruplar arasında fark yoktur (p=0.653). Philipson (2017)' nın yeni bebeği olan anne babaların olumlu ebeveynlik davranışlarını geliştirmek için SMS mesajları ile gerçekleştirdikleri ebeveynlik eğitiminin ebeveynlik öz-yeterliliği, bağlanma ve ebeveynlik uygulamalarına etkisini değerlendirdikleri çalışmalarında, babaların anksiyetelerinin azaldığı, özyeterliliklerinin yükseldiği ve bebekleri ile bağlanmalarının anlamlı düzeyde arttığı belirtilmektedir (Philipson, 2017). Shorey ve ark. (2019) teknoloji temelli ebeveynlik eğitimini kullandıkları deneysel çalışmalarında, baba bebek bağlanma düzeyinin istatistiksel anlamlı daha iyi iyileştiği belirtilmektedir (Shorey vd., 2019). Postpartum dönemde ebeveylik eğitimlerinin ebeveyn bebek bağlanmasında etkili olduğu ve olmadığı ile ilgili farklı sonuçlar vardır (Mascheroni ve Ionio, 2019). Dünyada ve ülkemizde anne-baba ve bebek bağlanmasını etkileyen girişimsel çalışmalarda babaları da kapsayan çiftlere yönelik ebeveynlik eğitimlerinin değerlendirildiği çalışmalar sınırlıdır (Mascheroni ve Ionio, 2019; Serçekuş ve Başkale, 2016). Bizim çalışmamızın bu sonucu literatüre bu yönü ile katkıda bulunmaktadır.

Sonuç, Öneriler ve Kısıtlar

Çalışma sonuçları; online WhatsApp mesajlarıyla sağlanan anne-babalık eğitiminin annelerin maternal bağlanma düzeylerini istatistiksel olarak yükselttiği ve bu etkinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Fakat bu girişimin babaların baba bebek bağlanma düzeylerinde fark yaratmadığını ortaya koymaktadır. Hem müdahale hem kontrol grubundaki babaların girişim sonrası baba bebek bağlanma düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı yükselmiştir. Fakat gruplar arasında istatistiksel anlamlı fark yoktur.

Çalışmanın bir devlet hastanesinde yapılması, sonuçların yalnızca örnekleme genellenebilmesi ve çalışma sonuçlarının uzun süreli nasıl değiştiğinin bakılmaması bu çalışmanın sınırlılıklarındandır. Çok merkezli ve daha büyük örneklemlerde ileri çalışmaların yapılması, iletişim ve bilişim teknolojileri ile gerçekleştirilen bu girişimin uzun süreli sonuçlarının takip edilmesi önerilmektedir.

HAMİLELİKTE ALKOL VE MADDE KULLANIMININ BEBEK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Serra NAHMİAS
İstanbul Rumeli Üniversitesi
serragerson@gmail.com

Elif EROL
İstanbul Rumeli Üniversitesi,
ÇAGEV Başkanı
elif.erol@rumeli.edu.tr

THE EFFECT OF ALCOHOL AND SUBSTANCE USE IN PREGNANCY ON BABY

Özet

Dünya'da yapılan araştırmalarda son 10 yılda hamilelik esnasında alkol, madde ve sigara kullanan annelerin sayısının beş misli arttığı görülmüştür; Amerika ve Avustralya gibi ülkelerde her iki anneden birinin hamilelik esnasında en az bir madde kullanmakta olduğu gözlemlenmiştir. Hamilelik esnasında kullanılan maddelerin; hamilelik süresinde, doğumda ve doğum sonrasında bebeklerde fizyolojik ve psikolojik anormalitelere sebep olduğu gözlemlenmiştir. Annenin hamilelik sırasında kullandığı alkol ve maddenin direk fetüse geçmesi; hamilelik sürecinde düşük tehlikesi, beyin çevresinin kısa olması ve felç gibi fiziksel rahatsızlıklara sebep olmakta; doğum sonrasında ise bebekte hiperaktivite, zeka geriliği, dikkat eksikliği ve bağımlılık gibi psikolojik bozukluklar meydana getirmektedir. Madde kullanım alışkanlıkları annelerin bulundukları sosyoekonomik ve demografik duruma göre de değişkenlik göstermekte; bu aşamada etnik kökenler, medeni hal ve mesleğin de madde kullanma alışkanlığımı etkilediği görülmektedir. Bu çalışmada bu konuda Türkiye'de ve Dünya'da yapılan araştırmalar incelenerek hamilelikte madde kullanımıyla bebekteki psikolojik rahatsızlıklar arasındaki korelasyon incelenecektir. Çalışmada Türkiye ve Dünya'da yapılan araştırma, istatistik ve çalışmalar incelenerek hamilelik esnasında alkol ve madde kullanan anneler ile kullanmayanlar arasındaki ilişki değerlendirilecektir. Hamilelikteki düşük oranları, bebeklerdeki gelişim gerilikleri ve ileride psikolojik bir sorun yaşayıp yaşamadıkları üzerinde durulacaktır. Çalışma bir derleme şeklinde olacaktır. Hamilelik süresince alkol ve madde kullanımını geçici veya kalıcı olarak durdurmak için öneriler tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: hamilelik, alkol kullanımı, madde kullanımı

Abstract

According to the studies conducted in the World, it has been observed that the number of mothers who uses alcohol, substance and cigarette during pregnancy increased five times in the last 10 years. In countries such as the U.S.A. and Australia, it has been observed that one of two mothers uses at least one substance during pregnancy. The substances used during pregnancy cause physiological and psychological abnormalities in babies during pregnancy, delivery and after delivery. Alcohol and substance used by the mother during pregnancy passes directly to the fetus; it causes physical disorders such as miscarriage, short brain circumference and stroke during pregnancy; and psychological disorders such as mental retardation, attention deficit, hyperactivity and addiction in the baby. The usage frequency of substance also varies according to the socioeconomic and demographic status of the mother; ethnic origins, marital status and occupation is observed to affect the drug usage habits. In this study It will analyzed the correlation between the mother's substance usage during pregnancy and psychological disorders in infants via researches conducted in the World and in Turkey. The research will statistically be proving the relationship of disorders and substance usage. It will focus on miscarriages during pregnancy, developmental disorders in babies and potential psychological problems babies can have in the future. The study will be in the form of a review including the suggestions on how to stop alcohol and substance use temporarily or permanently during pregnancy.

Keyword: pregnancy, substance, alcohol, psychological development, baby

Giriş

Hamilelik

Hamilelik dönemi kadının olgunlaşmış yumurta hücresiyle erkeğin spreminin birleşmesi sonucu başlar (Boyd ve Bee, 2015). Yumurta hücresiyle spremin birleşmesi sonucu zigot denilen yeni bir hücre oluşur (Boyd ve Bee, 2015). Sonrasında zigot gelişmeye başlar. Hamilelik fetüsün gelişim dönüm noktalarına göre üç trimestere ayrılır. Her bir trimester yaklaşık oniki-onbeş hafta arası sürer (Boyd ve Bee, 2015; Murkoff ve Mazel, 2008).

Birinci trimesterin başında döllenmiş yumurta hızla bölünmeye başlar ve ilkel bir insan vücudu olan embriyo şeklini alır. Bu ilkel vücut bölümleri gelişir ve vücudun sistemi de dahil olmak üzere organ şeklini alır. Bu trimester doğum kusurları açısından riskli bir periyottur (Boyd ve Bee, 2015). Birinci trimesterin sonunda bütün sistem oluşur ve zamanla gelişir, kalp atmaya başlar ve bebek fetüs olarak adlandırılmaya başlar (Murkoff ve Mazel, 2008).

İkinci trimesterde annenin karın duvarları genişler, fetüs büyüdüğü ve hızla geliştiği için uterus belirginleşir (Boyd ve Bee, 2015).Vücuttaki süt sağlayan hormonları artmaya başlar. Anne hıçkırık, uyuma ve uyanmanın da dahil olduğu fetüsün bütün hareketlerini hissedebilir (Murkoff 14 ve Mazel, 2008). Bu trimesterde düşük riski azalır. Bu trimester birçok kadın için hamileliğin en rahat geçtiği dönemdir (Murkoff ve Mazel, 2008). Kadınların vücudunda kan damarları genişler, kan hücrelerinin miktarı artar, oksijen ihtiyacındaki artış sebebiyle solunum hızlanır. Kadınlar hormonsal değişiklikler uyum sağlar ve genel ruh hali heyecan ve anlayışa dönüşür. Ancak; bu dönemde öfke, unutkanlık, konsantrasyon zorluğu oluşabilir (Murkoff ve Mazel, 2008).

Üçüncü trimester hamilelik yolculuğundaki son evredir. Dışarıdaki hayat için fetüs vücuttaki sistemlerin çoğunu geliştirmiş ve refleksleri oluşturmuştur (Murkoff ve Mazel, 2008). Ancak gözler, kaslar ve beyin gibi bazı organların gelişimi doğumdan sonra da devam etmektedir (Murkoff ve Mazel, 2008). Bu trimesterin sonunda Braxton Hicks kasılmalarıyla doğum sancısı başlar, süt yapımı için oksitoksin ve prolaktin hormonları salınır (Murkoff ve Mazel, 2008). Otuz yedi – kırk ikinci hafta arası hamilelik tamalmanmış demektir ve bebek doğmaya hazırdır.

Gelişimsel kritik bir dönem olarak değerlendirilen gebelik, kadının yaşam döngüsünde, fizyolojik ve psikolojik değişiklikler oluşturan, organ ve sistemlerin biyokimya ve anatomisini etkileyen doğal bir süreçtir. Özellikle anne ve bebek arasında ebeveynlik ilişkisinin kurulduğu bir kriz dönemidir.

Antenatal (Doğum Öncesi) ve Postnatal (Doğum Sonrası) dönemlerinin birleşiminden oluşan Perinatal dönemi boyunca hamile annenin en çok yaşadığı psikolojik sorunların başında depresyon ve anksiyete gelmektedir. Özellikle doğum öncesi annede görülen psikolojik sorunlar annenin hayatı boyunca oluşacak sorunların tetikleyicisi olduğu görülmektedir. Doğum öncesi dönemde görülen depresyon ve/veya anksiyete oranları %8 ile %30 arası olarak gözlemlenmiştir.

Yapılan araştırmalarda hamilenin depresyon seviyesinin 2. trimesterde %6,1 görülürken 3. trimesterde %4,4'e indiği gözlemlenmiştir. Aile içi şiddet ve uyuşturucu kullanımı ve hastalıkların hamilelikte oluşan stresi 3-4 kat arttırdığı gözlenmiştir. Hamilelik öncesinde 2 veya fazla defa stres yaşamış kişilerde hamilelik süresince çıkan stres bozuklukları hamilelikteki stres seviyelerini 3,7 kat arttırdığı görülmüştür.

Bunlara ek olarak; göçmen olmak, son bir ayda aç olmak, ev kadını olmak, işsiz veya eğitimsiz eşe sahip olmak, çiftte psikiyatrik sorun geçmişi olması, çok eşlilik, aile içi şiddet, yaşam koşullarından memnun olmamak ve eşten veya kayınvalideden duygusal destek görmemek faktörleri de hamilelik sürecindeki kadının psikolojisini olumsuz etkilemektedir (Boyd ve Bee, 2015).

Hamilelikte Alkol Bağımlılığı

2013 Ulusal Uyuşturucu Kullanımı ve Sağlık Araştırması'na (ABD) göre, hamile olmayan kadınların % 55,4'ü ve hamile kadınların% 9,4'ü alkol kullanmaktadır.

Gebelikte Alkol %10-%12 arasında kullanım oranıyla en sık kullanılan ikinci madde olmuştur.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2012 yılı sağlık araştırma verilerine dayanarak, 15 yaşın altındaki kadınların % 3,8'i düzenli olarak alkol içmekte ve % 92'si hiç alkol kullanmamaktadır

Hamilelikte Madde Bağımlılığı

2013 Ulusal Uyuşturucu Kullanımı ve Sağlık Araştırması'na (ABD) göre, hamile olmayan kadınların % 11,4'ü ve hamile kadınların % 5,4'ü yasadışı uyuşturucu ve sigara kullanmaktadır (% 24 ve 15,4).

Gebelikte en sık kullanılan yasal maddeler Kanada ve ABD'de sigara (% 10 -% 23), esrar (% 5) ve kokainin ise en yaygın yasadışı madde olduğu tespit edilmiştir. Bazı çalışmalarda çoklu madde kullanımının % 50 daha yüksek olduğu bildirilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2012 yılı sağlık araştırma verilerine dayanarak gebelikte sigara içme sıklığının Türkiye'de yapılan çalışmalarda %3 ile %37 arasında değiştiği saptanmıştır.

Hamilelik sırasında sigara içmek, düşük doğum ağırlığı, intrauterin büyüme geriliği, plasental abrupsiyon (plasentanın erken ayrılması) ve plasenta previa (plasentanın rahim ağzını kapatması) gibi zayıf doğum sonuçları ile ilişkilidir (Brook, Brook ve Whiteman, 2000).

Marijuana kullanımında ise, maruziyetin düşük doğum ağırlığı ile ilişkili olduğunu (Gunn ve diğerleri, 2016), gebe kaldıktan 2 hafta sonra embriyonik gelişime zararlı olabileceğini ve bir kadın hamile olduğunu fark etmeden önce fetal beyin gelişimini etkileyebileceğini göstermektedir.

Tütün ve esrarda ise; beyin morfolojisi ile ilgili olarak, tütüne maruz kalan çocuklar özellikle frontal ve superior parietal korteklerde kortikal incelme gösterirken (El Marroun ve diğerleri, 2016; Toro ve diğerleri, 2008) birlikte maruz kalan çocukların daha kalın frontal korteksleri (El Marroun et al., 2016) daha yüksek sıralı işlemede yer alan bölgelerde değişen nöro gelişimsel olgunlaşmayı gösterir.

Sonuç

Hamilelik sırasında maternal madde kullanımının bebek üzerinde birçok olumsuz etkisi vardır. Bebeklerde hem anne karnındayken, hem doğum sonrasında birçok fizyolojik ve psikolojik zarara sebep olmaktadır. Bu sebeple hamile kadınların madde kullanıp kullanmadığı denetlenmeli ve kullanan anneler maddeyi bırakmaya teşvik edilmelidir. Gerekirse psikolojik destek önerilmelidir. Anne ve yakınları bu konuda bilinçlendirilmeli ve çocuklarının da bağımlı doğma riski altında olduklarının altı çizilmelidir (Boyd ve Bee, 2015).

ANNE BABA TUTUMLARININ ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN ÖFKE VE ÖFKE TARZLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Büşra TÜKENMEZ KOYUN
Üsküdar Üniversitesi
busra.tukenmezkoyun@st.uskudar.edu.tr

INVESTIGATION OF ATTITUDE OF PARENTHOOD AFFECT ON ANGER AND ANGER EXPRESSION STYLES OF INDIVIDUALS IN ADOLESCENCE

Özet

Problem Durumu: Ergenlik dönemi son çocukluk ile genç yetişkinlik arasında bir geçiş dönemidir ve bu dönemde ebeveynlerin sergiledikleri çocuk yetiştirme tutumlarının zihinsel, dilsel, pedagojik vs. açıdan öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Ailelerin kişilik gelişimi, benlik algısı, sosyal duygusal gelişim üzerinde de etkisinin olması dolayısıyla aile içi iletişim, çatışma-problem çözme, sınırlar ile de gelişecekleri öngörülmektedir.

Araştırmanın Amacı: Ebeveynlerin sergiledikleri algılanan anne baba tutumu ile ergenlik döneminde olan bireylerin öfke ve öfke tarzları ile etkilerinin incelenerek açıklanması olarak belirlenmiştir.

Araştırma Yöntemi: Araştırmada 111 kadın ve 71 erkek olmak üzere toplam 182 ergen bireyle çalışılmıştır. Katılımcıların 9, 10, 11, 12. sınıf öğrencilerinden oluşmasına özen gösterilmiştir. Katılımcılara ilk olarak demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla kişisel bilgi formu, ardından Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği (SÖÖTE) doldurtulup analizleri yapılmıştır.

Araştırmanın Sonucu: Hipotezlerin çoğu desteklenmiş; algılanan anne tutumu, aile medeni durumu ergenlerin öfke düzeylerini etkilerken algılanan baba tutumunda bir farklılaşma görülmemiştir. Z kuşağı ergenlerinin ergenlik döneminde yaşadığı olası duygusal değişimler, anne baba tutumlarında sanıldığı kadar etkin rol oynamamıştır. Aksine katılımcıların tamamına yakını ebeveynlerini anlayışlı ve demokratik olarak nitelendirmiştir, cinsiyet bazlı bir farklılaşma görülmemiştir. Ölçeklerin temel değişkenleri birbirleriyle ilişkilidir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik Dönemi, Algılanan Anne Baba Tutumu, Öfke İfade Tarzları

Abstract

Incase of Problem: Adolescence is a period between middle childhood and young adult term. Moreover, in this term, that parents' attitudes of child growing are importance in terms of mental, linguistic, pedagogical etc. are thought. progress of family's personality has an effect on self-perception, social emotional development, thereby that family communication is improved by conflict-problem solving, personal limits are predicted.

Purpose of Study: Relation between attitude of perceived parenthood of parents and people of anger and anger-style in adolescence term are examined.

Research Method: 111 girls and 71 boys totally 182 adolescence people are participated in this research. That participants are student of 9th,10th,11th,12th grades are elaborated. Firstly, survey of personal information is filled by participants to get demographic information. Then, participants filled a survey of scale of attitude of parents(ABTÖ) and survey of scale of constant anger and anger expression styles(SÖÖTE), finally results are examined.

Result of the Research: Most of hypotheses are supported; attitude of perceived motherhood, family marital status affected anger levels of adolescents, but attitude of perceived fatherhood didn't effect on anger levels of adolescents marginally. Possible emotional changes experienced by adolescents of generation Z during adolescence didn't play an effective role in parenting attitudes.

On the contrary, almost all of the participants described their parents as understanding and democratic, and no gender based differentiation was observed. The main variables of the scales are interrelated.

Keywords: Adolescence, attitude of erceived parenthood, anger expression sty

EVLİ BİREYLERİN ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI İLE BENLİK FARKLILAŞMA DÜZEYLERİNİN EVLİLİK İLİŞKİSİ İNANÇLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Özgür TÖNBÜL
MEB
ozgurtonbul33@gmail.com

Ercan KOCAYÖRÜK
ÇOMÜ
ercankocayörük@gmail.com

EXAMINATION OF THE EFFECT OF LEVELS OF DIFFERENTIATION OF SELF WITH EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS ON MARITAL RELATIONSHIP BELIEFS OF MARRIED INDIVIDUALS

Özet

Bu çalışmanın amacı, erken dönem uyumsuz şemaların gücünü ve benliğin farklılaşmasının evlilikle ilgili akılcı olmayan inançları tahmin etme gücünü araştırmaktır. Araştırma evrenini Türkiye'de yaşayan evli bireyler oluşturarak, uygun örnekleme yöntemi ile 301 evli (173 Kadın, 128 Erkek) birey oluşturmuştur. Hiyerarşik regresyon analizi sonucunda erken dönem uyumsuz şemaların benlik farklılaşmasının% 60'ını açıkladığı görülmüştür. Hiyerarşik regresyon analizine göre, kendini farklılaştırma alt boyutlarının evlilik ilişkisine ilişkin akılcı olmayan inançların % 51,2'sini açıkladığı bulunmuştur. Erken dönem uyumsuz şemaların ve kendini farklılaştırmanın birlikte evlilik ilişkisi inançlarının % 53'ünü açıkladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Erken uyumsuz şemalar, benlik farklılaşması, evlilik ilişkisi inançları.

Abstract

The aim of this study is to investigate the power of early maladaptive schemes and differentiation of self to predict irrational beliefs about marriage. The research population married individuals living in Turkey, creating sample group consisted of 301 married individuals (173 Women, 128 Men) with the appropriate sampling method. As a result of the hierarchical regression analysis, it was seen that early maladaptive schemas explained 60% of the differentiation of self. According to the hierarchical regression analysis, it was found that sub-dimensions of self differentiation explain 51.2% of irrational beliefs about marital relationship. It was observed that early maladaptive schemas and self differentiation together explained 53% of marital relationship beliefs.

Keywords: Early maladaptive schemes, differentiation of self, marriage relationship beliefs.

Giriş

Bu araştırmanın amacı çocukluk döneminde edinilen erken dönem uyumsuz şemaların ve çocukluk dönemiyle birlikte kazanılan benlik farklılaşmasının evlilik ilişkisine yönelik akılcı olmayan inançları yordama gücünü incelemektir. Ayrıca araştırmada demografik değişkenler ile erken dönem uyumsuz şemalar, benlik farklılaşması ve evlilik ilişkisi inançları arasındaki ilişkilerin ortaya konması amaçlanmıştır.

Kavramsal Çerçeve

Şema karmaşık deneyim yaşantısı içinde birey için bir düzen yaratmaya yardımcı olan kalıp ya da düzenleyici çerçeve olarak tanımlanmaktadır (Rafaeli, Bernstein ve Young, 2012). Özellikle erken çocukluk dönemindeki kişisel deneyimler ve çevredeki önemli insanlarla yapılan özdeşim sonucu oluşan şemalar, yaşamın daha ileri yıllarındaki benzer deneyimler ve öğrenmelerle pekişmektedir (Kömürcü, 2014). Erken dönem uyumsuz şemalar, çoğunlukla çocukluk ya da ergenlik çağında oluşan derin ve genel kalıplar olup yaşam boyunca süreklilik göstermekte, ayrıca kişinin kendisi ve çevresiyle olan ilişkisini işlevsiz olarak etkilemektedir (Gheisari, 2016). Bu yüzden erken dönem uyumsuz şemalar, özellikle çocukluk çağında karşılaşılan temel duygusal ihtiyaçların eksikliği ile büyüyen bir çocuğun hayatında yer alan ebeveynlerin, bakıcıların ve diğerlerinin uygun ilişki, bağ ve davranışlarının eksikliği ile ilişkilidir (Moradi, Akbari ve Dausti, 2015). Kısacası şemaların oluşumunda çocukla bakıcısı arasındaki ilişki biçimi şemaların uyumsuz veya işlevsel olmasını belirlemektedir (Arı ve Deniz, 2015).
Benliğin farklılaşması, bir bireyin kendisini köken ailesinden duygusal ve bilişsel düzeyde ayırması anlamına gelmektedir (Hanımoğlu ve Akbaş, 2018). Ayrıca Bowen'in modelinde benlik farklılaşması evrensel bir gelişim hedefidir ve açıkçası her birey, özerklik ihtiyacını başkalarıyla yakın ilişkiler kurarak ve bu ilişkileri sürdürerek dengelemeyi öğrenmelidir (Lampis, 2016). Bunun yanında farklılaşma süreci, bireyin aile üyelerinden ayrılmadan ayrı bir benlik haline gelmesini gerektirir ve bu süre çocukluk döneminde ebeveynlerin farklılaşma sürecini destekleyici tutumlar göstermeleri ile gerçekleşmektedir (Jenkins, Buboltz JR, Schwartz ve Johnson, 2005).

Evlilik ilişkisine yönelik akılcı olmayan inançlar ise bireylerin kendisi, eşi ve evlilik ilişkisinin sürecine yönelik abartılı, yoğun ve mantıklı olmayan düşüncelerdir. Bu düşünceler gelecekte yaşanabilecek uyumsuzlukların işareti olabilmektedir (Bilge, Sayan ve Kabakçı, 2009). Evlilik ilişkilerinde akılcı olmayan inançların rolü Ellis tarafından 1962'de öne sürülmüş ve akılcı olmayan inançların evlilik uyumunu etkilediği vurgulanmış, özellikle de, sorun yaşayan çiftlerin ilişkilerine daha fazla olumsuz anlam yüklemesi ve akılcı olmayan inançları fazla olan çiftlerin daha az olanlara göre ilişkilerini daha fazla olumsuz değerlendirmesi beklenmektedir (Küçükçelik, 2015). Bu araştırma ile evliliğe yönelik akılcı olmayan inançların temel kaynaklarının çocukluk döneminde edinilen erken dönem uyumsuz şemalar ile çocukluk ve ergenlik döneminde kazanılan benlik farklılaşması ile ilişkisi ortaya konulacaktır. Alanyazında üç kavramsal çerçeve daha önce bir arada incelenmediği için alana önemli katkısı olacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Evli bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ile benlik farklılaşma düzeylerinin evlilik ilişkisi inançları üzerindeki etkisinin incelendiği bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye'de yaşayan evli bireyler oluştururken, örneklemini uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 301 evli birey (173 Kadın, 128 Erkek) oluşturmaktadır. Araştırmada evli bireylere Demografik Bilgi Formu, Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği uygulanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmada yapılan korelasyon analizinde evlilik ilişkisi inançlarının erken dönem uyumsuz şema alanları ile pozitif, benlik farklılaşması ve alt boyutları ile negatif yönde ve anlamlı bir ilişkisi olduğu bulunmuştur. Erken dönem uyumsuz şemalar ile benlik farklılaşması arasında negatif yönlü ve iyi düzeyde korelasyonel ilişki olmasından dolayı yapılan hiyerarşik regresyon analizinde, erken dönem uyumsuz şema alanlarının benlik farklılaşmasının %60'ını açıkladığı bulunmuştur. Benlik farklılaşması alt boyutları ile evlilik ilişkisi arasında negatif yönlü ve anlamlı korelasyon olduğu için yapılan hiyerarşik regresyon analizinde, benlik farklılaşması alt boyutlarının evlilik ilişkisine yönelik akılcı olmayan inançların %51.2'sini açıkladığı bulunmuştur. Benlik farklılaşması ile erken dönem uyumsuz şema alanlarının evlilik ilişkisini yordamasıyla ilgili elde edilen bulgulara göre, benlik farklılaşması ve erken dönem uyumsuz şemaların evlilik ilişkisinin %53'ünü açıkladığı bulunmuştur.

Bulgular incelendiğinde çocukluk döneminde edinilen uyumsuz şemaların çocukluk ve ergenlikte kazanılan benlik farklılaşma sürecini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Erken dönem uyumsuz şemalardaki bir birimlik azalışın benlik farklılaşmasında 60 birimlik artış sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca çocukluk ve ergenlik döneminde kazanılan benlik farklılaşmasındaki bir birimlik artışın evlilikte akılcı olmayan inançları 51 birim azalttığı söylenebilir. Özellikle de erken dönem uyumsuz şemalardaki bir birimlik azalış ile benlik farklılaşmasındaki bir birimlik artışın evlilikte akılcı olmayan inançları 53 birim azalttığı görülmektedir.

Sonuçlar, Öneriler, Sınırlılıklar

Araştırma sonuçlarına bakıldığında çocukluk ve ergenlik döneminde içinde büyüdüğümüz köken ailenin uyumsuz şema kazanımı ve benlik farklılaşma sürecini etkilediği görülmektedir. Bunun sonucunda erken dönem uyumsuz şemalar ile benlik farklılaşma düzeylerinin evlilik ilişkisine yönelik akılcı olmayan inançları etkilediği görülmüştür.

Bu çalışma evli bireyler ile yürütülmüş olduğundan ve çift olarak değerlendirme yapılmaması bir sınırlılık olarak görülmekle birlikte bir başka çalışmada romantik ilişki yaşayan bireyler araştırmaya dahil edilebilir.

KRONİK HASTALIĞI OLAN ÇOCUKLARDA ANNE BABA TUTUMUNUN ALEKSİTİMİ ÜZERİNE ETKİSİ

Edanur TAR
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
edanurtar.1107@gmail.com

Sibel KÜÇÜKOĞLU
Selçuk Üniversitesi
s_nadaroglu@hotmail.com

EFFECTS OF PARENTAL ATTITUDES ON ALEXITHYMIA IN CHILDREN WITH CHRONIC DISEASES

Özet

Araştırma, kronik hastalığı olan çocuklarda anne baba tutumunun aleksitimi üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı nitelikte yürütülen çalışma Osmaniye'de bulunan bir devlet hastanesinde Temmuz 2018-Mart 2020 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, belirtilen tarihler arasında ilgili hastanenin polikliniğine başvuran ve araştırmaya alınma kriterlerine uyan çocuklar oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğü evreni bilinen örneklem formülüne göre (n=256 çocuk) belirlenmiştir. Verilerin toplanmasında "Kişisel Bilgi Formu", Anne Baba Tutum Ölçeği ve Çocuklar İçin Aleksitimi Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde; IBM SPSS Statistics 22 programı kullanılmıştır. Çalışmanın her aşamasında etik ilkeler gözetilmiştir. Araştırma bulgularına göre çocukların ÇAÖ toplam puan ortalaması 20.07±5.83 olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamındaki çocukların ÇAÖ'nin en yüksek ortalamaya sahip alt boyutu "dışsal yönelimli düşünme" (7.63±1.95), en düşük ortalamaya sahip alt boyutu ise "duyguları açıklama güçlüğü" (5.54±2.36) olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında çocukların ABTÖ alt boyut puan ortalamaları "Kabul/İlgi" için 28.03±3.89, "Psikolojik özerklik" için 21.13±4.09, "Denetleme" için 30.75±2.55 olarak saptanmıştır. Kabul/ilgi alt boyutunun %61.3 ve denetim alt boyutunun %74.2 oranında ortalamanın üzerinde olması ile anne babalar tarafından yaygın olarak demokratik tutumun benimsendiği belirlenmiştir. ABTÖ ve alt boyutları ile ÇAÖ ve alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde; kabul/ilgi alt boyut puanları ile aleksitimi toplam puanı, duyguları tanımlama güçlüğü ve duyguları açıklama güçlüğü alt boyut puanları arasında negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Çalışmada çocukların aleksitimi düzeyinin orta düzeyin üzerinde olduğu belirlenmiştir. Anne babaların yaygın olarak benimsediği demokratik tutumu gösteren kabul/ilginin artmasıyla duyguları tanımlama güçlüğü, duyguları açıklama güçlüğü ve aleksitimi düzeyinde azalma olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aleksitimi, anne baba tutumu, çocuk, kronik hastalık

Abstract

This study was conducted to investigate the effects of parental attitudes on alexithymia in children with chronic diseases. The descriptive and correlation study was conducted out between July 2018 and March 2020 in a state hospital in Osmaniye. The study population consisted of all children who admitted to the hospital outpatient clinic at the specified dates and met the research inclusion criteria. The sample size was calculated to be (n=256 children), according to the known study population formula. "Personal Information Form", "Parental Attitudes Scale", "Alexithymia Questionnaire for children" were used for data collection. In the evaluations of the data, the IBM SPSS Statistics 22 program was used. Ethical principles were adhered at all stages of the study. In the study results, the average AQC score of the children was 20.07 ± 5.83. "The highest AQC sub-scale score" taken by the children included in the study was in the "external-oriented thinking" sub-scale (7.63±1.95), and "the AQC sub-scale with the lowest average score" was the "difficulty describing feelings" sub-scale (5.54±2.36). The PAS sub-scale score averages of the children were (28.03±3.89) "acceptance-involvement" sub-scale, (21.13±4.09) "psychological autonomy", (30.75±2.55) "strictness-supervision" sub-scale.

Higher average scores in the acceptance/care sub-scale by 61.3% and in the supervision sub-scale by 74.2% indicates that parents widely adopted the democratic attitude. When the relationship between PAS, its sub-scales and AQC and sub-scale was examined, a statistically significant and negative correlation was found between the acceptance/care sub-scale score and the alexithymia total score, difficulty in identifying emotions and difficulty in explaining emotions sub-scale scores ($p<0.05$). children's level of alexithymia was found to be above moderate. It was found that with increasing "acceptance-involvement", which shows the democratic attitude which is widely accepted by parents, "difficulty in identifying feelings", "difficulty in describing feelings" and "level of alexithymia" decreased.

Keywords: Alexithymia, child, chronic disease, parental attitudes

Giriş ve Amaç

Günümüzde tıp ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak kronik hastalığa sahip çocuklarda yaşam süresinin uzaması ile aile ve çocuk, hastalığın yol açtığı psikososyal sorunlarla daha uzun süre karşı karşıya kalmaktadır (Törüner ve Büyükgönenç, 2017). Oğuzhan ve Erden (2012) tarafından yapılan bir çalışmada kronik hastalığa sahip çocukların, sağlıklı yaşıtlarına kıyasla ruhsal sorunlar açısından daha fazla risk altında oldukları bildirilmiştir. Literatürde kronik hastalığa sahip çocuk ve ailelerin duygusal sorunlarına yönelik sınırlı sayıda çalışma görülmektedir. Oysa kronik hastalığı olan çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunların daha fazla geliştiği belirlenmiştir (Compas vd., 2012).

Psikanalitik yaklaşıma göre; olumsuz anne baba tutumlarının çocuklarda aleksitimi gelişimi için bir risk faktörü olabileceği belirtilmektedir. Kronik hastalığı olan çocuklar olumsuz anne baba tutumları (Koçak vd., 2015) ve aleksitimi gelişimi açısından risk altındadır (Keskin ve Bilge; 2009). Literatürde anne-baba tutumlarının kronik hastalığı olan çocuklarda aleksitimi ile ilişkisinin incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu noktadan hareketle araştırmanın, literatüre, hemşirelik profesyollerine ve diğer sağlık çalışanlarına katkı sağlayacağını düşünerek kronik hastalığı olan çocuklarda anne baba tutumu ve aleksitimi ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Literatür Analizi

Çocuğun kronik hastalığa uyumu ve duygularını ifade edebilmesi açısından anne baba tutum ve davranışlarının etkisi büyüktür. Ailelerin çocukları üzerinde ilgili, duyarlı, destekleyici, koruyucu ve güvenli tutumları çocuklarda uyumu artırmaktadır (Arnott ve Brown, 2013). Baykara vd. (2012) yapmış olduğu bir çalışmada, çocuğu Tip1 diyabetli olan annelerin olumsuz tutumlarının çocuklarda duygularını ifade etmede yetersizliğe yol açtığı tespit edilmiştir.

Kronik hastalığı olan çocuklar, sınırlı hayali kapasite, duygular, fizyolojik tepkiler ve düşüncelerin ayrımını yapamama, duyguların farkında olamama ve duyguların ifadesinde uygun sözcükler bulamama olarak tanımlanan aleksitimi açısından riskli bir grupta yer almaktadır (Keskin ve Bilge; 2009). Literatürde kronik hastalığı olan çocuklarda aleksitiminin incelendiği sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Aaron vd. (2019) tarafından yapılan bir çalışmada kronik ağrı yaşayan ergenlerin kontrollerine kıyasla aleksitimi düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Verilerden yola çıkarak anne-baba tutumlarının çocuğun kronik hastalığa uyum sürecine ve aleksitimi üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Tasarım ve Yöntem

Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı nitelikte yürütülen çalışma; bir devlet hastanesinde kronik hastalığı olan 256 çocuktan "Kişisel Bilgi Formu", Anne Baba Tutum Ölçeği ve "Çocuklar İçin Aleksitimi Ölçeği" kullanılarak elde edilen verilerin korelasyon analizi ile sonuçlandırılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Çalışma kapsamındaki çocukların "ÇAÖ" toplam puan ortalamasının 20.07±5.83 olduğu, dolayısıyla aleksitimi düzeylerinin orta seviyenin üzerinde olduğu görülmektedir. Alt boyutlar açısından değerlendirildiğinde ise en yüksek ortalamaya sahip alt boyut "Dışsal yönelimli düşünme"; en düşük ortalamaya sahip alt boyut "Duyguları açıklama güçlüğü" olarak belirlenmiştir. Taş ve Güneş'in (2019) okul çağındaki çocuklarda sosyal anksiyete, aleksitimi, bilgisayar oyun bağımlılığı, cinsiyet ve yaş ilişkisinin incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmasında bu bulgu desteklenmektedir ancak çalışmamız ÇAÖ puan ortalamalarının daha yüksek olması açısından ilgili çalışmadan farklılık göstermektedir. Bu farklılığın örneklemimizi kronik hastalığı olan çocukların oluşturmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında çocukların ABTÖ alt boyut puan ortalamaları "Kabul/ilgi" için 28.03±3.89, "Psikolojik özerklik" için 21.13±4.09, "Denetleme" için 30.75±2.55 olarak belirlenmiştir. ABTÖ puanlanırken "Kabul/ilgi" ve "Denetleme" alt boyutlarında ortalamanın üstünde puana sahip olan çocukların anne-babaları "demokratik" olarak ifade edilmektedir (Yılmaz, 2000). Bu nedenle çalışma sonuçlarımızda "Kabul/ilgi" alt boyutunun %61.3 ve "Denetim" alt boyutunun %74.2 oranı ile ortalamanın üzerinde olması anne babalar tarafından yaygın olarak demokratik tutumun benimsendiğini göstermektedir. Literatür incelendiğinde ölçek alt boyutlarına yönelik farklı sonuçların yer aldığı görülmektedir. Wiersma vd. (2009) konjenital kalp hastalığı olan çocuklar ve anne babaları ile yaptığı çalışmasında, deney grubundaki anne babaların kontrol grubuna kıyasla aşırı koruyucu ve hoşgörülü tutumu yaygın olarak kullandıklarını belirlemiştir. Akay vd. (2011) epilepsili çocuğu olan annelerin depresyon-anksiyete düzeyinin ve çocuklarına karşı tutumlarının değerlendirilmesi amacıyla yaptıkları bir çalışmada ise annelerin kontrol grubuna kıyasla otoriter tutumu daha yaygın kullandığı saptanmıştır.

Çalışma kapsamında ABTÖ nün "Kabul/ ilgi", "Psikolojik özerklik" ve "Denetleme" alt boyutları ile ÇAÖ, "Duyguları tanımlama güçlüğü", "Duyguları açıklama güçlüğü" ve "Dışsal yönelimli düşünme" alt boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan analizlerin sonucunda kabul/ilgi alt boyut puanları ile aleksitimi toplam puanı, duyguları tanımlama güçlüğü ve duyguları açıklama güçlüğü alt boyut puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki görülmektedir. Kabul/ilgi alt boyut puanlarındaki artış, aleksitimi toplam puanı, duyguları tanımlama güçlüğü ve duyguları açıklama güçlüğü alt boyut puanlarında düşüşe yol açmaktadır.

Duygusal anlamda sıcak ve demokratik tutum gibi kabul ilginin yüksek olduğu anne baba tutumlarının çocukların duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimini desteklediği aynı zamanda duygularını düzenleme ve ifade etmelerinde önemli etkisinin olduğu görülmektedir (Arnott ve Brown, 2013; Towe-Goodman ve Teti, 2008). Yazar (2018) tarafından yapılan çalışmada anne babası demokratik tutumu benimseyen çocukların aleksitimi puan ortalamalarının, anne babası ilgisiz, koruyucu veya otoriter tutumu benimseyen çocukların aleksitimi puan ortalamalarından daha düşük olduğu sonucuna ulaşılması bulgumuzu destekler niteliktedir.

Sonuç, Öneriler ve Kısıtlar

Çalışmada çocukların aleksitimi düzeyinin orta düzeyin üzerinde olduğu belirlenmiştir. Anne babaların yaygın olarak benimsediği demokratik tutumu gösteren kabul/ilginin artmasıyla duyguları tanımlama güçlüğü, duyguları açıklama güçlüğü ve aleksitimi düzeyinde azalma olduğu saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda; kronik hastalığı olan çocuklarda anne baba tutumları ve aleksitimi ilişkisinin önemini vurgulayan konuların hemşirelerin hizmet içi eğitim konularına eklenmesi, klinik ortamda hemşireler tarafından uygun ölçeklerle anne baba tutumları belirlenerek çocuklar üzerinde etkileri hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılması ve demokratik tutumun aleksitimi düzeyini azaltarak çocukların duygusal gelişimini desteklediğine yönelik farkındalığın oluşturulması önerilmektedir. Araştırmanın bir devlet hastanesinde yapılması, değerlendirmede kullanılan ölçeklerin öz bildirime dayalı olması ve sonuçların yalnızca örnekleme genellenebilmesi bu çalışmanın sınırlılıklarındandır.

ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN EBEVEYN STRES DÜZEYLERİ İLE YAŞAM DOYUMU VE İYİMSERLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Elif SAN
Bahçeşehir Üniversitesi
elifsan2.1@gmail.com

Feyza MONTASER
feyzaozgun34@gmail.com

EXAMINING THE RELATIONSHIP AMONG THE STRESS LEVEL AND LIFE SATISFACTION AND OPTIMISM OF THE PARENTS OF GIFTED CHILDREN

Genişletilmiş Özet

Bir sistem olan aile ile ilgili araştırmalar daha çok anne- baba ve çocuk ilişkisine odaklanmıştır. Araştırmaların çoğunda kabul edilen temel varsayım anne-babanın çocuğun davranışları üzerinde büyük ve önemli bir etkiye sahip olduğu ve bu etkinin anne babadan çocuğa doğru iletilen tek yönlü bir iletişimle gerçekleştiğiydi (Özmen ve Özmen, 2012). İlerleyen yıllarda çocuğun gelişimiyle birlikte çocuğun sahip olduğu özelliklerin, anne babalarını da etkileyebileceği düşüncesi önem kazanarak anne baba çocuk ilişkisinde çift yönlü araştırmalar başlamıştır (Hortaçsu, 2003).

Aile sistemi içerisinde anne baba olmanın, çocukla ilgili olarak doğan sorumluluklara uyum sağlamada ve anne babalığa ilişkin çeşitli beceriler edinmede zorluklar doğurduğu bilinmektedir. Bu zorluklara karşı ebeveynler süreç içerisinde çeşitli tepkiler geliştirirler ve birtakım değişiklikler yaşarlar (Özmen ve Özmen, 2012). Aile içerisinde karşılaşılan zorluklar ve değişimler ebeveynlerin birçok stres durumu ile karşılaşmasına yol açmaktadır. Ailelerin karşılaştıkları bu stres; aile sistemi içindeki değişen rollerden, değerlerden, sınırlardan ya da bu sürece uyum sağlamaya çalışmaktan kaynaklanabilir (McKenry ve Price, 2005). Ebeveyn olmakla başlayan stres durumu aile içindeki dinamiklere göre değişen bir seyir izlemesine rağmen genel olarak ebeveynlik görevleri karşısında baskı, gerginlik ve gerilim hissetme olarak tanımlanabilir (Rao ve Beidel, 2009). Anne babaların ebeveynliğe bakış açıları, yükledikleri anlam ve ebeveynlik sorumluluklarının anne babalar üzerinde yarattığı etkinin anne babaların ebeveynlik stresi yaşamalarında etkili olduğu birçok araştırma bulgusunda ortaya konmuştur (Gülaldı, 2010). Ebeveyn stresi; anne babanın depresyon düzeyi, geçmiş yaşantıları, çocuğa bağlanma düzeyi gibi daha birçok ebeveyn özelliğinden kaynaklanabileceği gibi çocuğun özelliklerinden de kaynaklanabilmektedir.

İlgili alan yazın incelediğinde ebeveyn stresi ile ilgili yapılan araştırmanın özel eğitim gereksinimli çocuklarla olduğu görülmektedir. Özel gereksinimli olmasına rağmen özel yetenekli olan çocuklar ve aileleri ile ilgili yapılan araştırmaların ise henüz yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Özel yetenek kavramı karmaşık ve çok yönlü bir konu olması nedeni ile henüz evrensel bir tanıma sahip değildir (G. Doğan ve Aslan, 2009). Amerikan Eğitim Bakanlığının yayınladığı rapora göre özel yeteneklilik; yaşıtlarından ileri düzeyde bir performans ortaya koyarak olağanüstü bir yeteneğe sahip olmayı ifade eder. Her ne kadar özel gereksinimli olsa da bu çocuklar için yapılan tanımlar ve toplumdaki yaygın algı özel yetenekli çocukların sorunsuz ve birçok açıdan akranlarından avantajlı olduğu yönündedir (Karakuş, 2014). Ancak bu yaygın kanının aksine özel yetenekli bir çocuğa sahip olmak aileler için birçok açıdan zorlayıcı ve güç bir durumdur (Ataman, 2003).

Davaslıgil'in (2000) yaptığı bir araştırma sonucuna göre üstün yetenekli çocuğa sahip anne babaların olağan gelişen çocuğa sahip anne babalara oranla daha fazla eğitime ihtiyaç duydukları ortaya konmuştur. Özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin baş etmekte zorlandıkları konuların başında çocuklarının sosyal ve duygusal problemleri gelmektedir. Ebeveynler çocuklarının sergilediği olumsuz davranışlar ve ortaya koydukları davranış problemleri ile ilgili olarak ümitsizliğe kapılarak bu problemle baş edemeyeceklerini düşünmektedirler (Karakuş, 2010). Bunun sonucu olarak çaresizliğe kapılan ebeveynlerin stres düzeylerinin artması olası bir durumdur. Stres düzeyinin artması ise kişinin yaşamındaki iyilik halini etkileyebilmektedir.

İyi olma hali genel olarak bireyin yaşamını değerlendirdiği, mutluluk, yaşam memnuniyeti, iyimserlik, yaşam doyumu, yaşam kalitesi gibi kavramlarla ilişkili olan karmaşık bir anlamı ifade eder. Çoğu durumda bireyin yaşamını sağlıklı şekilde sürdürebilmesi ve sahip olduğu gücü kullanabilmesi de bireyin iyilik hali ile ilişkidir.
Yaşam doyumu ve iyimserlik kavramları genel iyi oluş halinin en önemli ögeleri arasında yer alırlar. Pavot ve Diener (1993)'e göre yaşam doyumu bireyin bilişsel olarak kendisinin belirlediği yaşam kriterlerine göre yaşam kalitesini değerlendirmesini ifade eder. İyimserlik ise hayattaki zorluklara ve engellemelere rağmen her şeyin yolunda gideceğine dair güçlü bir beklenti halini ifade eder (Goleman, 2000). Scheier ve diğerleri (1999) iyimserliği yaşanabileceklerin en iyisini bekleme eğilimi olarak tanımlamıştır.

Bu çalışmanın amacı, özel yetenekli çocuğa sahip anne babaların ebeveyn stres düzeyleri ile yaşam doyumu ve iyimserlik eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin stres düzeyleri ile yaşam doyumları ve iyimserlik eğitimleri arasında ilişki var mıdır sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra ebeveynlerin özel yetenekli çocuğa sahip olmayla ilgili görüş ve düşünceleri incelenmiştir. Bu bağlamda ilgili literatür kapsamında araştırmacı tarafından üç soru sorulmuştur. Soruların soruları değerlendirmek için ebeveyn stres düzeyi araştırmanın bağımsız değişkeni olarak belirlenmiştir. Sorulan sorular kapsamında anne babaların ebeveyn stres düzeyleri incelenmiştir. Sorular aşağıdaki gibidir;

a) Özel yetenekli çocuğa sahip bir ebeveyn olmayı ayrıcalıklı buluyor musunuz? (Evet (/Hayır)
b) Özel yetenekli çocuğa sahip bir ebeveyn olmanın yaşamınız üzerindeki genel etkisini nasıl değerlendirirsiniz? (Olumlu/Nötr/Olumsuz)
c) "Özel yetenekli bir çocuğa sahip olmasaydım/olmak istemezdim." dediğiniz anlar oldu mu? (Hiçbir zaman/Nadiren/Çoğu zaman/Her zaman)

Araştırmanın örneklemini Türkiye'de özel yetenekli çocuğa sahip olduğunu belirten 335 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmada özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin ebeveyn stresleri ile yaşam doyumları ve iyimserlikleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. Veriler çevrimiçi anket yoluyla toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak; Özmen ve Özmen (2012) tarafından geliştirilen Ebeveyn Stres Ölçeği, Yetim (1993) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Yaşam Doyumu Ölçeği, Scheiver ve Carver (1985) tarafından geliştirilen, Aydın ve Tezer (1991) tarafından Türkçe 'ye uyarlanan bir diğer adı Yaşam Yönelimi Testi olan İyimserlik Ölçeği, araştırmaya katılan bireyler hakkında detaylı bilgi edinmek için araştırmacı tarafından geliştirilen Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analiz edilmesinde SPSS 20.0 programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde değişkenler arası ilişkiyi analiz etmek Pearson Moment Çarpım Korelasyonu diğer adıyla basit doğrusal korelasyon kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farkları analiz etmek için; iki grup karşılaştırmalarında Bağımsız Örneklemler için T-Testi, ikiden fazla gruplarda ise ANOVA (Varyans Analizi) Testi kullanılmıştır.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin ebeveyn stresleri ile yaşam doyumları ve iyimserlik eğilimleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Diğer bir deyişle ebeveynlik stresi arttıkça anne babaların yaşam doyumu ve iyimserlikleri azalmaktadır. Araştırma bulgularından elde edilen bu sonucun alan yazındaki pek çok araştırma sonucu ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Araştırmadan elde edilen diğer bulguların sonuçlarına göre özel yetenekli çocuğa sahip olmanın ebeveyn yaşamını olumlu etkilediğini söyleyen ve olumsuz etkilediğini söyleyen anne babaların ebeveyn stres düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Benzer şekilde, sıklıkla "özel yetenekli bir çocuğa sahip olmayı istemezdim." diyen ebeveynler ile bunu hiçbir zaman söylemeyen ebeveynlerin ebeveyn stres düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde çocuğun özelliklerinin ve buna ilişkin ebeveyn algısının ebeveynin stresi üzerinde etkili olabileceği söylenebilir.

Aile sisteminin çocuğu yaşamda karşılaşabileceği olumsuz olaylara karşı koruyan güçlendirici bir rolü vardır. Olumlu iletişimin devam ettiği, ilgili ve sıcak bir havanın olduğu aile ortamında büyüyen çocukların sağlıklı bireyler oldukları bilinmektedir (Demirkaya vd., 2012; Saltalı vd., 2012). Öte yandan aile içinde olumsuz iletişimin ve etkileşimin devam ettiği bir süreçte çocukların da bu olumsuzlukla büyüdükleri ve çeşitli duygusal ve davranışsal sorunlar yaşayabildikleri bilinmektedir. Bu durum özel gereksinimli çocuklar için çok daha kritik bir öneme sahiptir. Özel gereksinimli çocuklar arasında yer alan özel yetenekli çocuklar içinse durum çoğu kez düşünülenden daha karmaşık olabilir. Özel yetenekli çocukların sahip olduğu özellikler sebebiyle ebeveynler çoğu zaman olağan gelişen çocuğa sahip ebeveynlere göre daha stresli olabilmektedirler. Buradan yola çıkarak özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin ebeveyn stres düzeyleri ile yaşam doyumu ve iyimserlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın sonuçlarının özel yetenekli çocuklar ve ebeveynleriyle ilgili yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel Yetenekli Çocuklar, Ebeveyn Stresi, Yaşam Doyumu, İyimserlik

Extended summary

Researches about a family, which is actually a system, focus more on the mother-father and children relationship. The basic assumption confirmed in most of the researches is that parents have a big and important effect on children's behaviors and this effect occurs through a one-way communication from parents towards children. In the following years, with the development of the children, the idea that the children's features may affect their parents has gained importance and two-way researches have begun to be applied in the relationship between mother-father and children.

In a family system, to be a parent is known to reveal difficulties on gaining various abilities about parenthood and adapting themselves to the responsibilities which occur with the child. Parents, in this period of time, develop some reactions against these difficulties and they experience some kind of changes in their lives. The difficulties and the changes which are encountered in the family cause a lot of stress for the parents. This stress that parents experience may originate from the changes of the roles in the family, values, boundaries or trying to adapt to this process. Despite the fact that it proceeds as it changes according to the dynamics in a family, the condition of the stress which starts with being a parent may generally be described as the pressure about the parenthood responsibilities, agitation and feeling tension. It has been exhibited in many research discoveries that parents' point of view towards parenthood, the value imposed and parenthood responsibilities are very influential on the parenthood stress which is experienced. Parenthood stress may originate not only from the level of the parents, past experiences, the level of bonding with the child but from the features of the child as well.

When relevant it is seen that the research carried out on parenthood stress is applied with the children who are in need of special education. At the same time, it is observed that researches done about special talented children and their families are not enough yet despite their special needs. The notion of 'special talent' does not have a specific description yet since it is complex and versatile. According to the report which American Education Ministry has published, special talented means a child's putting forward a performance beyond their peers and having an extraordinary talent. Although they are in special need, the definition made for the children and the general thought in societies is for that these children are unproblematic and in many ways, more advantageous compared to their peers. Yet, on the contrary of this common thought, having a special talented child is in many respects a very compelling and difficult situation for families. According to one of Davaslıgil's research result, it is put forward that the families who have a highly gifted child need more education compared to the families who have a common developed child. The main issue that discomforts the families with a special talented child is their children's social and emotional problems.

Families feel desperate and think that they cannot cope with this issue because of their children's negative behaviors and behavioral problems. As a result of this, it is a possibility that parents' stress levels rise. And rising of the stress level might affect one's well-being in his/her life.

The situation of 'well-being' expresses a complex meaning which is about notions such as evaluation of their life, happiness, satisfaction of life, optimism, contentment of life and life quality. In most conditions, an individual's maintaining his/her life in a healthy way and being able to use his/her power is related to the individual's well-being.

The notions of contentment of life and optimism take place among the most important elements of general well-being. According to Pavot and Diener, contentment of life expresses one's evaluating his/her life quality depending on the life criteria that only they determine cognitively. On the other hand, optimism expresses a situation which one highly expects that everything will be fine despite all the difficulties and obstacles. Scheier and others have described optimism as the inclination of hoping for the best among all the possible matters.

The aim of this work is to analyze the relationship between the parenthood stress levels and life contentment and inclinations for optimism of the parents who have special talented children. The question 'Is there a relationship between the parenthood stress levels and life contentment and inclinations for optimism of the parents who have special talented children?' creates the main problem of this research. In addition, parents' thoughts and ideas about having special talented children have been studied. In this context, based on the relevant literature, three questions have been asked by the researcher. To be able to assess the questions which will be asked, parents' stress level is determined as the independent factor of the research. In the scope of the questions, the parents' stress levels have been studied. The questions are as in the following;

a) Do you think that a parent with a special talented child is privileged? (Yes/No)
b) How do you evaluate the general effect of being a parent with a special talented child on your life? (Positive/Neutral/Negative)
c) Have you ever experienced such moments that you said 'I wish I had not had a special talented child.'? (Never/ Seldom/ Usually/ Always)

The paradigm of this research is constituted by 335 individuals who say that they have special talented children. In this research, the relationally scanning model which is one of the quantitative examining methods has been preferred to determine the relationship between parent stress levels and their life contentment and optimism of parents who have special talented children. Data is collected through online questionnaire. As a way of collecting data, The Scale of Parents Stress created by Özmen and Özmen, The Scale of Life Contentment adapted to Turkish by Yetim, The Scale of Optimism alias Life Orientation Test developed by Schiever and Carver, adapted to Turkish by Aydın and Tezer and the Information Form created by the researcher to obtain detailed information about the participants who have taken a part in the research have been applied. SPSS 20.0 is used to analyze the research data. For analyzing the relationship between the factors, Pearson Moment Product Correlation alias Simple Linear Correlation has been used. For analyzing differences between groups, T-Test for Independent Paradigms in two group comparisons and ANOVA (Variance Analysis) Test in multiple groups have been exerted.

According to the results which have been gathered from the discoveries of the research, there is a negative oriented meaningful relationship between the parent stress levels and life contentment and inclinations for optimism of the parents who have special talented children. With other words, as the parenthood stress increase, parents' life contentment and optimism decrease. It can be said that this result which has been obtained from the research discoveries shows parallelism to many research results in the relevant field. According to the other discoveries which have been gathered from the research, there is a distinct difference about parent stress levels between the parents who say that having a special talented child affects the parent's life positively and the parents who say the opposite. Likewise, a distinct difference has been observed about parents stress levels between the parents who say that 'I would never want to have a special talented child' and the ones who never say such thing. When all these results are evaluated, it can be said that features of children and regarding parenthood perception may be influential on parent's stress.

Family system has an enhancer role which protects children against negative incidents in life. It is known that the children who have been raised in a family in which a positive communication remains and there is warm and caring atmosphere become healthy individuals. On the other hand, in a process which there is a negative communication and interaction, it is known that the children grow up with this negativity and may experience various emotional and behavioral problems. This situation has a much more crucial importance for the children in special need. For the special talented children among the children in special need, this situation may mostly be more complex than expected. Because of the features of the special talented children, their parents could be more stressful compared to the parents who have common developed children. Starting from this point, it is expected that the results of this work which aims to put forward the relationship between parent stress levels and life contentment and optimism of the parents who have special talented children will contribute to future researches related to special talented children and their parents.

Keywords: Gifted Children, Parental Stress, Life satisfaction, Optimism

OTİZMLİ VE TİPİK GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNİN YEMEK ZAMANI TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARINA YÖNELİK YAŞAM KALİTESİ ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Saniye Selin DÖĞER
Biruni Üniversitesi,

Gözde ÖNAL
Biruni Üniversitesi
gonal@biruni.edu.tr

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS' MEALTIME ATTITUDES AND QUALITY OF LIFE PERCEPTIONS OF CHILDREN WITH AUTISM AND TYPICAL DEVELOPMENT

Genişletilmiş Özet

Giriş ve Çalışmanın Amacı

Çocukların ilk öğreticileri olan ebeveynler tüm gelişim alanlarında olduğu gibi çocukların beslenme alışkanlıklarını kazanmalarında, beslenme rutinleri oluşturmalarında tipik ya da atipik gelişim gösteren çocuk dahi olsa anne babasını taklit ederek, onu model alarak, onun davranış ve tutumlarına göre şekillenir. Yaşamın temel ihtiyaçlarından olan beslenme ihtiyacı tüm bireyler için önemlidir. Özel gereksinimli çocuklar için özellikle otizm gibi diyete tabi olan çocuklar için beslenme alışkanlıkları, ebeveynlerin yemek zamanı tutumları normal gelişim gösteren çocuklarınki kadar önemli olabilmektedir. Bu çalışma, otizmli ve tipik gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin yemek zamanı tutumlarını ve ebeveynlerin çocukları ile ilgili yaşam kalitesi algıları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Abstract

Objective: The aim of the study is to examine the relationship between the parents' mealtime attitudes and their perceptions of quality of life with their children.

Methods: "Parent Mealtime Action Scale" was used to evaluate the parents' mealtime attitudes of children with autism and typical development and "Kidscreen 10 Index" was used to evaluate parents' perceptions of quality of life about their children. 34 parents who have children with autism ; 45 parents who have children with typical development aged 0-18 were included in the study. The relationship between the parents' mealtime attitudes and their quality of life perception regarding their children was statistically analyzed with Spearman Correlation Test.

Findings: Parental Mealtime Action Scale total score was 62.6±4.9 (min. 51, max. 72) for parents of children with autism, 62.1±5.4 (min. 50, max. 72) for parents of children with typical development; total score of Kidscreen 10 Index was calculated as 34.8±6.4 (min. 22, max. 50) for children with autism and 42.1±6.7 (min. 27, max. 54) for children with typical development. A statistically significant positive relationship was found between the mealtime attitudes of parents of children with autism and their children's quality of life perception ($p=0.004$, $r=0.478$); There was no statistically significant relationship in the parents of children with typical development ($p>0.05$).

Conclusion: This study shows that the mealtime attitudes of the parents of children with autism affect the quality of life of the children. Parents should be encouraged to support their children's quality of life by making positive directions regarding their children's eating behavior. Health professionals such as child development specialists, dieticians and occupational therapists should create intervention plans by conducting interdisciplinary studies.
Keywords: Mealtime attitudes. Quality of life, autism.

Literatür Analizi

Sosyal iletişim ve etkileşimde yetersizlik, akranlarıla iletişim kurmada zorluk, konuşma ve sosyal becerilerde yetersizlikler kendini otizm spektrum bozukluğu, nörogelişimsel bir sendromdur. Özel beslenme rutinlerine, diyetlere, eğitime ve ilaçlara ihtiyaç duyulabilmektedir. Beslenme ise yaşamın temel kaynağıdır. Beslenme anne karnında başlar ve hayat boyu devam eden bir olaydır. Bebeğin anne rahmine düştüğü andan özerk beslenme davranışı kazanılana kadar anne babaya veya bakım verene göre şekillenen fizyolojik ve psikolojik bit olaydır. Ebeveynin yemek zamanı, öncesi ve sonrası sergilemiş olduğu tutum, ebeveynin kendi yemek rutini, yeme şekli gibi unsurlar hem otizmli hem de tipik gelişim gösteren çocuklar için büyük önem teşkil etmektedir. Bireyin hayattan memnuniyeti, sağlık, destek vb. faktörlere katılımını belirleyen yaşam kalitesi de çocukların beslenmelerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Bu nedenle çalışma, otizmli ve tipik gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin yemek zamanı tutumlarını ve ebeveynlerinin çocukları ile ilgili yaşam kalitelerini belirlemeye amaçladığı için literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Yöntem

Çalışmada Arslan (2014) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan Ebeveyn Yemek Zamanı Davranışları Ölçeği (EYZDÖ), Baydur vd. (2016) tarafından geçerlilik güvenilirlik çalışması yapılan Kidscreen 10 İndeksi ve çalışmacılar tarafından hazırlanan Demografik Anket veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

Demografik Anket, ebeveynlerin yaşları, çocuk sayısı, sosyoekonomik düzeyleri, eğitim durumları gibi demografik bilgileri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

EYZDÖ, toplam 31 madde 9 alt boyuttan (atıştırma miktarı, olumlu ikna, günlük meyve ve sebze seçenekleri, ödül kullanımı, yeme konusunda ısrar, atıştırma modeli, özel yemekler, hayvansal yağların azaltılması, birden fazla yemek seçeneği) oluşan 3'lü likert bir ölçektir.
Kidscreen 10 İndeksi- Ebeveyn formu genel amaçlı 5'li likert yaşam kalitesi ölçeğidir. Tek bir puan hesaplaması vardır.

Çalışmada ebeveynler tarafından online Google Form aracılığıyla alınan veriler, SPSS versiyon 22 yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu görsel (histogram ve olasılık grafikleri) ve analitik yöntemlerle (Kolmogorov-Smirnov/Shapiro-Wilk testleri) incelendi. Çocukların ve ebeveynlerin yaşları normal değılmadığı için Mann Whitney U testi, grupların değişkenler arasındaki ilişki ise Spearman Korelasyon testi ile hesaplanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Çalışmaya yaş ortalaması 6.6±3.9 olan 34 otizm spektrum bozukluğuna sahip çocuğun ebeveyni, yaş ortalaması 4.9±2.6 olan 45 tipik gelişim gösteren çocuğun ebeveyni katılmıştır. Çalışmaya katılan otizmli çocukların annelerinin yaş ortalaması 36.4±6.4 babalarının yaş ortalaması ise 39.3±5.6, tipik gelişim gösteren çocukların annelerinin yaş ortalaması 34.8±4.9 babalarının yaş ortalaması ise 37.2±4.8 olarak hesaplanmıştır.

EYZDÖ'nün alt boyutları olan olumlu ikna, günlük meyve ve sebze seçme ve hayvansal yağların kullanımını azaltma davranışları ile otizmli çocukların yaşam kaliteleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Tipik gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin atıştırma miktarlarıyla ilgili davranışları ile çocuklarının yaşam kaliteleri arasında pozitif yönde, özel yemek hazırlama davranışları ile çocukların yaşam kaliteleri arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Otizmli çocukların ebeveynlerinin yemek zamanı tutumlarının toplam puanı ile çocuklarının yaşam kaliteleri arasında pozitif yönde bir ilişki varken, tipik gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin yemek zamanı tutumlarının toplam puanı ile çocukların yaşam kaliteleri arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Çalışma bulgularına göre otizm ve tipik gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin yemek zamanı tutumları ile çocukların yaşam kalitesi arasında, otizmli çocuklarda alt boyutlardan olumlu ikna, günlük meyve ve sebze seçme ve hayvansal yağların kullanımını azaltma davranışları arasında ilişki görülmüştür. Otizmli çocukların ailelerinin düzenli doktor ve diyetisyen kontrolü döngülerinin olması yedikleri besinlerin stereotipik tipik davranışlarını arttırma, dikkat sürelerinin azalmasına sebep olduğu için yaşam kalitelerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Tipik gelişim gösteren çocukların ebeveynleri için ise doğrudan bir etki gözlemlenilmediği için ebeveynin yemek zamanı tutumu ile yaşam kalitesi arasında bir ilişki görülmemiştir.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan çalışmanın bulgularına göre otizmli çocukların ebeveynlerinin yemek zamanı tutumları ile çocuklarının yaşam kaliteleri arasında anlamlı bir ilişki varken, tipik gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin yemek zamanı tutumları ile çocuklarının yaşam kaliteleri arasında bir ilişki yoktur.

Otizmli çocukların özel eğitim ve destekler almaları gerektiği için ve diyetlere sahip olduklarından dolayı tipik gelişim gösteren çocuklara göre ebeveynlerinin tutumlarından daha çok etkiledikleri ve yaşam kalitelerinin de buna bağlı olarak değiştiği çalışma bulgularınca belirlenmiştir. Çalışmanın yapıldığı örneklemin genişletilerek yapılması alan yazına daha detaylı katkılar sunacaktır. Otizmli ve tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlere müdahale programları hazırlanarak uygulanmalıdır. Sağlıklı gelişen ve büyüyen çocuklar için çocuk sahibi olmaya karar veren her birey anne baba okulu eğitimleri almalı, çocuğun fizyolojik ve gelişimsel ihtiyaçları konusunda bilgilenmeli farkındalık oluşmalıdır.

TÜRKİYE'DEKİ ANNELERDE İÇSEL DÜŞÜNME İŞLEVSELLİĞİ KISA-FORMUNUN GEÇERLİLİĞİ

Gizem ARIKAN
Özyeğin Üniversitesi
gizem.arikan@ozyegin.edu.tr

İbrahim Hakkı ACAR
Özyeğin Üniversitesi

Ayşe Meltem BUDAK ÜSTÜNDAĞ
Bahçeşehir Üniversitesi

Özet

Annelerin kendilerinin ve çocuklarının zihin durumlarının farklılığını anlayabilme kapasiteleri mentalizasyon veya içsel düşünme işlevselliği olarak tanımlanmıştır (Slade, 2005). Yüksek ebeveyn içsel düşünme işlevselliği çocuğun ipuçlarını okuyabilme, onun ihtiyaçlarını doğru şekilde değerlendirme ve çocuğun temposuyla paralel olabilmekle ilişkilidir (Fonagy, vd., 1991; Luyten, vd., 2017). Ayrıca ebeveyn işsel düşünme işlevselliği gösteren annelerin güvenli bağlanma (Fonagy, 1991) ve dahaz az saldırgan davranış gösteren (Smaling, vd., 2017) çocuklara sahip oldukları görülmüştür. Görüşme protokollerine ek olarak, ebeveyn içsel düşünme işlevselliği, mentalizasyon öncesi durumlar, zihin durumlarıyla ilgili netlik, ve ilgi ve merak alt ölçeklerinden oluşan Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği (EİDİÖ) ile de ölçülebilmektedir (Luyten, vd., 2009). Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği 39 maddeden oluşmakta ve Türkçeye kazandırılarak (Karabulut, vd., 2016) farklı araştırmalarda kullanılmıştır (Corapcı, vd., 2017; Arikan, 2019). Ölçeğin kısa formu Türkiye'de bu alandaki araştırmaları destekleyebilir ve daha geniş çapta incelemeleri sağlayabilir. Bu doğrultuda, araştırmanın amacı 18-maddelik Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Kısa Formunun erken çocukluk döneminde çocukları olan Türkiye'deki annelerde geçerliliğini ve güvenirliğini test etmektir. Kağıt-kalem formatındaki demografik form, EİDÖ-Kısa Form (Luyten vd., 2017), Kısa Semptom Envanteri (BSI; Derogatis, 1992) ve CBCL (Achenbach, 1991; Achenbach ve Rescorla, 2000) 251 anne tarafından doldurulmuştur (Ortyaş= 31.01yıl; SS= 5.05; Ortçocukyaş= 23.18 ay; SS= 6.89). Doğrulayıcı Faktör Analizinde (DFA), 11.madde anlamsız ve 18. madde düşük yüklenme gösterdiği için (<.30) ve modeli iyileştirmek için çıkarılmıştır. Orijinal ölçekteki gibi 3-faktör yapısı Türk örnekleminde de karşımıza çıkmıştır [$\chi 2$ (99) =183.687, p < .001, CFI=0.91; RMSEA=.06; SRMR= .06]. Alt ölçeklerin Cronbach's Alpha iç güvenilirlik değerleri ise.72 ile .77 arasında değişmektedir. Yordayıcı geçerlilik dikkate alındığında; çocuğun düşünce dünyasını anlamada yetersizlik (zihinselleştirme öncesi zorluklar), annenin depresyon (r=.34**), kaygısı (r=.37**), ve çocuğun içselleştirme (r=.34**) ve dışsallaştırma (r=.30**) davranışlarıyla ilişkilidir. Türk örnekleminde geçerli ve güvenilir EİDİÖ erken çocukluğa odaklanan araştırma ve müdahale programlarının geliştirilmesinde yararlı olacaktır.

Anahtar sözcükler: İçsel düşünme işlevselliği, mentalizasyon, ebeveyn, çocuk, psikometrik özellikler

Abstract

Mentalization or reflective functionin is defined as mothers' capacity to understand the differentiation their own and their children's mental states (Slade, 2005). High reflective functioning is associated with reading child's cues effectively, interpreting his/her needs properly and being in line with children pace (Fonagy, et al., 1991; Luyten, et al., 2017). Furhter mothers who demonstrate reflective functioning have secure children (Fonagy, et al., 1991) and less aggressive behaviours (Smaling, et al., 2017). In addition to interview protocols, parental reflective functioning can be measured via Parental Reflective Functioning Questionnaire, which has 3 subscales, namely, pre-mentalization modes, certainity about mental states and interest and curiosity (Luyten et al., 2009).

Long version of Parental Reflective Functioning Questionnaire including 39 items has been adopted (Karabulut, et al., 2016) and used in various studies (Corapci et al., 2017; Arikan, 2019). Still, adaptation of the short-form can facilitate further research and investigation of this important construct more widely in Turkey. Therefore, the aim of the present study is to adapt and test validity and reliability of the 18-item Parental Reflective Functioning Short-Form among Turkish mothers, who have children in early childhood period. The pencil-paper pack of questionnaires including a demographic form, Parental Reflective Functioning-Short form (Luyten vd., 2017), Symptom Checklis Short-form (BSI; Derogatis, 1992) and CBCL (Achenbach, 1991; Achenbach ve Rescorla, 2000) was filled out by 251 mothers (Mage= 31.01 years; SD= 5.05; Mchildage= 23.18 months, SD= 6.89). Based on Confirmatory Factor Analysis (CFA), item 11 and 18 were eliminated due to low factor loading (<.30) and to improve the model-fit. Turkish version of the questionnaire yielded 3-factor solution as in original version [$\chi 2$ (99) =183.687, $p < .001$, CFI=0.91; RMSEA=.06; SRMR= .06]. Internal consistency indicators of Cronbach alpha values varied from .72 and .77 for the subscales. When predictive validity is considered, subscale of prementalization was associated with, maternal depression (r=.34**), and anxiety (r=.37**) as well as child internalization (r=.34**) and externalization (r=.30**). Parental Reflective Questionnaire-Short Form is both valid and reliable in Turkish sample and can be used in future research and development of intervention programs.

Keywords: Reflective functioning, mentalization, parent, children, psychometric properties

Ebeveyn zihinselleştirmesi (mentalization) veya içsel düşünme işlevselliği (reflective functioning), ebeveynin çocuğu ayrı bir varlık olarak görmesi, kendisinden farklı bir duygu ve zihin dünyası olduğunu fark ederek çocuğu takip edebilmesini ve kendisini onun ihtiyaçlarına göre ayarlayabilmesini içerir (Fonagy, vd., 1991; Slade, 2005; Luyten, vd., 2017). Bu kapasiteye sahip ebeveynlerin çocuklarıyla olumlu ilişki kurmaya yatkın oldukları (Fonagy, vd., 1991) ve çocuklarının da daha az şiddet gösterdikleri tespit edilmiştir (Smaling, vd., 2017). Paralel olarak, zihinselleştirme kapasitesinin güçlendirmesine odaklanan ebeveyn destek programlarının hem anneler hem de çocuklar için olumlu sonuçları literatürde yer almaktadır (Slade vd., 2018). Ağırlıklı olarak görüşme teknikleri ile incelenen zihinselleştirme (PDI: Aber et al., 1985; PDI-R:Slade et al., 2003), Luyten ve arkadaşlarınca (2009) alana kazandırılan İçsel Düşünme İşlevselliği ile de ölçülebilir hale gelmiştir. Ölçek üç ana başlıkta içsel düşünme işlevselliğini ele almaktadır. Bunlar, çocuğun düşünme haline ilgi merak, çocuğun düşünme halinin değişebilirliğini yadsımama (kesinlik) ve çocuğun düşünce dünyasını anlamada yetersizliktir (zihinselleştirme öncesi zorluklardır) (Luyten, vd., 2009; 2017). İlerleyen yıllarda, Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği (EİDÖ-Kısa Form) kısaltılarak 18 maddelik versiyonu alana kazandırılmıştır (Luyten, vd., 2017). Türkiye'de ölçeğin uzun versiyonu Türkçe çevrilmiş (Karabulut, vd., 2016) ve kullanılmıştır (Corapcı, vd., 2017; Arikan, 2019). Ancak ölçeğin uygulanmasında kolaylık sağlayacak kısa formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması henüz yapılmamıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın amacı EİDÖ-Kısa Form (Luyten vd., 2017)'unun Türk örnekleminde geçerlilik ve güvenilirliğini test etmek, ve yordayıcı geçerliliği (predictive validity) için anne depresyon, kaygı ve çocuğun içselleştirme ve dışsallaştırma davranışlarıyla ilişkisini değerlendirmektir. Kağıt-kalem formatındaki demografik form, EİDÖ-Kısa Form (Luyten vd., 2017), Kısa Semptom Envanteri (BSI; Derogatis, 1992) ve CBCL (Achenbach, 1991; Achenbach ve Rescorla, 2000) ölçeklerini, 1- 7 yaş çocuğu olan 297 anne doldurmuştur. Çoğunluğu oluşturan 1-3 yaş çocuğu (Ortyaş= 23.18 ay; SS= 6.89) olan annelerden oluşan (N=251; Ortyaş= 31.01; SS= 5.05) alt grupta ölçeğin psikometrik yapısı değerlendirilmiştir. Literatürde doğrulayıcı Faktör Analiz (DFA)'ya göre modelin istatistiksel olarak uygun olması için CFI indeksi. 90 ve üzeri olması tercih edilir (Bollen, 1989). RMSEA indeksi için Byrne (1994) .05 değerini çok iyi, .08 değerini ise ortalama ve kabul edilebilir olduğuna işaret etmektedir. SRMR indeksi için .08 ve daha düşük değerler gözetilmektedir (Hu ve Bentler, 1999). Araştırmada, modeller üstünde yapılan değişikliklerin, model uyumunu artırıp artırmadığı ise KiKare testi ile kontrol edilmiştir. Cronbach's Alpha değerleri güvenilirlik için incelenmiş ve yordayıcı geçerlilik için ise annenin ve çocuğun psikolojik sağlık değişkenleri, anne depresyonu ve kaygısı ile çocuğun içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları incelenmiştir.

JASP'da yapılan (JASP Team, 2020) yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizinde (DFA), 11.madde anlamsız ve 18. madde düşük yüklenme gösterdiği için (<.30) ve modeli daha iyi hale getirdiği için çıkarılmıştır. Modele ilişkin indeksler incelendiğinde değerlerin istatistiksel olarak önerilen sınırlarda olduğu tespit edilmiştir (Byrne, 1994; Kenny, 2015; Hu ve Bentler, 1999): $\chi 2$ (99) =183.687, $p < .001$, CFI=0.91; RMSEA=.06; SRMR= .06 (Standart faktör yükleri için bknz Figür 1). Ölçeğin geçerlilik değerleri ise şöyledir: Çocuğun düşünme haline ilgi merak (α= .72) , çocuğun düşünme halinin değişebilirliğini yadsımama (kesinlik) (α= .75) ve çocuğun düşünce dünyasını anlamada yetersizlik (zihinselleştirme öncesi zorluklar) (α=.77). Yordayıcı geçerlilik kapsamında ise çocuğun düşünce dünyasını anlamada yetersizlik (zihinselleştirme öncesi zorluklar), annenin depresyon (r=.34, p<.01), kaygısı (r=.37, p<.01), ve çocuğun içselleştirme (r=.34, p<.01) ve dışsallaştırma (r=.30, p<.01) davranışlarıyla ilişkilidir. EİDÖ'nun diğer alt ölçeklerinde anne ve çocuk psikolojik sağlık değişkenleri ile ilişki bulunmamaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre ölçek Türk örnekleminde geçerli ve güvenilirdir. Ölçeğin orijinaline paralel faktör yapısı ile karşımıza çıkmakla beraber çocuğun düşünme halinin değişebilirliğini yadsımama (kesinlik) alt ölçeğindeki 11. madde ve çocuğun düşünme haline ilgi merak alt ölçeğindeki 18. maddenin çalışmadığı görülmüştür. Ters kodlanan bu maddeler, ölçeğin Kanada'da yürütülmüş geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında da çalışmayarak, modelden çıkarılmıştır (De Roo, vd., 2019). Ölçeğin güvenilirlik değerleri incelendiğinde ise literatüre göre (Griethuijsen vd., 2015; Taber, 2018) .70-.80 aralığında ve güvenilir olduğu görülmektedir. Sadece çocuğun düşünce dünyasını anlamada yetersizlik (zihinselleştirme öncesi zorluklar) alt ölçeğinin anne depresyon ve kaygı ve çocuğun içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları ile olumlu yönde ilişkili olması, bu ölçeğin anne ve çocuk psikolojik sağlık değişkenlerinin incelenmesinde önemli rol oynayabileceğine işaret etmektedir. Diğer alt ölçeklerin ilişkili olabilecekleri anne ve çocuk faktörlerinin belirlenmesi, bu alanda geliştirilebilecek müdahale programları açısından önem taşımaktadır. Gelecekte yürütülecek araştırmaların hedefleri arasında yer alabilir. Yurtdışındaki alan yazında son dönemde büyük ilgi gören zihinselleştirme, ebeveyn/çocuk ilişkisini ele alan farklı müdahale programlarının (Steele ve Steele, 2018) hedef alanları içinde yer almaktadır. Ülkemizde erken çocukluk döneminde şimdiye kadar sınırlı şekilde araştırılmış bu kavram ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını yerinde ve doğru değerlendirebilmelerini inceleme fırsatı yaratacağı için kritik değerdedir. Ayrıca ülkemizde zihinselleştirme ekseninde geliştirilebilecek müdahale programları ebeveynleri erken çocukluk döneminde destekleyebilir ve çocuklarda ortaya çıkabilecek sorunların önceden fark edilerek, engellenmesine fırsat yaratabilir. Bu kapsamda, hem alanda çalışan hem de araştırma yapan bilim insanları için Türk örnekleminde geçerli ve güvenilir Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği ölçeği faydalı olacaktır.

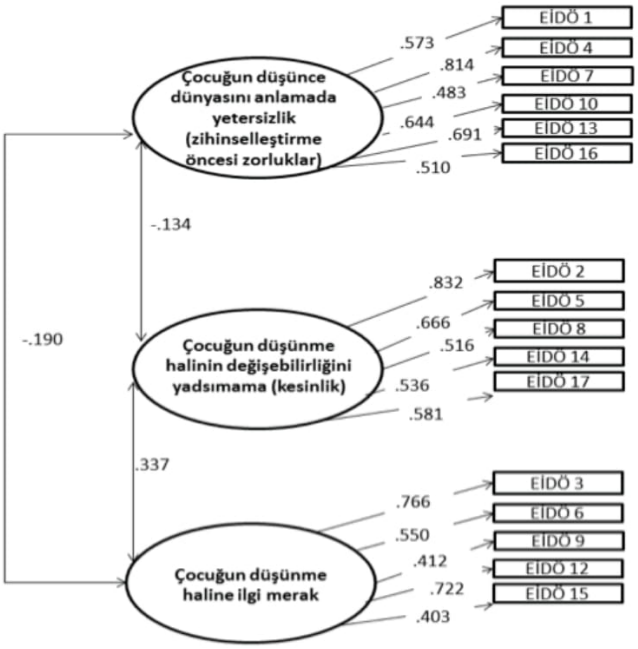

Figür 1. Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Standart Faktör Yükleri. Kovaryans katsayıları standardize edilmemiş haliyle rapor edilmiştir.

ÇOCUKLAR İÇİN (10-14 YAŞ GRUBU) DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU KENDİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ GÜVENİRLİK VE GEÇERLİLİK ÇALIŞMASI

Aylin KANAT ALAV
Toros Koleji
aylin.kanat@hotmail.com.tr

Fatma Sema GÜRKAN
Toros Üniversitesi

Özet:

Bu araştırmanın amacı 10-14 yaş grubu çocukların Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu kapsamındaki kendini değerlendirmelerini ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Araştırma bir ölçek geliştirme çalışması olup nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma için Mersin ili genelindeki bir özel okulda 10-14 yaş grubu 500 öğrenci ve klinik ortamda 47 çocuk ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında verilerin analizi SPSS 21 istatistik programı üzerinden açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Boyutlar belirlendikten sonra ölçeğin güvenirlik analizleri olarak yarıya bölme ve Cronbach alfa iç tutarlık katsayısının hesaplanması yöntemleri kullanılmıştır. Ölçeğin toplam puanın iç tutarlık katsayısı ise .92 olarak hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda ''10-14 yaş Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Kendini Değerlendirme Ölçeği'' ne yönelik 3 alt boyutlu 24 maddeye sahip güvenirliği ve geçerliliği olan bir ölçek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu, çocukta DEHB, çocuklar için DEHB ölçeği

Abstract

The aim of this study, is to improve a valid and reliable scale to measure self assessment of Attention Deficit and Hyperactivity Disorder in children aged 10-14.
This research is a scale improvement study and in the survey process scanning method, one of the quantitative research methods. This study was conducted with total 500 children who are 10-14 age group in Mersin province and 47 children who applied for support in a clinical setting. In the scope of the research, exploratory factor analysis was conducted through SPSS 21 statistical program. After determining the dimensions, methods have been used reliability analysis of the scale was divided by Split-Half method and Cronbach alpha internal consistency coefficient calculation. 92. At the end of the research a scale, whose validity and reliability were validated, with 3 subgroup and 24 items aimed for the '10 -14 years old ADHD Self Assessment Scale' developed.

Keywords: Attention Deficit Hyperactivity Disorder, ADHD in children, ADHD scale for children

Giriş

Çocuk psikolojisinde en önemli psikiyatrik sorunların başında gelen DEHB aileyi, okulu, çevreyi ilgilendirdiği gibi eğitim ve öğretim sorunu olarak da karşımıza çıkmaktadır VE öğrenmeyi etkileyen faktörler üzerinde çalışmaların geliştirilmesi ve yaygınlık kazandırılması gerekmektedir.
Bu çalışmayla DSM-V tanı kriterlerini de göz önünde bulundurularak 10-14 yaş çocuklarda DEHB tanısı için geçerlilik ve güvenirliği olan bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. Türkiye koşulları ve DSM-V kriterlerine bağlı kalınarak gerçekleştirmek istenilen bu çalışmayla DEHB'e dair doğru ölçümler elde edinilmesi amaçlanmakta ve yapılacak çalışmalara yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Literatür Analizi

DEHB'li çocuklarda görülen başladığı işi bitirememek, ödev yapmakta zorluk çekmek vb. zihinsel süreçleri barındıran işlemleri yerine getirememesi yönetici işlevlerle doğrudan örtüşmektedir. Bu zihinsel süreçleri barındıran işlevler, karmaşık dikkate dayanarak yönetici ya da yürütücü işlevler olarak adlandırılır. Yönetici işlevlerin temel görevi beyin alanlarından gelen bilgileri bütünleştirmek ve değerlendirmektir. Çalışmalarda yönetici işlevler alt görevlerinde, kızlarla ilgili anlamlı ve anlamsız farkları barındıran araştırmalar yapılmış kızlarda da erkekler gibi yönetici işlevlerin bozuk olduğu görülmüştür. ''DEHB'de her iki cinsiyet için, yaygınlık farkına karşın benzer fizyopatolojinin varlığını desteklemiştir'' (Castellanos ve ark. 2000).
DEHB'de ölçeğin kalitesi, geçerlilik ve güvenirliğinin vereceği sonuçlar teşhisin konulmasında yardımcıdır. Uzmanlar tarafından uygulanılan bazı ölçekler izlenilebilecek tedavi yaklaşımları açısından da aydınlatıcı olmaktadır. DEHB'in sıklığı, yaygınlığı, teşhisi ve komorbid tanılarının yapılabilmesi için gerekli olan bu ölçeklerden bazıları; WISC-IV, Conners Ebeveyn Değerlendirme, Conners Öğretmen Değerlendirme, Burdon Dikkat Testi, Barratt dürtüsellik ölçeği, Dıva-II, Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanı ölçeği-okul derecelendirme ölçeği, Vanderbilt dehb öğretmen-aile değerlendirme ölçeği.

Tasarım ve Yöntem

Bu araştırma 10-14 yaş grubu çocuklarda DEHB öz bildirim farkındalığının ölçülmesi amacıyla yapılmıştır. Bu araştırma bir ölçek geliştirme çalışması olup araştırma sürecinde nicel araştırma yöntemlerinden olan tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada hedef evren Türkiye'de ortaokul öğrencisi olarak okumakta olan çocuklardır. Çalışma evreni ise 3 aşamalı uygulama ve analizleri barındıran 10-14 yaş grubu 500 öğrenci, DEHB tanısı almış, farklı bir psikiyatrik tanı almış ve herhangi bir tanı almamış 47 öğrenci üzerinden örneklem gruplarını kapsamaktadır.
Araştırmada veri toplama araçları olarak; demografik bilgi formu, Conners ana baba derecelendirme ölçeği, Burdon dikkat testi, Barratt dürtüsellik ölçeği kısa formu, DIVA-2 DEHB için tanısal görüşme formu ve Çocuklar için (10-14 Yaş Grubu) DEHB kendini değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Araştırma 3 aşama olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Bulguları ve Tartışma

1. Aşamalara göre Katılımcıların Cinsiyet ve Sınıf Frekans Dağılımları

1. Aşama

		N
Cinsiyet	Kız Öğrenci	97
	Erkek Öğrenci	153
	Toplam	250
Sınıf	5. Sınıf	71
	6. Sınıf	48
	7. Sınıf	67
	8. Sınıf	64
	Toplam	250

2. Aşama

		N
Cinsiyet	Kız Öğrenci	95
	Erkek Öğrenci	155
	Toplam	250
Sınıf	5. Sınıf	75
	6. Sınıf	59
	7. Sınıf	60
	8. Sınıf	56
	Toplam	250

3. Aşama

		N
Cinsiyet	Kız Öğrenci	25
	Erkek Öğrenci	22
	Toplam	47
Sınıf	Dehb	17
	Farklı Tanı	16
	Tanı Almamış	14
	Toplam	47

10-14 Yaş Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Öz Bildirim Ölçeği Açımlayıcı Faktörü Analizi Sonuçlarına göre Dürtüsellik (1. Faktör: Açıklanan varyans: 16.102, öz değer: 4.02, Cronbach alfa: .84), Aşırı Hareketlilik (2. Faktör: Açıklanan varyans: 14.364, öz değer: 3.59, Cronbach alfa: .78), Dikkat Eksikliği (3. Faktör: Açıklanan varyans: 14.250, öz değer: 3.56, Cronbach alfa: .79) boyutları ile 24 madde geçerli kılınmıştır.

Güvenirlik Sonuçları

Ölçeğin güvenirliğinin belirlenmesi amacıyla Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları;

- Dürtüsellik boyutu için .84,
- Aşırı Hareketlilik boyutu için .78 ve
- Dikkat eksikliği boyutu için ise .79 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise .89 olarak belirlenmiştir.

2. Ölçeğin toplam puanına ve alt boyutlarına ait betimsel istatistikler:

Faktörler	Madde Sayısı	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	X	SS	Çarpıklık	Basıklık
Dürtüsellik	11	11	44	18.60	5.37	1.056	1.216
Aşırı Hareketlilik	6	6	24	11.07	3.64	.918	.382
Dikkat Eksikliği	7	7	28	10.65	3.48	1.452	1.922
Toplam Puan	24	24	96	40.19	10.27	.939	.711

1. faktörün (Dürtüselik) ortalaması 18.60 (SS=5.37),
2. faktörün (Aşırı Hareketlilik) ortalaması 11.07 (SS=3.64)
3. faktörün (Dikkat Eksikliği) ortalaması 10.65 (SS=3.48) olduğu görülmektedir.
Ölçekten alınan toplam puanın ortalaması ise 40.19'dır (SS=10.27).

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu öz bildirim ölçeğinden alınan puanların cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırıldığı bağımsız t testi sonuçlarına bakıldığında Aşırı Hareketlilik boyutundan aldıkları puanların cinsiyet açısından farklılaştığı görülmektedir. ($t=1.15$, $p<.05$)

3. Aşama 2, Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları:

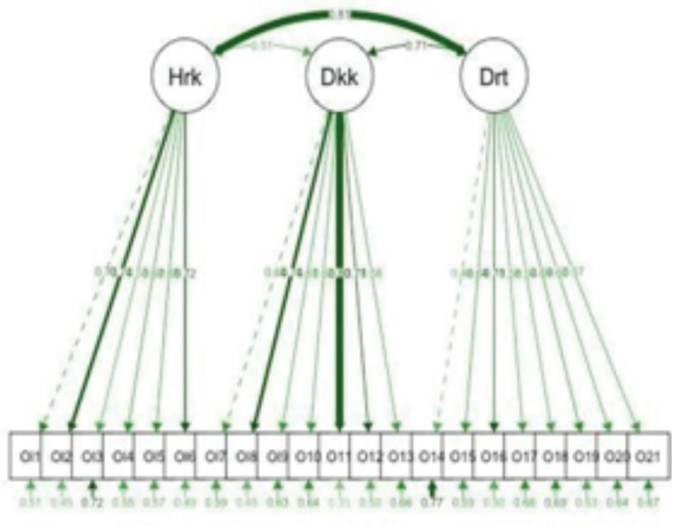

4. Değişkenler arasındaki ilişkiyi gösteren pearson korelasyon analizi sonuçları:

	1	2	3	4	5	6	7
1. Aşırı Hareketlilik	–	.478**	.699**	.368**	.494**	.679**	.824**
2. Dikkat Eksikliği	–	–	.611**	.426**	.584**	.501**	.813**
3. Dürtüsellik	–	–	–	.436**	.563**	.653**	.807**
4. Barrat	–	–	–	–	.322**	.382**	.477**
5. Diva Dikkat	–	–	–	–	–	.703**	.628**
6. Diva Dürtü	–	–	–	–	–	–	.703**
7. Toplam Puan	–	–	–	–	–	–	–

** Korelasyon .01 Düzeyinde anlamlı

Geçerlik Analizi

Ölçeğin geçerlik analizleri Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısının hesaplanması ve test tekrar test yöntemi ile hesaplanmıştır. Analize göre Dürtüsellik alt boyutunun test tekrar test puanı .67, Aşırı Hareketlilik için .77, Dikkat Eksikliği alt boyutu için ise .65 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları incelendiğinde Aşırı Hareketlilik için .83, Dikkat Eksikliği için .85 ve Dürtüsellik için ise .84 olduğu görülmektedir. Ölçeğin toplam puanın İç tutarlık katsayısı ise .92 olarak hesaplanmıştır.

5. Aşama 3, Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış grup ile farklı tanı almış gruptaki katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması:

		N	X	SS	t	p
Aşırı Hareketlilik	DEHB tanısı Farklı Tanı	17 16	8.70 6.06	4.08 4.12	1.848	.032*
Dikkat Eksikliği	DEHB tanısı Farklı Tanı	17 16	8.23 8.18	4.13 4.32	2.348	.074
Dürtüsellik	DEHB tanısı Farklı Tanı	17 16	10.35 8.5	5.63 6.46	.535	.386
Toplam Puan	DEHB tanısı Farklı Tanı	17 16	27.29 22.5	9.48 12.53	1.179	.047*

*p<.05

Sonuç, Öneriler ve Kısıtlar

Ölçeğin geliştirme sürecine ilişkin karşılaştırmalar halihazırda var olan benzer kriterleri karşılayan diğer psikolojik ölçme araçlarıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonucu geçerliliği ve güvenirliği sağlanmıştır.

Ölçeğin boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde Dürtüsellik boyutunun, Aşırı Hareketlilik ve Dikkat Eksikliği boyutları ile aralarında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna ek olarak AH boyutu ile DE boyutu arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülürken; ölçeğin toplam puanının tüm boyutlar ile pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmektedir.

Ölçekten alınan puanların katılımcıların cinsiyeti açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, katılımcıların AH boyutundan aldıkları puanların cinsiyet açısından farklılaştığı görülmektedir. Analize göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre AH boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek puanlar almışlardır.

AH alt boyutunun Barratt Dürtüsellik ölçeğinden alınan puanlar, Diva-II dikkat alt ölçeği ve Diva-II dürtü alt ölçeği ile pozitif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmektedir.
DE alt boyutu inclendiğinde Barratt Dürtüsellik ölçeğinden alınan puanlar, Diva-II Dikkat alt ölçeği ve Diva-II dürtü alt ölçeği ile pozitif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir.

Ölçeğin dürtüsellik boyutu incelendiğinde Barratt Dürtüsellik ölçeğinden alınan puanlar, Diva-II Dikkat alt ölçeği ve Diva-II Dürtü alt ölçeği ile diğer boyutlara benzer şekilde pozitif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki içinde olduğu görülmektedir.

Öneriler

Geliştirilen 10-14 yaş ADHD Öz Bildirim ölçeği Aşırı Hareketlilik, Dikkat Eksikliği ve Dürtüsellik boyutlarını ölçmektedir. Ölçülen bu boyutlar tek tekte ele alınıp iyileştirici çalışmalarda bulunulabilir.

Geliştirilen ölçek okul rehberlik servisinde ve klinik ortamda ön tarama testi olarak, çocukların öz bildirimlerine başvurmak için kullanılabilir.

Okul rehberlik servisi tarafından uygulanan ölçek sonucunda Dehb özellikleri gösteren çocuğun okulda, sınıf ortamında ve arkadaş çevresinde yaşadığı olumsuzlukların anlaşılmasına yardımcı olabilir.

CONNERS ANA-BABA DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ-YENİLENMİŞ UZUN FORMUNUN KKTC İLKOKUL ÖĞRENCİLERİ İÇİN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Damla ALKAN
Yakın Doğu Üniversitesi Hastanesi
damla.alkan@med.neu.edu.tr

Sema KANER
Uluslararası Final Üniversitesi,
sema.kaner@final.edu.tr

Ebru ÇAKICI
Yakın Doğu Üniversitesi,
ebru.cakici@neu.edu.tr

INVESTIGATION OF PSYCHOMETRICS PROPERTIES OF CONNERS' PARENT RATING SCALE LONG FORM-REVISED FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN TRNC

Özet

Amaç: Bu çalışmada, başta dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) olmak üzere çocuklarda sorunlu davranışları değerlendiren Conners Ana-Baba Derecelendirme Ölçeği-Yenilenmiş Uzun (CADÖ-YU) Formunun KKTC ilkokul öğrencileri için psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yöntem: Seçkisiz tabakalı örnekleme yoluyla 1.-5. sınıfa giden 469 çocuğun ana-babalarından elde edilen veriler üzerinde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Yapı geçerliliğini test etmenin bir diğer yolu olarak alt ölçekler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon yöntemi ile değerlendirilmiştir. CADÖ-YU'nun ayırt ediciliğini değerlendirmek için DEHB'li ve hiçbir tanı konmayan iki farklı gruptan elde edilen puan ortalamaları t-testi ile karşılaştırılmıştır. CADÖ-YU alt ölçek puanlarının iç tutarlılığı Cronbach alfa katsayısı ile değerlendirilmiştir. CADÖ-YU'nun alt ölçeklerinin test-tekrar test güvenirliği dört hafta arayla t-testi analizi ile incelenmiştir. Madde analizi iki şekilde yapılmıştır. CADÖ-YU'nun iç tutarlılığını göstermek amacıyla her alt ölçek için madde-toplam puan korelasyonu hesaplanmış ve %27 alt-üst gruplar t- testi ile karşılaştırılmıştır. Bulgular: DFA, ölçeğin özgün formunda olduğu gibi yedi boyutlu bir yapıda olduğunu ortaya koymuştur. Alt ölçekler arasındaki korelasyonların 0.13-0.73 arasında olduğu bulunmuştur. Madde analizleri tüm alt ölçeklerin tümünün iç tutarlılıklarının yüksek olduğunu göstermiştir. Ölçeğin DEHB'li olan ve olmayan grupları ayırt ettiği; CADÖ-YU'nun alt ölçeklerinin Cronbach alfa katsayılarının 0.57-0.90, test-tekrar test güvenilirlik değerlerinin 0.34-0.73 arasında olduğu belirlenmiştir. Sonuç: Bulgular, CADÖ-YU'nun KKTC toplumu için DEHB'yi belirlemede tanıya yardımcı bir araç olarak kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Conners Ana-Baba Derecelendirme Ölçeği, DEHB, geçerlilik, güvenilirlik

Abstract

Objective: The purpose of this study was to investigate the psychometric properties of Conners' Parent Rating Scale Long Form-Revised (CPRS-RL), which is used for assessing behavioral problems especially attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) among children, for primary school students in TRNC.

Methods: Confirmatory factor analysis (CFA) was performed for the data which was obtained by random stratified sampling from the parents of 469 children who attended 1st-5th grade of primary school. The relationships between subscales were investigated byusing Pearson's correlation as another method of testing the structure validity. The mean scores obtained from two groups with diagnose of ADHD and with out any diagnose were compared by t-test analysis to show discriminant validity of CPRS-RL. The internal consistency of the CPRS-RL subscales' scores was evaluated with Cronbach's alpha. Test-retest reliability of CPRS-RL' subscales were examined with t-test analysis at a 4 week interval. Item analysis of CPRS-RL was conducted in two ways. The item-total score correlation was calculated and the 27% subupper group difference were compared by t-test for each subscale in order to demonstratetheinternalconsistency of CPRS-RL.

Results: CFA resulted in seven factors which is the same factor structure as the original form. Correlations between subscales were found as 0.13-0.73. Item analyzes showed that all subscales had high internal consistency. It was found that the scale could discriminate the groups with and without diagnose of ADHD; the Cronbach's alpha coefficients of the CPRS-RL's subscales were between 0.57-0.90 and test-retest reliability values were between 0.34-0.73. Conclusion: The results of theş analysisş shows that CPRS-RL is a valid and reliable instrument for TRNC population.

Keywords: Conners' Parentş Ratingş Scaleş Long Form, ADHD, validity, reliability

Giriş ve çalışmanın amacı

Conners Ana-Baba Dereceleme Ölçeği Yenilenmiş Uzun Formu (CADÖ-YU) yüksek geçerlilik ve güvenilirliğe sahip olması nedeniyle Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) ve sorun davranışları belirlemek, tanıya destek olmak ve uygulanan tedavinin etkinliğini değerlendirmek amacıyla kullanılan en çok kullanılan araçlardandır (Kaner vd., 2011). Bu çalışmada CADÖ-YU formunun KKTC ilkokul öğrencileri için psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Literatür analizi

CADÖ-YU'nun, Fransa (Tordjman vd., 2007), Hollanda (Hudziak vd., 2005) ve Türkiye (Kaner vd., 2011) gibi pek çok ülkede uyarlama çalışması yapılmıştır. Ancak KKTC'de çocuklara DEHB'yi değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş veya uyarlanmış bir değerlendirme aracı yoktur. Bu nedenle CADÖ-YU'nun KKTC'ye uyarlanmasıyla KKTC'de DEHB tarama çalışmalarının yapılması, DEHB riski taşıyan çocukların belirlenerek erken tanı ve tedavilerinin yapılması, araştırmalarla uygulanan tedavinin etkisinin izlenmesi olası olacaktır.

Tasarım ve yöntem

KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullardan seçkisiz tabakalı örnekleme yoluyla 1.-5. sınıfa giden 469 çocuğun ana-babalarından veri toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak Türkiye uyarlama çalışması Kaner ve diğerleri tarafından yapılan CADÖ-YU kullanılmıştır (Kaner vd., 2011). Yapı geçerliliğini değerlendirmek için doğrulayıcı faktör analizinin yanı sıra alt ölçekler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon yöntemi ile değerlendirilmiştir. DEHB'li ve hiçbir tanı konmayan iki farklı gruptan elde edilen puan ortalamaları t-testi ile karşılaştırılmıştır. CADÖ-YU alt ölçek puanlarının iç tutarlılığı Cronbach alfa katsayısı ile değerlendirilmiştir. CADÖ-YU'nun alt ölçeklerinin test-tekrar test güvenirliği dört hafta arayla t-testi analizi ile incelenmiştir. Madde analizi iki şekilde yapılmıştır. CADÖ-YU'nun iç tutarlılığını göstermek amacıyla her alt ölçek için madde-toplam puan korelasyonu hesaplanmış ve %27 alt-üst gruplar t- testi ile karşılaştırılmıştır.

Araştırma bulguları ve tartışma

Bu çalışmada ilk olarak CADÖ-YU'un yapı geçerliliği incelenmiştir. DFA sonucunda elde edilen uyum indeks değerlerinin ($\chi2$=4328.70, df=1518, $\chi2$/df= 2.85; CFI=0.95; GFI=0.91; SRMR=0.047; RMSEA=0.045) kabul edilebilir düzeyde olduğu ve ölçekte yer alan maddelerin yedi faktörlü yapıyla kurulan modele uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Böylece DFA, ölçeğin özgün yapısının KKTC'deki Türk kültürü için de geçerli olduğunu göstermiştir. Özgün ölçek çalışmasında da (Conners vd., 1998) Türkiye'de yapılan çalışmada da (Kaner vd., 2011) benzer şekilde DFA'da CADÖ-YU'nun yedi faktörlü bir yapısı olduğu bulunmuştur.

Çalışmamızda CADÖ-YU'nun alt ölçekleri arasındaki korelasyon değerleri 0.13-0.73 arasında bulunmuştur (Tablo 1). Gerek özgün çalışmada (Conners vd., 1998) alt testler arası korelasyon değerleri, gerekse Türkiye'de yapılan çalışmada (Kaner vd., 2011) elde edilen değerler bu çalışmadaki gibi genel olarak düşükten orta düzeye doğru anlamlı ilişki göstermektedir. Üç çalışmada da en yüksek korelasyonlar KG ve H arasındadır.

Tablo 1

Alt Ölçekler	KG	BP-D	H	K-U	M	SP
BP- D	0.65**	-				
H	0.73**	0.61**	-			
K-U	0.55**	0.42**	0.55**	-		
M	0.36**	0.13**	0.36**	0.40**	-	
SP	0.57**	0.51**	0.55**	0.49**	0.34**	-
P	0.43**	0.37**	0.41**	0.44**	0.33**	0.40**

$^{**}p<0.01$

(KG: Karşı Gelme; BP-D: Bilişsel Problemler-Dikkatsizlik; H: Hiperaktivite; K-U: Kaygı-Utangaçlık; M: Mükemmeliyetçilik; SP: Sosyal Problemler; P: Psikosomatik)

Çalışmamızda DEHB'li olan ve olmayan çocukların CADÖ-YU'dan aldıkları puanlar karşılaştırıldığında yalnızca KG ($t=-3.83$, $p<0.001$), BP-D ($t=-4.70$, $p<0.001$) ve H ($t=-4.92$, $p<0.001$) alt ölçeklerinde anlamlı farklar bulunmuştur. Bu da DEHB'li olan ve olmayan çocukları ayırt ettiğini göstermektedir. Kaner vd. (2011) de KKTC'de olduğu gibi KG, BP-D, H alt ölçeklerinin yanı sıra, SP alt ölçeğinin de DEHB'li olan ve olmayan çocukları ayırt ettiğini bildirmişlerdir. Conners vd. (1998) ise M alt ölçeği dışında tüm alt ölçeklerin, DEHB tanısı olan ve olmayan grupları ayırt ettiğini bildirirlerken, Arnold vd. (2005) KG, BP, H, M, SP ve DEHB İndeksi dahil olmak üzere tüm alt ölçeklerin DEHB'li olan ve olmayan bireyleri ayırt ettiğini ortaya koymuşlardır. Uzun formla yapılan çalışmalardaki bulgulardaki farklılığın, kullanılan DEHB gruplarının DEHB'nin hangi türüne sahip olduklarına, araştırma grubunun yaş aralığına ve kültürlerin çocukların hangi davranışlarına hangi anlamları yükleyip değerlendirdiklerine bağlı olduğunu düşünebiliriz.

CADÖ-YU'nun Cronbach alfa katsayılarının 0.57-0.90 arasında olduğu bulunmuştur (Tablo 2). Bu bağlamda CADÖ-YU'nun SP ($r=0.57$) dışındaki alt ölçekleriyle, KKTC'de bulunan Türk toplumu için tutarlı ölçümler yapabildiği görülmektedir. Kaner vd. (2011) de KKTC bulgularıyla tutarlı şekilde en yüksek alfa değerlerini KG ve BP-D için, en düşük alfa değerini ise SP alt ölçeği için bulmuşlardır. Conners vd. (1998) benzer şekilde en yüksek alfa katsayılarını KG ve BP alt ölçekleri için, en düşükse psikosomatik alt ölçeğinde bildirmişlerdir ancak tüm alt ölçeklerin güvenilir ölçümler yaptığını bildirmiştir. CADÖ-YU'nun alt ölçeklerinin test-tekrar test korelayon değerleri ise düşükten ortaya olmak üzere anlamlı (0.34-0.73) bulunmuştur (Tablo 2). Bu da ölçeğin tutarlı ölçüm yaptığının bir diğer kanıtı olarak kabul edilebilir.

Tablo 2

CADÖ-YU alt ölçeklerinin cronbach alfa değerleri (n= 469), test-yeniden test güvenirlik değerleri (n=39)

Alt Ölçekler	KG	BP-D	H	K-U	M	SP	P
Alfa	0.88	0.90	0.79	0.78	0.71	0.57	0.75
Test-yeniden Test	0.41*	0.63**	0.48**	0.73**	0.66**	0.60**	0.34**

***p<0.01, **p<0.01*

(KG: Karşı Gelme; BP-D: Bilişsel Problemler-Dikkatsizlik; H: Hiperaktivite; K-U: Kaygı-Utangaçlık; M: Mükemmeliyetçilik; SP: Sosyal Problemler; P: Psikosomatik)

CADÖ-YU'nun KKTC için madde toplam korelasyonlarının 0.49-0.80 arasında olduğu bulunmuştur. Bu durumda maddelerin tümünün bireyleri ölçülmesi hedeflenen davranışlar açısından oldukça iyi ayırt ettiğini söyleyebiliriz. Kaner vd. (2011) bulduğu değerler ise daha düşük ayırt edicilik düzeyine sahiptir. Bir diğer madde analizi yöntemi olarak alt ve üst %27'lik grupların puan ortalamaları arasındaki farklılıklar incelenmiş (n=127), KG (t=-18.21, p<0.001), BP-D (t=-18.91, p<0.001), H (t=-17.71, p<0.001), K-U (t=-10.84, p<0.001), M (t=-5.32, p<0.001), SP (t=-10.03, p<0.001) ve P (t=-8.31, p<0.001) alt boyutlarından elde edilen puanlar arasındaki fark istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, ölçeğin DEHB'li olan ve olmayan bireyleri ayırt edebilme gücüne ilişkin ek bir kanıt olarak düşünülebilir.

Sonuç, öneriler ve kısıtlar

Sonuç olarak CADÖ-YU'nun Türkçe formunun KKTC Türk toplumunda ilkokul öğrencileri arasında problem davranışların ve DEHB'nin belirlenmesinde tanıya yardımcı olmak üzere kullanılabilecek özellikte geçerli ve güvenilir bir araç olduğu söylenebilir. CADÖ-YU özgün ölçek çalışmasında 3-17 yaş aralığındaki çocukların ana-babaları için kullanılmasına rağmen, bu çalışmada ilkokul öğrencileri ile sınırlı tutulmuştur. İlerideki çalışmaların diğer yaş grupları için de yapılması, yaşa ve cinsiyete dayalı norm çalışmasının yapılması faydalı olacaktır.

COVID-19 KARANTİNA SÜRECİNDE ANNE-BABALARDAKİ DEPRESYON, KAYGI VE STRESİ YORDAYAN AİLESEL VE ÇEVRESEL FAKTÖRLER

Gizem ARIKAN
Özyeğin Üniversitesi
gizem.arikan@ozyegin.edu.tr

Büşra ACAR
Özyeğin Üniversitesi

FAMILIAL AND ENVIRONMENTAL FACTORS PREDICTING PARENTS' DEPRESSION, ANXIETY AND STRESS DURING COVID-19 QUARANTINE

Özet

COVID-19 sürecinde aileler için önerilere (UNICEF, 2020) paralel ve öncül araştırmalarda, yaşanan zorluklar ve çevresel koşullar, anne-babaların stres düzeyleriyle ilişkilidir (Spinelli, vd., 2020). Bu kapsamda araştırmanın amacı Mayıs 2020'de¬ karantina uygulandığı dönemde depresyon, kaygı ve stresi yordayan ailesel ve çevresel faktörleri incelemektir.

Üniversite Etik Kurulu ve Sağlık Bakanlığı'nca onaylanan araştırmaya, 24-67 yaşında (OrtYaş = 44.49 SS = 9.11; OrtEğitim = 14.68yıl; SS = 3.30) aynı evde en az 1 çocuğuyla (OrtEvdekiÇocuk= 1.68) yaşayan 247 anne-baba (NBaba = 69) katılmıştır. Katılımcılar uluslararası COVID-19 ve ebeveyn tükenmişliği araştırması anketi ve ek ölçekleri online doldurmuşlardır: Demografik form; Ortak-Ebeveyn İşbirliği Ölçeği (Teubert ve Pinquart, 2011); Depresyon-Kaygı-Stres Skalası-21 (Lovibond ve Lovibond, 1995).

Anne-babaların büyük bölümü evde kalmakta (n=157) ve çalışmaktadır (n=162). Depresyon, stres (r=.76**) ve kaygı (r=.68**) olumlu ilişkilidir. Stres ve kaygı da olumlu yönde ilişkilidir (r= .72**). Anneler, babalardan fazla stres (r= -.14*) ve kaygı (r= -.15*) rapor ederken depresyonda cinsiyet farkı görülmemektedir. Kaygı ve eğitim düzeyi (r = -.15*), yaş ve depresyon (r=-.21**) olumsuz ilişkilidir. Karantinada evde kalma ile depresyon arasında olumlu ilişki (r=.14*) ve eşin evde çalışıyor olması olumsuz ilişkilidir (r= -.15*). Ortak-Ebeveyn İşbirliği hem stres (r= -.20*) hem de kaygıyla (r=-.15*) olumsuz ilişkilidir. Hiyerarşik regresyon analizine göre COVID-19 sonrası stresi ebeveyn ortak iş birliği (β= -.19*) yordamaktadır. Kaygı ise kadınlarda (β= -.17*) ve eğitim düzeyi (β= -.16*) daha düşük gruplarda görülmektedir. Yaş (β= -.20**), eşin evde bulunması (β= .12 ⊠) ve ortak-ebeveynlik (β= -.22**) depresyonu yordamaktadır.

Sonuçlar karantinada ebeveyn ortak iş birliğinin kişilerin stres ve depresif duygu durumlarını azaltırken, kaygı ile ilişkili değildir. Bu durum, COVID-19 enfekte olma korkusu ve diğer COVID-19 ile ilişkili sorunların kişilerin kaygı seviyelerine etkisiyle ile ilgili olabilir. Önceki araştırmalarda saptandığı gibi anne-babalar farklı psikolojik zorlukları birlikte deneyimlerken birbirlerine destek olmaları fayda sağlayabilmektedir.

Anahtar kelimeler: COVID-19, ebeveyn, psikolojik semptom, çocuk

Abstract

Paralel to the recommendations for families (UNICEF, 2020) and preliminary studies, during COVID-19 difficulties and environmental factors are associated with parents' stress level (Spinelli et al., 2020). This study aimed to uncover familial and environmental factors predicting parents' stress, depression and anxiety in May 2020, quarantine period.

In the study, approved by the University Ethics Board and Ministry of Health, 247 parents (NFather = 69) between 24-67 (MAge= 44.49; SD = 9.11, MEducation = 14.68yıl; SD= 3.30) and living with at least 1 child under the same roof (MChildhome = 1.68) took part. Participants filled out the international COVID-19 and paternal burnout online survey, and additional questionnaires: Demographic Form; Coparental Cooperation (Taubert & Pinquart, 2011); Depression- Anxiety-Stress Scale-21 (Lovibond & Lovibond, 1995).

Most parents (n = 157) stayed in and worked from home (n = 162). Depression was positively related to stress (r= .76**) and anxiety (r =.68**). Stress was positively related to anxiety (r = .72**). Mothers reported more stress (r =-.14*) and anxiety (r =-.15*) than fathers. However, there was no gender difference in depression. Anxiety and education (r =-.15*), and age and depression (r = -.21**) were negatively associated. Staying home was positively associated with depression (r = .14*) and partner working from home (r =-.15*). Coparental cooperation was negatively related to stress (r =-.20*) and anxiety (r = -.15*). Based on Hierarchical regression analysis, after controlling for the effect of gender, post-COVID stress was predicted by coparental cooperation (β= -.19*). Anxiety was higher in women (β= -.17*) and parents with lower education (β= -.16*). Age (β= -.20**), having partner at home (β= .12 ⊠) and coparental cooperation (β= -.22**) predicted depression.

The results revealed that parental cooperation in quarantine could reduce people's stress and depression, but it was not related to anxiety. Fear of being infected and other COVID-19 related problems may have triggered participants' anxiety level. Similar to previous research, coparental support can be beneficial for the parents undergoing different psychological challenges.

Keywords: COVID-19, parent, psychological symptom, child

Giriş ve Alanyazın:

COVID-19 sürecinde kaygı, umutsuzluk ve depresyon yaşanabileceği, gibi sosyal izolasyon, hareketliliğin azalması, sosyal ve ekonomik zorlukların da kişinin psikolojik sağlığını etkileyebilmektedir (Blumenstyk, 2020; Wind, vd., 2020). COVID-19 gibi karantina süreçleri, depresyon, stres ve travma sonrası stres belirtileriyle ve bazı psikolojik sağlık problemlerle ilişkilidir (Brook vd., 2020). Ancak, karantina sürecinin aile yaşantısını, ebeveyn ve çocuklardaki ruh sağlığına etkilerini inceleyen araştırmalar sınırlıdır (Spinelli vd., 2020). Bu yüzden ailesel ve çevresel faktörlerin incelenmesi ve daha iyi anlaşılması, pandemide ebeveynlerin psikolojik sağlıklarının iyileştirilmesi ve korunması adına önemlidir (Wang vd., 2020). Bu kapsamda, araştırmada demografik faktörlerin, karantina sürecindeki sosyal faktörlerin (eşin evde bulunması), ortak ebeveynliğin ebeveynlerin karatinadaki stres, kaygı ve depresyonunu nasıl yordadığı incelenecektir.

Yöntem

Çalışma Özyeğin Üniversitesi Etik Kurulu ve Sağlık Bakanlığınca onaylanmıştır. Araştırma sosyal medya ve Whatsapp gruplarından duyrulmuş ve psikoloji lisans öğrencilerinin çevrelerine iletmeleriyle katılımcılara ulaşılmıştır. Ebeveynler uluslararası COVID-19 ve ebeveyn tükenmişliği araştırması anketi ve ek ölçekleri çevrimiçi olarak doldurmuşlardır. Anket paketindeki demografik form, COVID-19 ile ilgili sorulara, Ortak-Ebeveyn İşbirliği Ölçeğine (Teubert ve Pinquart, 2011) ve Depresyon-Kaygı-Stres Skalası-21'e (Lovibond ve Lovibond, 1995) evde en az 1-çocuğuyla (OrtEvdekiÇocuk= 1.68) yaşayan 247 anne-baba (OrtYaş = 44.49 SS = 9.11; OrtEğitim = 14.68 yıl; SS = 3.30) yanıt vermiştir (NBaba = 69). Çalışmanın istatiksel analizleri öncesi, analizler için gerekli sayıltıların yerine getirilmesi amacıyla SPSS 25 (IBM Corp., 2017)'de ölçeklerin kayıp değerler, normallik ve uç değerleri incelenmiştir. SPSS 23 programında Pearson Korelasyon ve Hiyerarşik regresyon sonuçları değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Tartışma:

Anne-babaların büyük bölümü evde (n=157) kalmakta ve çalışmaktadır (n=162). Deişkenler arasındaki ilişkiler Tablo 1'de sunulmuştur. Depresyon, stres ve kaygı olumlu ilişkilidir. Stres ve kaygıda olumlu ilişkilidir. Anneler, babalardan fazla stres ve kaygı rapor ederken, depresyonda cinsiyet farkı görülmemektedir. Kaygı ve eğitim düzeyi, yaş ve depresyon olumsuz ilişkilidir. Eşin evde kalması ile depresyon arasındaki ilişki olumludur. Ortak-Ebeveyn İşbirliği stres, kaygı ve depresyon ile negatif yönde ve düşük düzeyde ilişkilidir. Stresi (Bknz Tablo 2.1), cinsiyetin etkisi kontrol edildiğinde ebeveyn ortak iş birliği yordamaktadır. Eğitim ve cinsiyet, kaygıyı yordamaktadır (Bknz Tablo 2.2). Ancak ortak ebeveyn iş birliğinin yordayıcı etkisi görülmemektedir. Depresyonun yordayıcıları, yaş, ortak ebeveynlik ve marjinal olarak partnerin evde olmasıdır (Bknz. Tablo 2.3).

Tartışma

Karantina sürecinde ebeveynlerin ortak iş birliği içerisinde oldukça, yaşadıkları depresyon ve stres düzeyleri azalmakta olduğu görülmüştür. Bu bulgu, alanyazında ortak ebeveynlik ve ebeveyn ruh sağlığını inceleyen sınırlı araştırmayla paraleldir (Whiteside ve Becker, 2000; Whisman, 2001). Annelerin, babalardan daha fazla kaygı ve stres yaşamaları ise ruh sağlığıyla ilgili bulguları desteklemektedir (Nomaguchi ve Milkie, 2020). COVID-19 sürecinde ebeveynlerin depresif duygu durumları, birliktelikleri ve ortak ebeveynlikle azalabilmektedir.

COVID-19 ailelerin yaşantılarında beklenmedik ve derinden etkiler gösterebilir. Çalışmamız, karantina ile birlikte değişen aile yaşantısının ve çevresel faktörlerin ebeveynlerin depresyon, stres ve kaygı yaşamalarında belirleyici unsurlar olabileceklerine işaret etmektedir. Özellikle anne ve babaların, ortaklık içinde olmalarının ruh sağlığı açısından koruyucu bir faktör olabileceği görülmektedir. Bu bağlamda, salgının olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla ailelerdeki ortak ebeveynlik gelişimini destekleyen psikososyal müdahaleler programları geliştirilebilir.

Tablo 1. Pearson Korelasyon Analiz Sonuçları N= 247

Değişkenler	2	3	4	5	6	7	8
1. Yaş	.41**	-.28**	-.05	-.11	-.13	-.04	-.21**
2. Cinsiyet		-.10	.11	-.14*	-.14*	-.15*	-.12
3. Eğitim düzeyi			.17**	.04	-.10	-.15*	-.06
4. Ortak iş birliği				.02	-.20**	-.15*	-.21**
5. Partnerin evde olması					.05	-.00	.14*
6. COVID-19 S stres						.72**	.76**
7. COVID-19 S kaygı							.68**
8. COVID-19 S depresyon							

*** p< 0.05 (2-tailed) ** p< 0.01 (2-tailed)**

Tablo 2.1. COVID-19 sonrası stresi yordayıcılarıyla ilgili Hierarşik Regresyon Analizi

Yordayan Faktörler	B	Standard Hata	β	t	R2 Değişim
Aşama 1	-1,25	,58	-,14*	-2,17	,02*
Cinsiyet					
F(2,224) = 4,731, p<.05					
Aşama 2					,06**
Cinsiyet	-1,06	,57	-,12	-1,86	
Ortak İş birliği	-0,18	,06	-,19*	-2,87	
F(2,223) = 6,56, p<.05					

****p<.01, *p<.05**

Tablo 2.2. COVID-19 sonrası kaygının yordayıcılarıyla ilgili Hierarşik Regresyon Analizi

Yordayan Faktörler	B	Standard hata	β	t	R 2 değişim
Aşama 1					0,05**
Cinsiyet	-1,17	,47	-,17*	-2,51	
Eğitim düzeyi	-,16	,06	-,16*	-2,44	
F(2,222) = 5,66, p<.05.					
Aşama 2					0,01
Cinsiyet	-1,07	,47	-,15*	-2,28	
Eğitim düzeyi	-,14	,06	-,14*	-2,14	
Ortak İş birliği	-,09	,05	-,11	-1,65	
F(3,221) = 4,71, p<.05.					

****p<.01, *p<.05**

Tablo 2.3. COVID-19 sonrası depresyon yordayıcılarıyla ilgili Hierarşik Regresyon Analizi

Yordayan Faktörler	**B**	**Standard hata**	β	**t**	**R2 değişim**
Aşama 1	-,08	,03	-,21**	-3,27	,05**
Yaş					
F(1,224) = 10,70, p<.01					
Aşama 2					,06**
Yaş	-,08	,03	-,20**	-3,15	
Partnerevde	2,38	1,28	,12	1,86	
Ortak İş birliği	-,19	,05	-,22**	-3,42	
F(3,222) = 8,70, p<.001					

****p<.01; =.06**

PANDEMİ DÖNEMİNDEKİ BABALARIN ANKSİYETE VE DEPRESYON DÜZEYLERİNİN EKONOMİK DÜZEY VE BABALIK TANIMLARINA GÖRE İNCELENMESİ

Özge BURAN KÖSE
İstanbul Rumeli Üniversitesi
ozgeburan@gmail.com

Elif EROL
İstanbul Rumeli Üniversitesi,
ÇAGEV Başkanı
elif.erol@rumeli.edu.tr

INVESTINGATION OF DEPRESSION AND ANXIETY LEVELS OF FATHERS (WITH CHILD AGED BETWEEN 0-18) DURING PANDEMİC PERIOD REGARDING ECONOMIC STATUS PERCEPTION AND THEIR FATHERHOOD DEFINITION

Özet

Araştırmanın amacı, pandemi döneminde 0-18 yaş arası çocukların babalarında anksiyete ve depresyonda ekonomik belirsizliklerin, sağlık risklerinin ve sosyal kısıtlamaların psikolojik iyi oluşu nasıl etkilediğini araştırmaktır. Çalışmaya 0-18 yaş arası çocuğu olan 466 baba katılmıştır. Çocukların % 36'sı 0-8 yaş, % 29'u 9-11 ve % 35'i 12-18 yaş arasındadır. Analiz sonucunda babaların pandemik dönemdeki depresyon ve anksiyete düzeylerinin babalık tanımlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0.05$). Ekonomik durumlarına bakıldığında, ekonomik durumlarını "orta" olarak tanımlayan babaların depresyon puanlarının, ekonomik durumlarını "iyi" olarak tanımlayanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu görüldü ($p<0.05$).

Anahtar kelimeler: babalar, depresyon, Anksiyete, pandemi

Abstract

The aim of the study is to investigate how economic uncertainties, health risks and social constraints affect psychological well-being in anxiety and depression in fathers of 0-18 years old children during the pandemic period. 466 fathers with children aged 0-18 participated in the study. 36% of the children are between the ages of 0-8, 29% between the ages of 9-11, and 35% between the ages of 12-18. As a result of the analysis, it is seen that the depression and anxiety levels of the fathers during the pandemic period differed significantly according to their definitions of paternity ($p<0.05$). Regarding their economic status, it was seen that the depression scores of fathers who defined their economic status as "medium" were significantly higher than those who defined their economic status as "good"($p<0.05$).

Genişletilmiş özet

Giriş ve Çalışmanın Amacı

Corona virüs ailesinden olan ve Ocak ayında Çin'in Wuhan kentinden tüm dünyaya yayılan Covid-19 adlı virüs salgını nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tüm dünyada pandemi ilan etmiştir. Ülkemizde ise 11 Mart itibariyle çeşitli önlemler alınmaya başlanmış, okullar tatil edilmiş, sosyal alanlar, alışveriş merkezi, kafe, restoran gibi yerler geçici süre ile kapatılmış veya hizmetleri kısıtlanmıştır. Bu önlemler dolayısıyla birçok çalışan işten çıkarılmış veya devlet tarafından ödenen kısa çalışma ödeneği ile ücretsiz izne ayrılmışlardır. Bu durum birçok aileyi ekonomik bakımdan zor ve belirsiz bir durumda bırakmıştır.

Anksiyete tanımı gereği gelecekte beklenen bir durum ile ilgili endişe duyma, tepki vermedir (Kring, Johnson, Davison, Neale, 2017). Depresyon belirtileri arasında ise derin üzüntü hissi ve zevk alamama en başlıca olanlardır (Kring ve ark, 2017). Pandemi dönemindeki sağlık riskleri ve önlemler dolayısıyla oluşan ekonomik ve sosyal sıkıntılar hem anksiyete hem de depresyon belirtilerini tetikleme potansiyelini de beraberinde getirmiştir.

Günümüzde sosyo-ekonomik gelişmeler sayesinde her ne kadar cinsiyet esaslı iş bölümü kabul görse de, erkek ve kadın rollerinin algılanışı henüz bu hızda değişmemiştir. Erkeğin rolü daha çok ailenin ekonomik fonksiyonlarının yerine getirme olarak algılanmaktadır (Demirbilek, 2007). Dolayısıyla, ekonomik sıkıntıların erkeklerde ve babalarda psikolojik iyi oluşu etkilediği düşünülmektedir.
Diğer taraftan kısıtlı dışarı çıkma imkanı ve sosyal hayata katılma engelleri nedeniyle aile hayatı da olumsuz etkilendi. Ülkemiz de dahil pek çok ülkede, boşanma başvurularının pandemi öncesi döneme göre yüksek oranda arttığı görüldü (iHA, 2020).
Çalışmanın amacı, pandemi döneminde ekonomik belirsizliklerin, sağlık risklerinin ve sosyal kısıtın 0-18 yaş arası çocuğu olan babalarda psikolojik iyi oluşu anksiyete ve depresyon belirtileri çerçevesinde ne kadar etkilediğinin araştırılmasıdır.

Yöntem

Çalışmada demografik bilgi formu, Beck Depresyon Envanteri ve Beck Anksiyete Envanteri kullanıldı. Demografik Anket; çocukların yaşları, babaların yaşları, ekonomik düzeyleri, eğitim durumları, çoktan seçmeli olarak babalık tanımları (kaygılı, sinirli, panik, hoşgörülü, sakin) gibi demografik bilgileri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Beck Depresyon Envanteri; yetişkinlerde depresyon riskini, depresif belirtilerin düzeyini ve şiddet değişimini ölçmek üzere geliştirilmiştir (Beck 1961). Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Hisli (1989) tarafından yapılmış ve ölçeğin kesme puanı 17 olarak belirlenmiştir. Her madde azdan çoğa doğru giden depresyona özgü davranışsal örüntüyü belirleyen 0-3 arasında puanlanan dört seçeneği olan 21 adet kendini değerlendirme maddesi içermektedir. Ölçekten alınacak puanlar 0-63 arasındadır. Son 1 haftalık hisleri sorulmaktadır.

Beck Anksiyete Envanteri; Beck ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen bireylerin yaşadığı anksiyete belirtilerinin sıklığının belirlenmesi amacıyla kullanılan kendini değerlendirme ölçeğidir. 21 maddeden oluşan, 0-3 arası puanlanan likert tipi bir ölçektir. Türkiye'de geçerlik ve güvenirliği Ulusoy ve arkadaşları (1998) tarafından yapılmıştır. Ölçekten alınan puanın yüksekliği, bireyin yaşadığı anksiyetenin şiddetini gösterir. Ölçekten alınacak puanlar 0-63 arasındadır. Son 1 haftalık hisleri sorulmaktadır.
Çalışmada babalar tarafından online Google Form aracılığıyla alınan veriler, SPSS versiyon 23 yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov/Shapiro-Wilk testleri ile incelendi. Normal dağılıma uygun bulunan veriler ANOVA testi ile değerlendirildi. Post-hoc analizler ise Tukey HSD testi ile değerlendirildi.

Bulgular ve Tartışma

Çalışmaya 0-18 yaş arası çocuğu olan 466 baba katılmıştır. Çocukların %36'sı 0-8 yaş, %29'u 9-11 yaş, %35'i ise 12-18 yaş aralığındadır. Çalışmada ayrıca babaların kendilerine göre nasıl bir baba olduklarının tanımı ve ekonomik durum algılarına yer verilmiştir. Buna göre babaların %38.8'i kendini sakin bir baba olarak, %35.2'si hoşgörülü bir baba olarak, %11.8'i sinirli bir baba olarak, %10.9'u kaygılı bir baba olarak, %3'ü ise panik bir baba olarak tanımlamıştır. Büyük çoğunluğu ekonomik durumlarını orta (%47.9) ve iyi (%46.8) olarak tanımlamıştır.
Analizler sonucunda babaların pandemi döneminde depresyon ve anksiyete düzeylerinin kendi babalık tanımlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($p<0.05$). Yaş kırılımlarına ve post-hoc analizlere bakıldığında 0-8 yaş arası çocuğu olan "sinirli" olarak tanımlanan babaların hem depresyon hem de anksiyete düzeylerinin "sakin" ve "hoşgörülü" olanlara göre yüksek olduğu görülmüştür. 12-18 yaş arasında çocuğu olan babaların ise "panik" olanların depresyon düzeylerinin diğer tanımlara (kaygılı, sinirli, hoşgörülü, sakin) göre yüksek olduğu görülmüştür.

Anksiyete düzeyleri ise yine "panik" olan babaların, "kaygılı", sakin", hoşgörülü" olanlara göre anlamlı olarak daha yüksektir. Ayrıca "sinirli" olan 12-18 yaş çocuğu olan babaların anksiyete düzeyleri "hoşgörülü" ve "sakin" olanlara göre daha yüksektir.

Ekonomik durumlarına bakıldığında ise ekonomik durumunu "orta" olarak tanımlayan babaların depresyon puanlarının "iyi" olarak tanımlayanlara göre anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür ($p<0.05$).

Sonuç ve Öneriler

Babaların pandemi döneminde evde öncesine göre daha fazla vakit geçirmeye başlamışlardır. 0-8 yaş arası, yani görece daha küçük çocuğu olan babaların "sinirli" olanların, "sakin" ve "hoşgörülü" olanlara göre daha yüksek depresyon ve anksiyete puanları almalarının sebebinin, çocuklara olan toleranslarının daha düşük olması olabilir. Covid döneminde, 0-6 yaş arası çocuğu olan aileler ile yapılan görüşmeleri inceleyen bir araştırmada anneler babaların davranışlarının olumsuz olarak değişmeye başladığını ve daha tahammülsüz olduklarını iletmişlerdir (Başaran, Aksoy, 2020). Yine kendini "sinirli" olarak tanımlayan ve 12-18 yaş çocuğu olan babaların anksiyete düzeyleri sakin ve hoşgörülü tanımlayanlara göre yüksektir. Bu bilinmezlik süreci gelecek kaygıları zaten yüksek olan ergenlerin kaygılarını tetiklemiştir. Diğer taraftan kendi bireyselliklerini ilan edip ayrışma sürecinde dışarıya yönelen ergenler evde aileleri ile kapalı kalmışlardır. Bu durumun toleransı daha düşük olan babalarda anksiyetenin anlamlı olarak yüksek çıkmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

Son olarak yine 12-18 yaş babalarında panik olanlar diğer gruptakilerden daha yüksek anksiyete ve depresyon puanı almışlardır. Ergenlik döneminin çetin geçmesinin yanı sıra, bu öğrencilerin sınav dönemi öğrencileri olduğu görülmektedir. Ayrıca Covid-19'a yakalanma riskleri diğer çocuk gruplarına göre görece daha yüksektir. Pek çok öğrencinin hastalanıp sınava girememe olasılığı ile daha da fazla panik yaptığı bilinmektedir. Bu durumun da panik babalardaki Anksiyete ve depresyon puanlarını anlamlı olarak yükselttiği düşünülmektedir.

Diğer taraftan ekonomik durumu orta olarak belirten babalarda depresyon puanları iyi olanlara göre daha yüksek bulunmuştu. Bu durumu daha iyi inceleyebilmek için meslek detayına bakıldığında ekonomik durumunu orta olarak tanımlayan babaların genellikle niteliksiz işçi pozisyonunda ve ücretli olarak çalıştıkları; iyi olarak tanımlayanların ise genellikle nitelikli işçi olarak çalıştıkları ve kendi işlerini yaptıkları görülmektedir. Covid sürecinde birçok kişi ücretsiz izinli olarak işten çıkarıldı ve özellikle cafe, restoran, kuaför gibi hizmet sektöründe çalışanlar işsiz kaldı. Bu bilgilere göre ekonomik durumu belirsiz olan ve işsiz kalma olasılığı yüksek olan grubun daha yüksek depresyon puanları aldıkları düşünülmektedir.

SARS-COV 2 PANDEMİSİ DÖNEMİNDE ANNELERİN TRAVMATİK VE DEPRESİF BELİRTİLERİNİN VE BEBEK MİZACININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Zeynep Seda ALBAYRAK
İstanbul Üniversitesi
zeynepsedasa@gmail.com

Dilara DEMİRPENÇE SEÇİNTİ
T.C. Sağlık Bakanlığı İstanbul Şişli Etfal Eğitim Araştırma Hastanesi
dilarademirpence@gmail.com

Hatice Gözde AKKIN GÜRBÜZ
İstanbul Aydın Üniversitesi
gosdegos@gmail.com

EVALUATION OF THE TRAUMATIC AND DEPRESSIVE SYMPTOMS OF THE MOTHERS AND THE INFANT TEMPERAMENT DURING THE SARS-COV 2 PANDEMIC PERIOD

Özet

Amaç

Bütün dünyayı etkisi altına alan SarsCov- 2 pandemisinin, oldukça hassas bir grup olan yeni doğum yapmış annelerde de birtakım ruhsal sorunlara yol açması olasıdır. Amacımız, bu pandemi döneminde yeni anne olan bireylerin bu süreçteki post travmatik semptomlarının, annelerin depresif özellikleri, bebekleriyle ilişkileri ve bebeklerin davranışları ile ilişkisini anlayabilmektir.

Yöntem

3-12 ay arasında bebeği olan annelere online form üzerinden ulaşılarak, Edinburgh Postpartum Depresyon Ölçeği, Ebeveyn Stres Ölçeği, Bebek Davranış Anketi, Posttravmatik Stres Bozukluğu Kontrol Listesi, Beck Anksiyete ölçeklerinin ve araştırmacılar tarafından hazırlanan sosyodemografik veri formunun doldurulması istenmiştir.

Bulgu

Çalışmamızda 47 annenin verileri kullanılmıştır. Travma sonrası stres bozukluğu belirtileri gösteren ve göstermeyen anneler iki grup olarak değerlendirilmiştir. Bu iki grup arasında bebek mizacı açısından fark görülmemiştir. Fakat travma sonrası stres bozukluğu skorları yüksek olan grupta, postpartum depresyon skorları, ebeveyn çocuk etkileşiminde zorluklar ve ebeveyn stresi anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Sonuç

Pandemi döneminin, yeni annelerde travmatik bir süreci tetiklemiş, depresif belirtileri artırmış olabileceğini düşünmekteyiz. Bu depresif ve travmatik belirtiler de bebek ebeveyn ilişkisinde birtakım zorluklara yol açmış olabilir. Mizaç özelliklerinin biyolojik kökenleri nedeniyle bebek mizaç özelliklerinde bir değişiklik göremediğimizi düşünmekteyiz. Bununla birlikte, takip çalışmalarında konuyla ilgili daha nitelikli veriler elde edilebilir.

Anahtar kelimeler: SarsCov2, Ebeveyn Stresi, Postpartum Depresyon, Posttravmatik Stres Semptomları

Abstract

Aim

It is possible that SarsCov-2 pandemic, which affects the whole world, may cause some mental problems in new mothers who are a very sensitive group. Our aim is to understand the posttraumatic symptoms of new mothers during the SarsCov-2 pandemic period, their depressive characteristics, their relationship with their babies and babies' temperament.

Method

Mothers who have babies between 3-12 months were reached via online form, Edinburgh Postpartum Depression Scale, Parenting Stress Index, Beck Anxiety Inventory, Infant Behavior Questionnaire, PTSD Checklist for Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition scales and the sociodemographic data form prepared by the researchers were requested.

Results

47 mothers participated in the study. Mothers with and without symptoms of posttraumatic stress disorder were evaluated in two groups. There was no difference between these two groups in terms of infant temperament. However, in the group with high posttraumatic scores, parent child interaction difficulties, and parental stress were significantly higher.

Conclusion

We think that the pandemic period may have triggered a traumatic process in new mothers and increased depressive symptoms. These depressive and traumatic symptoms may have caused some difficulties in the infant-parent relationship. We think that we could not see any change in infant temperament traits due to biological roots of temperament traits. However, more qualified data on the subject can be obtained in follow-up studies.

Keywords: SarsCov2, Parenting Stress, Postpartum Depression, Posttraumatic Stress Symptoms

Giriş:

Coronavirus ocak ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkmış ve kısa süre içinde yayılarak 11 martta dünya sağlık örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bir dizi önlem alınmıştır. Sosyal izolasyon, sokağa çıkma yasakları, hastanelerdeki sistem değişiklikleri, kafeler, restoranlar, spor aktiviteleri gibi aktivitelerin kısıtlanması gibi değişlikler yapılmış, bu da sosyal, ruhsal ve ekonomik birçok ek soruna neden olmuştur.(Demirbilek, Pehlivantürk, Özgüler, & Meşe, 2020; Qiu et al., 2020) Ruhsal açıdan en hassas gruplardan olan postpartum dönemdeki annelerin de bakımvermekte oldukları bebeklerinin sağlığı başta olmak üzere pek çok açıdan kaygılarının artmış olması beklenen bir sonuçtur. (Zanardo et al., 2020)Amacımız bu örneklemde travmatik ve depresif semptomları değerlendirerek, ebeveynlik stresi ve infant mizacına korelasyonunu görebilmektir.

Literatür Analizi:

Literatürde pandeminin ruh sağlığı ile ilişkisinde yarattığı sonuçlar için henüz yeterli veri bulunmamaktadır. Özellikle postpartum dönemde yapılan çalışma sayısı oldukça azdır. İtalyada yapılan bir çalışmada, karantinanın başlangıcında doğum yapan 91 kadın ile 2019 yılının aynı döneminde doğum yapmış olan benzer özellikte 101 kadına Edinburgh Postpartum Depresyon Ölçeği uygulanmış, anhedoni başta olmak üzere depresif semptomlarında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (Zanardo et al., 2020). Postpartum gruba odaklanan çalışma bu konuda yeterli değilse de genel erişkin popülasyonda yapılan çalışmalar pandemi döneminin post travmatik semptomları belirgin şekilde artırdığını göstermektedir (Bo et al., 2020).

Bunun yanında ebeveyn stresinin bebekle ilişkide oynayacağı rol literatürde oldukça ayrıntılı şekilde irdelenmiş, annenin psikopatolojisi ve ebeveynlik stresi ilişkisi de sıkça gösterilmiştir (O'Hara & Wisner, 2014; Thomason et al., 2014). Bebek mizacının ise daha biyolojik kökenleri olduğu bilinmektedir (Putnam, Helbig, Gartstein, Rothbart, & Leerkes, 2014). Bununla birlikte, annenin yatıştırabilme kapasitesi ve ruhsallığının çocuk davranışlarına yansıması penceresinden bakıldığında bebekte davranış değişiklikleri de görülebileceğini düşünerek, pandemi döneminde annenin travmatik ve depresif belirtilerinin, infant mizaç özellikleri ile korelasyonunu da değerlendirmek istedik.

Yöntem:

Çalışmamız kesitsel özellikte olup, çalışmaya katılmaya gönüllü annelere online olarak form ulaştırma yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan anneler, sosyodemografik veri formu, Edinburgh Postpartum Depresyon Ölçeği, Ebeveyn Stres Ölçeği, Bebek Davranış Anketi, Posttravmatik Stres Bozukluğu Kontrol Listesi, Beck Anksiyete ölçeklerini doldurmuşlardır.

Bulgular ve Tartışma

Çalışmamıza bebekleri 3-12 ay arasında olan 47 anne katıldı. Annelerin yaş ortalaması 31 (SS:3.4) olarak hesaplandı. Verileri dahil edilen 47 bebeğin 22'si kız, 25'i erkek cinsiyette olup, yaş ortalamaları 7,35 ay (SS:2.87) şeklindeydi. Örneklemimizde coronavirüs nedeniyle 1.dereceden yakını vefat eden anne yoktu. %25,5'i bu dönemde maddi zorluk yaşadığını söylerken, %74,5'inin ise yaşamadığı öğrenildi. %51,1'i bu dönemde 5 günden daha az dışarı çıktığını ifade derken, %23,4'ü 5-10 gün arasında, %6,4'ü 10-15 gün, %19,1'i ise 15 günden fazla dışarı çıktıklarını belirtti. Annelerin %28,8'i Edinburgh Postpartum Depresyon Ölçeğinde 13 ve üstünde puan alırken, %19'u ise Beck Anksiyete Ölçeğinde 17 ve üstünde puan aldı. Travma sonrası stres bozukluğu skorları baz alınarak yapılan değerlendirmede, 33 ve üstü puan alan anneler ile altında alan anneler karşılaştırılmış ve bebeklerinde negatif (p=,10) ve pozitif duygulanım (p=,75) açısından fark görülmemiştir. Bu durumun mizaç özelliklerinin biyolojik altyapısı, etkilenme süresinin kısalığı ve örneklem boyutunun küçük olması gibi nedenlerden kaynaklanabileceğini düşünmekteyiz. Bunun yanında TSSB puanları daha yüksek olan grupta ebeveyn çocuk etkileşim güçlükleri (p<,01), ebeveyn stresi (p<,00), postpartum depresyon (p<,00) ve anksiyete puanları (p<,00) da daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca bu dönemde 5 günden daha az dışarı çıkmış olan annelerin TSSB puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu gözlenmiştir (p=,04). Bulgular incelendiğinde pandemi döneminin ve sosyal izolasyonun özellikle de sosyal desteğe ihtiyacın artmış olduğu gebelik sonrası dönemde anneler için zorlayıcı olabildiği görülmektedir. Ev dışına çıkma sıklığının azalması annelerde travmatik etkiler oluşturabilmekte, bu da depresyon, anksiyete semptomlarını artırabildiği gibi ebeveyn çocuk ilişkisiyle ilgili de sorunlar yaratabilmektedir.

Sonuç:

Çalışmamızda, literatürde henüz yeterli veri bulunmayan, pandeminin postpartum annelerdeki etkilerine yönelik kesitsel bir inceleme yapmak istedik. Dönemin getirdiği koşulların bazı anneleri ve çocuklarıyla ilişkilerini etkileyebildiğini görmekteyiz. İleri çalışmalarda gerek örneklem büyüklüğünün artırılması gerekse uzamsal değerlendirmenin yapılmasının literatüre daha sağlıklı sonuçlar kazandıracağını düşünüyoruz.

MAHREMİYET EĞİTİMİ VERME KONUSUNDA EBEVEYNLERİN KULLANDIKLARI YÖNTEMLERİN İNCELENMESİ

Emine ERKOÇ
Özel Cansuyu Aile Danışmanlığı
mine-erkoc@hotmail.com

Sevde ŞİŞMAN
KTO Karatay Üniversitesi
sevde_sisman m@hotmail.com

Hatice YALÇIN
KTO Karatay Üniversitesi
hatice.yalcin@karatay.edu.tr

ANALYSIS OF THE METHODS USED BY PARENTS ABOUT PRIVACY EDUCATION

Özet

Bu araştırmanın amacı, 6-12 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin mahremiyet eğitimine ilişkin bilgi düzeylerini belirlemek ve bilgilerini etkileyen sosyo-demografik faktörleri incelemektir. Araştırmanın evrenini ve örneklemini cinsel gelişim ve mahremiyet eğitimine yönelik eğitim programlarına katılan toplam 252 ebeveyn oluşturmuştur. Araştırma nitel araştırma yönteminde kullanılmıştır.
Cinsellik ve mahremiyet konusunda alınan eğitim ile çocuğun mahremiyet eğitimi arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Çocuğa verilen mahremiyet eğitimi, cinsellikle ilgili eğitime göre farklılık göstermektedir. Velilerin tamamı, kitle iletişim araçlarında izlenen yayınların kontrol altına alınması gerektiğini de belirtmiştir.

Anahtar kelimeler: Mahremiyet eğitimi, cinsel eğitim, ebeveynler, öğretim, ebeveynlerin mahremiyet eğitimi.

Abstract

The aim of this study is to determine the level of knowledge of the parents who have children between the ages of 6 and 12 about privacy education and to examine the socio-demographic factors affecting their knowledge. The population and sample of the study consisted of a total of 252 parents participating in training programs on sexual development and privacy education. The study was used in the qualitative research method. A significant relation was found according to the results of chi-square test conducted to determine the relationship between the education received on sexuality and privacy and the privacy education of the child ($p<0,05$). The privacy education given to the child differs according to the education about sexuality. All of the parents also stated that the broadcasts watched in mass media should be taken under control.

Keywords: Privacy education, sexual education, parents, teaching, parents' privacy training.

Cinsellik kavramı biyolojik, psikolojik, sosyo-ekonomik, kültürel ve etik faktörlerden etkilenmektedir. Mahremiyet kavramı ise çocukların yaşadığı kültür veya zaman aralığına göre farklılık göstermektedir. Cinsellik ve mahremiyet kavramlarını anlatmak birçok insan için rahatsız edici olduğundan soyut analojiler eklenmektedir. Bu çalışma ebeveynlerin çocuklarda mahremiyet eğitimi olgusuna nasıl yaklaştığı ve bu konudaki hassasiyetlerini ölçmeye odaklanması nedeniyle önemli görülmektedir.

Amaç: Bu çalışmanın amacı 6-12 yaş aralığında çocuğa sahip olan ebeveynlerin mahremiyet eğitimi konusundaki bilgi düzeylerini belirlemek ve bilgilerine etki eden sosyo-demografik faktörleri incelemektir.

Yöntem: Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim yöntemi kullanılmış ve veriler yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Çalışma için hazırlanmış olan görüşme soruları uzman görüşleri alınarak düzenlenmiş ve son halini almıştır. Araştırmanın çalışma grubunu cinsel gelişim ve mahremiyet eğitimi konusunda yapılan eğitim programlarına katılan toplam 252 ebeveyn oluşturmuştur. Çalışma grubundakilerin %36,9'u 31-35 yaşındadır; %36,5'i ilkokul mezunudur; %77,3'ü evlidir; %45,2'sinin iki çocuğu bulunmaktadır; %51,1'inin çocuğu erkektir ve %48,4'ü çalışmamaktadır. Görüşme formunun ilk bölümünde ebeveynlerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durumu, çocuk sayısı, çocuğunun cinsiyeti, çocuğunun yaşı, mesleği, aile tipi, ailenin gelir durumu gibi bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde cinsellik konusunda eğitim alıp almadığı, bilgiyi ilk kimden aldığı, kendi cinsel kimliğini ilk kaç yaşında fark ettiği, ailesinde cinsel kimliği ile ilgili ayırım yapılıp yapılmadığı, mahremiyet eğitimini ailede ilk kimden aldığına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Görüşme formunun üçüncü bölümünde ise çocuğunun bezi kaç yaşında bıraktığı, bezini farklı kişilerin yanında değiştirip değiştirmediği, çocuğunun odasını ne zaman ayırdığı, çocuğa mahremiyet eğitimini verip vermediği, çocuğun üzerini ortak bir alanda değiştirme durumu, çocuğa mahremiyet eğitimini vermesi için bir uzmandan yardım alma durumu ve mahremiyetle ilgili soru soran çocuğuna ilişkin bilgiler yer almaktadır. Verilerin girişinde ve analizinde SPSS 24.0 programı kullanılmıştır. Açık uçlu sorular araştırmacılar tarafından gruplanmış ve demografik özellikler arasındaki ilişkiyi belirlemek için chi-square analizi yapılmıştır. "Ebeveynler, erken çocukluk döneminde çocuklarına mahremiyet eğitimini nasıl öğretmektedir?" sorusu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

Bulgular ve Tartışma: Ailelerin %51,1'i çekirdek ailedir; %77,3'ünün gelir düzeyi orta seviyededir ve %575'inde çocukların kendilerine ait odası bulunmamaktadır. Verilerin betimsel analizleri sonucunda, ebeveynler aile tipinin çocuklarda mahremiyet eğitimini etkilediğini; ebeveyn tutumları, ailenin gelir düzeyinin mahremiyet eğitiminde etkili olduğunu ve mahremiyet ile ilgili konuların özellikle 6-12 yaş aralığında yoğun olarak yaşandığını belirtmişlerdir. Çalışmamızda az sayıdaki katılımcı cinsellik ve mahremiyetin tanımını doğru yapmıştır. Cinsellik ve mahremiyet konusunda aldığı eğitim ile çocuğun mahremiyet eğitimi arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan chi-square testi sonuçlarına göre anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocuğa verilen mahremiyet eğitimi, cinsellik konusunda alınan eğitime göre farklılık göstermektedir. Ebeveynlerin tamamı kitle iletişim araçlarında izlenen yayınların kontrol altına alınması gerektiğini de belirtmişlerdir. Cinsellik/mahremiyet ile ilgili eğitim alma durumları incelendiğinde çalışma grubundakilerin %51,1'i hiç eğitim almadıklarını belirtmiştir. Bu bireylerin %53,9'u annelerinden mahremiyetle ilgili bilgiler aldıklarını; %98,8'i henüz 3-5 yaşlarındayken kadın veya erkek şeklinde kendi cinsel kimliklerini fark ettiklerini belirtmiştir. Cinsel kimlik ile ilgili ayırım yapılan aile sayısı ise %53,9 oranındadır. Çalışma grubundakilere mahremiyet eğitiminin ne olduğuna ilişkin soru sorulmuş ve cevaplar Amerika Birleşik Devletleri Cinsel Bilgi ve Eğitim Konseyinin (Sexuality Information and Education Council of the United States) tanımına göre "cinsellik ve mahremiyet konularında bilgilendirme, tutum geliştirme, inançlar, değerler ve ilişkileri ele alan, yaşam boyu süren bir süreçtir" tanımlaması dikkate alınarak doğru, kısmen doğru, yanlış olarak sınıflandırılmıştır. Katılımcıların sadece %62'si bu soruyu cevaplandırmıştır. Cevaplayanların %28,7'si doğru tanımlarken, %38' i kısmen doğru ve %33,3'ü yanlış tanımlamıştır. Eğitim durumu ile cinsel kimlik ayrımı arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan chi-square testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki belirlenememiştir. Başka bir deyişle cinsel kimlik ayırımı yapma, eğitim durumuna göre değişmemektedir.

Cinsellik ve mahremiyet konusunda alınan eğitim ve çocuğa verilen mahremiyet eğitimi dağılımları incelendiğinde %49.5 oranında çocuğuna mahremiyet eğitimi veren ebeveynin cinsellik ve mahremiyet konusunda eğitim almadığı, %16.5 oranındaki ebeveynin cinsellik konusunda eğitim aldığı belirlenmiştir. Buna göre çocuğa mahremiyet eğitimi verme durumu, cinsellik ve mahremiyet konusunda aldığı eğitime göre değişkenlik göstermektedir. Cinsellik ve mahremiyet konusunda aldığı eğitim ile çocuğun mahremiyet eğitimi arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan chi-square testi sonuçlarına göre anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durumda çocuğa verilen mahremiyet eğitimi, cinsellik konusunda alınan eğitime göre farklılık göstermektedir. Cinsel kimliği fark etme yaşı ile cinsiyet arasında arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan chi-square testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki belirlenememiştir. Başka bir deyişle cinsel kimliği fark etme yaşı ile cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.

Çocuk cinsellik ve mahremiyet konusunda sorular sorduğunda ötelemek ve geçiştirmek çocukların merakını daha da artırmaktadır. Ayıp karşılamak ise, onların cinselliği tümüyle kötü konular olarak algılamasına neden olmaktadır. Giyinmenin beğenilme arzusuyla ve başkaları için değil, ihtiyaç odaklı ve kendisi için olması gerektiği anlayışı, mahremiyet eğitimindeki temel hususlardan biridir. Anne-babaların kendi ev içi ve ev dışı giyimlerinde mahremiyet sınırlarını önemseyerek çocuklara model olmaları beklenmektedir. Mahremiyet eğitiminde çocuklara bedenin özel kısımlarının kimseye gösterilmemesi gerektiği ve bir başkasınınkine de bakmanın doğru olmadığını ifade etmek gerekmektedir. Aileler tarafından verilen yanlış bilgiler ya da uygun olmayan bilgi kaynaklarından öğrenilen yanlış bilgiler çocukların cinsel gelişimlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Çalışmamızda az sayıdaki katılımcının cinsellik ve mahremiyetin tanımını doğru yapmasının temel nedeninin ailelerin bu konuda bilgi sahibi olmamaları ve bu konu ile ilgili rahatsızlık hissetmeleri veya utandıkları için cinsellik ve mahremiyet eğitimi konularında bilgi almadıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Cinsel eğitimin ailede başlaması ve çocuğa ilk cinsel bilgileri anne babalar tarafından verilmesinin en sağlıklı yol olması bakımından, ailelerin çocuğun cinsel gelişimi ile ilgili eğitim almalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Mahremiyet eğitimi, cinsiyet ayrımı olmaksızın kişilik eğitimiyle doğrudan ilgilidir. Cinsel eğitimi de içine alan mahremiyet eğitiminin genel amacı, cinsiyet ayırımı olmadan kişinin hayatını hem kendi sınırlarını gözeterek hem de başkalarının sınırlarına riayet ederek yaşanmasına zemin oluşturmaktır.

Sonuç ve Öneriler: Bu çalışma ile toplumda gizli olarak seyreden mahremiyet olgusunun gerçek boyutlarının mevcut rakamların ve durumun çok ötesinde olduğu ortaya konmuştur. Ebeveynlerin cinsellik ve mahremiyet alanındaki bilgi ve tutumlarındaki yetersizlikler, bu yetersizliklere bağlı olarak ortaya çıkan riskler ve çocuklarına cinsel konulardaki yaklaşımları değerlendirildiğinde çocuklara cinsellik ve mahremiyet eğitimi sunulması gerekliliği açıkça görülmektedir. Çalışmada önce toplumda mahremiyet olgusunun durumu ve bu sorunun kaynakları daha önce yapılmış araştırma verileriyle tespit edilmiş, daha sonra mahremiyet eğitiminin genel çerçevesi çizilerek, mahremiyet eğitimine dair önemli prensipler ortaya konmuştur. Mahremiyet eğitimi konusunun cinsel eğitim ve cinsel danışmanlık alanında çalışacak olan kişi ve kurumlara kaynak materyal teşkil edeceği öngörüldüğünden önemli sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Mahremiyet eğitimi, cinsel eğitim, ebeveynler, ebeveynlerin mahremiyet eğitimi.

DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU'NUN (DEHB) NEDENLERİNİN VE DİĞER NÖROGELİŞİMSEL BOZUKLUKLARLA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Hıdır CAN
İstanbul Rumeli Üniversitesi
hidir_can32@hotmail.com

Muzaffer BAYRAM

Engin KETE

Bekir GÜL

ANALYSING OF THE REASONS OF ATTENTION DEFICIT AND HYPERACTIVITY DISORDER (ADHD) AND INVESTIGATION ON THE RELATIONSHIP BETWEEN OTHER RELATED NEURODEVELOPMENTAL DISORDER

Özet

Bu çalışma Nörogelişimsel Bozukluklar içerisinde yer alan Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun nedenlerini incelemek ve tedavi yöntemlerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Aynı zamanda ilaçların bu bozukluğun düzenlenmesinde etkili olduğu bilinmektedir. Bu etkinin değerlendirilmesi için belgesel tarama yöntemine başvurulmuş, araştırmanın yapıldığı tarihle 2020 yılı sınır oluşturacak şekilde araştırmalar incelenerek bulunan belgeler ışığında kaynaklar taranmıştır. Taranan belgelerden alınan bilgiler "nörogelişimsel bozukluklar" kapsamında sınırlandırılmıştır.

Araştırma kapsamında Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun dikkat eksikliği baskın olan tipi, hiperaktivite ve dürtüsellik baskın olan tipi, birleşik görünümlü tipi olduğu görülmüştür. Bozukluğun oluşumunda kalıtım, çevresel-biyolojik faktörler, beyindeki yapısal değişikliklerin etkili olduğu görülmüştür. Araştırmada Karşıt Gelme Karşıt Olma Bozukluğu, Davranım Bozukluğu, Depresyon, Kaygı Bozukluğu ve Tik Bozukluklarıyla DEHB'nin eş tanı olarak görülebileceği görülmüştür.

Araştırma kapsamında yapılan çalışmada ilaçlar haricinde yapılan ek çalışmaların (Psikoterapi, aile eğitimi vb.) bozukluk seyrinde ilerleme sağladığı görülmüştür. Yapılan araştırmada Psikostimülan ilaçların DEHB tedavisinde etkili olduğu; aynı zamanda anne-baba eğitiminin, okulda öğrenciye yönelik davranışların ve bireysel tedavinin bozukluk üzerinde etkili olduğu görülmüştür.
Yapılan araştırmada DEHB bulunan bireylerin duygu, düşünce ve davranış yapısında değişimlerin olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dikkat Eksikliği, tedavi, duygu, nörogelişimsel

Abstract

This study was carried out to investigate the causes of Attention Deficit and Hyperactivity Disorder in Neurodevelopmental Disorders and to reveal treatment methods. It is also known that medications are effective in regulating this disorder. In order to evaluate this effect, a documentary screening method was used and the researches up to the date of the research were examined and the sources were searched in the light of the documents found.

Attention Deficit Hyperactivity Disorder was found to be a type of attention deficit hyperactivity and impulsivity predominant type, combined appearance type. Inheritance, environmental-biological factors, structural changes in the brain have been found to be effective in the formation of the disorder. It has been seen that ADHD may be seen as a co-diagnosis with Anti-Oppositional Defiant Disorder, Conduct Disorder, Depression, Anxiety Disorder and Teak Disorders in the Survey.

Additional studies (psychotherapy, family education, etc.) made in the study made progress in the course of the disorder.

Psychostimulant drugs were found to be effective in the treatment of ADHD; At the same time parental education, school-oriented behaviors, and individual treatment were found to be effective on the disorder.

It was seen that the individuals who had ADHD had changes in feelings, thoughts and behaviors.

Keywords: Attention deficit, treatment, emotion, neurodevelopmental

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı 'Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu nedir, nasıl tedavi edilir? Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun belirleyicileri nelerdir? sorularına cevap aramaktır.

Belirlenen bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

1) Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu üzerinde genetik, çevresel etmenler önemli bir yere sahip midir?
2) Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunda ilaç tedavisinin yanında ek yardımların bozukluğun tedavisinde yeri ve önemi nedir?
3) Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ile nörogelişimsel bozukluklar ilişkili midir?
4) Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunda duygusal, davranışsal ve düşünsel belirleyiciler var mıdır? Varsa bu belirleyiciler nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Alanyazın incelendiğinde Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu olan bireylerin tedavilerinde son yapılan çalışmalarda psikostimülan ilaçlar, bireysel destek ve terapiler ve okul desteği bireylerin hayatını önemli ölçüde etkilemektedir. Yine bozukluğun diğer nörogelişimsel bozukluklarla iç içe geçiyor olması ve özellikle diğer nörogelişimsel bozuklukların tanısına yakın bir tanı içerisinde olması DEHB'nin belirlenmesini geciktirmektedir. Bu araştırmayla DEHB'nin ayırıcı tanıları belirlenerek, Aralık 2016'ya kadar yapılan çalışmalar incelenmiştir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Nörogelişimsel Bozukluklar içerisinde yer alan Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu'nun nedenlerini incelemek ve tedavi yöntemlerini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Yapılan araştırmada kütüphanelerin veri tabanına giriş izni verilen kısımları üzerinden araştırma yapılmıştır ve araştırma 2016 Aralık ayına kadarki verileri ve tedavi yöntemlerini içermektedir. Ayrıca geçmişe dönük yapılan araştırmalarda yazıya dökülen bölümler araştırma kapsamına alınmıştır. Doküman analizinden yararlanılarak elde edilen bu verilerin kategorisel içerik analizi yapılarak DEHB'li bireylerin bilişsel duygusal ve davranışsal belirleyicileri hakkında yoruma gidilmiştir.

Bulgular Ve Yorumlar

Araştırmanın birinci sorusu İncelenen araştırmalar DEHB'nin ortaya çıkmasında kalıtımsal nedenler, çevresel nedenler ve beynin yapısı ile ilgili nedenlerin etkileri olduğu görüşünü desteklemektedir. Ancak bu nedenler arasında çevresel nedenlerin DEHB'nin ortaya çıkması üzerinde ancak katılımsal bir eğilim varsa etkili olduğuna işaret etmektedir. Bunun yanında olumsuz çevresel faktörler eğer çocukta DEHB varsa bozukluğun seyri üzerinde olumsuz etkilere neden olması bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmanın ikinci sorusu DEHB tedavisinde ilaç kullanımı çok önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle DEHB'nin beynin yapısındaki bazı farklılıklardan kaynaklanabileceği de dikkat alındığında ilaç tedavisinin önemi daha iyi ortaya çıkmaktadır. Ancak bireyin bu bozukluğu kendisinin bir özeliği olarak görmesi tanıması DEHB'nin yaşamında yol açtığı güçlüklerle baş etmesi için yararlıdır. Bunun gerçekleşmesi için de bireyin psikolojik destek alması önemlidir.

Araştırmanın üçüncü sorusu İncelenen araştırmalar DEHB'li bireylerde DEHB ile birlikte karşıt olma karşıt gelme bozukluğu (%50), depresyon ve duygu-durum bozuklukları (%3-75), anksiyete bozuklukları (%5-15), özel öğrenme bozuklukları (%20-25), davranım bozukluğu (%20-45), tik bozuklukları (%11), bipolar bozukluk (%12) ve tourette sendromunun (%2) önemli oranlarda bir arada bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bakımdan tanı ve ayırıcı tanı sistemleri oldukça önemlidir.

Araştırmanın dördüncü sorusu Bu araştırmadan Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu olan bireylerin duygusal, davranışsal ve düşünsel özellikleri araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda;

Duygusal özellikleri göz önünde bulundurulduğunda:
DEHB bulunan bireylerde anlamlı düzeyde yüksek sosyal içe çekilme ve toplam içe yönelim bulunduğu görülmüştür. DEHB'li bireylerde topluluk içinde duygusal sorunların daha fazla olduğunu düşündürmektedir Bu durum da çocuğun bilişsel ve duygusal davranışlarını doğrudan etkilemekte, sosyal yaşama uyum sürecini zorlaştırmaktadır. Bireylerin aynı zamanda duygudurumları geçişken bir özellik göstermektedir.

Davranışsal özellikleri göz önünde bulundurulduğunda:
DEHB'li bireylerin yerinde duramadığı, oturmalarının ve sakin olmalarının bireylerin istemesine ve bu durumun farkında olmalarına rağmen mümkün olmadığı görülmüştür.
Davranışlarda görülen dürtüsellik sonucunda bireylerin çok hareketli olması ve yerli yerinde konuşmama durumu bireyleri olumsuz etkilemektedir. Yine bu dürtüsellik sorulan soruların tam olarak bitirilmeden cevap verme eğilimi şeklinde görülebilmektedir. Bu bireyler aynı zamanda sıra beklemekte de zorlanmaktadırlar.

Düşünsel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda:
DEHB'li bireylerin yönergeleri başından sonuna kadar takip edemediği ve dikkat eksikliklerinin bulunduğu, sık sık eşya kaybetme sorunlarıyla karşı karşıya kaldıkları araştırma sonucunda bulunmuştur.
Düşünceleri dağınık olduğu için günlük hayatta da düzensiz görülme durumları vardır. Düşünsel süreçlerin sürdürülmesindeki zorluklar bireylerin düşünmeleri gereken işlerden kaçınmalarına neden olmaktadır. Bu kaçınmanın önemli bir nedeni de ilgilerinin kolayca kaybolma eğiliminde olmasıdır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun dikkat eksikliği baskın olan tipi, hiperaktivite ve dürtüsellik baskın olan tipti, birleşik görünümlü tipi olduğu görülmüştür. Bozukluğun oluşumunda kalıtım, çevresel-biyolojik faktörler, beyindeki yapısal değişikliklerin etkili olduğu görülmüştür. Araştırmada Karşıt Gelme Karşıt Olma Bozukluğu, Davranım Bozukluğu, Depresyon, Kaygı Bozukluğu ve Tik Bozukluklarıyla DEHB'nin eş tanı olarak görülebileceği görülmüştür.

Araştırmada ilaçlar haricinde yapılan ek çalışmaların (Psikoterapi, aile eğitimi vb.) bozukluk seyrinde ilerleme sağlamıştır.

Yapılan araştırmada Psikostimülan ilaçların DEHB tedavisinde etkili olduğu; aynı zamanda anne-baba eğitiminin, okulda öğrenciye yönelik davranışların ve bireysel tedavinin bozukluk üzerinde etkili olduğu görülmüştür. DEHB bulunan bireylerin duygu, düşünce ve davranış yapısında değişimlerin olduğu görülmüştür.

8-18 YAŞ ÇOCUK ERGEN RİSK DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Elif EROL
İstanbul Rumeli Üniversitesi,
ÇAGEV Başkanı
elif.erol@rumeli.edu.tr

VALIDITY AND RELIABILITY OF CHILD ADOLESCENT SYMPTOM SCREENING INVENTORY

Özet

Çocuk ve ergenlerle çalışırken davranış, semptom, patoloji ölçen ölçme araçlarının önemine karşın alandaki sınırlılığı dikkat çeker. Ülkemizde kullanılan mevcut ölçme araçları genellikle uyarlama şeklindedir. Farklı kültürlerden uyarlanan testlerin dil ve kültürel kodlar açısından zorlukları olduğu için her ülkenin kendi kültürüne, diline uygun ölçme aracının olması önemlidir. Bu çalışmanın amacı, çocuk ve ergen semptomlarını ölçebilen, tespit ve tedaviye destek olacak bir araç geliştirilmesidir. Araştırmanın sonucunda açımlayıcı faktör analizlerine göre ölçeğin 8 boyutlu bir yapıda olduğu doğrulanmıştır. Geçerlik ve güvenirlik düzeyinin yüksek olduğu ve alanda kullanılabileceği görülmüştür. Faktörlere; Yıkıcı Belirtiler, Depresif Belirtiler, Psikotik Belirtiler, Dikkat Sorunları, Kaygı Belirtileri, Uyumluluk, İçe Dönüklük, Dışa Dönüklük ve Büyüklenmeci Görünüm isimleri verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk ergen semptom, Çocuk ergen patoloji, Ölçek.

Abstract

While working with children and adolescents, it is noteworthy that there is a limitation measurement tools of that measure behavior, symptoms and pathology in the field despite the importance. The current measurement tools used as an adaptation form in our country. Since the tests adapted from different cultures have difficulties in terms of language and cultural codes, it is important that each country has its own culture and language. So the aim of this study is to develop a tool that can measure child and adolescent symptoms and support the detection and treatment. As a result of the research, it was confirmed that the scale had an 8-dimensional structure according to the exploratory factor analyzes. The reliability and validity is high and could be used in the field. Factors are given name; Destructive Symptoms, Depressive Symptoms, Psychotic Symptoms, Attention Problems, Anxiety Symptoms, Introversion, Extroversion and Grandiose Image.

Keywords: Child and adolescent symptoms , Child and adolescent psychopathology, Scale.

Çocukluk ve ergenlik dönemi ruhsal sorunlarına bakıldığında psikiyatrik oranın ülkemizde % 9-21 arasında seyretmekte olduğu görülür (Dursun, Güvenir ve Özbek, 2010). Roberts, Attkisson ve Rosenblatt (1998), çocuk ve ergenlerin psikiyatrik hastalıklarının prevalansını belirlemek için 20 ülkede, 52 araştırmayı incelemişler ve okul öncesi dönem için % 8, gençler için % 12, ergenler için % 15 gibi yüksek oranlar olduğunu ortaya koymuşlardır.
Çocuk ve ergen sorunlarının, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı ile tespit edilebilmesi erken tanı, dolayısıyla müdahaleye olanak tanır. Erken tanı önemlidir çünkü yetişkinlikte görülen ruhsal hastalıkların kaynağı, çocukluk döneminde farklı tezahürlerle kendilerini gösterebilir. Bu çalışmada geliştirilen ölçek alanın eksiklerine ve hassasiyetine katkı sağlayabilmesi amacıyla düşünülmüştür.

Çalışmada, (8 - 18) yaş problematiklerinin ölçümüne olanak sağlayacak bir ölçme aracı geliştirilmek amacıyla geçerlik güvenirlik işlemleri gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada 6 farklı örneklem üzerinden ölçeğin geçerlik ve güvenirliğini test etmek için 12 adet analiz yapılmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul ve Balıkesir il genelinde (8 -18) yaş çocuklar oluşturmaktadır.

Çalışmaya başlamadan önce mevcut çalışmalar incelenerek maddeler yazılmıştır. Uzman görüşü alındıktan sonra 98 maddeli hale gelen taslak ölçekle pilot çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada çocuklara sınıf öğretmeni aracılığı ile sorulara cevap vermeleri istenmiştir ve anlamakta zorlandıkları ya da anlamsız buldukları maddeleri işaretlemeleri istenmiştir. 40 çocuktan geri dönüş alınmıştır. Anlaşılmayan herhangi bir madde olmadığı için 98 maddeli ölçek taslak ölçek olarak kullanıma hazırlanmıştır.

Taslak ölçek ve Demografik Bilgi Formu İstanbul ve Balıkesir il genelinde 4 okulda gerekli yasal izinler alınarak uygulanmıştır. Çocukların formu doldurma süresi yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Açımlayıcı faktör analizi yapıldıktan sonra elde edilen 39 maddeli ölçek, geçerlik güvenirlik çalışmaları için yeniden düzenlenmiş, maddelere yeni numaralar verilmiştir. Balıkesir Sakarya İlköğretim okulu öğrencilerine doğrulayıcı faktör analizi için uygulama yapılmıştır. Devamında aynı okuldan 40 öğrenciye 4hafta sonra yeniden test tekrar test analizi için uygulama yapılmıştır. Son olarak ölçeğin farklı ölçekler üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla YMA, PİO, GGA ölçekleri ile birlikte İstanbul'da Özel Şafak Lisesi öğrecilerine bir uygulama yapılmıştır

1. Çalışma

Birinci çalışmanın ilk uygulaması kapsam geçerliğini sınamak amacıyla uzman görüşünden yararlanılarak yapılmıştırLiteratür taraması sonucunda ilk aşamada 102 madde oluşturulmuştur, madde havuzuna alınan 102 madde kapsam geçerliği için, İstanbul Çocuk Ergen Psikanalitik Psikoterapiler Derneği'nde çocuk psikanilizi/ psikoterapisi formasyonu eğitimi almakta olan psikanalitik yönelimli çalışan 4 çocuk ergen psikiyatristi ve 5 uzman psikolog olmak üzere 9 kişiye kuramsallık, dil yapısı ve anlam açısından değerlendirmeleri için verilmiştir. Değerlendirmede her bir madde için 100 üzerinden puanlamaları ve madde hakkında görüş bildirmeleri istenmiştir.

Kapsam geçerliğinin ardından, 98 madde kalan ölçeğin taslak formu yapı geçerliğini sınamak amacıyla İstanbul ve Balıkesir il genelindeki 5 okuldan 624 kişiye uygulanmıştır. Soruların %5'inden fazlasını boş bırakan 152 kişi örneklemden çıkarılmış ve örneklemde 472 kişi kalmıştır.

472 kişinin verdiği cevaplardan veri girişindeki hatalar incelenmiş, hatalı veri kalmadığı tespit edildikten sonra SPSS 24 paket programında taslak ölçekteki örneklemin uygunluğunu belirlemek üzere Barlett testi yapılmıştır. Katılımcıların 217'si (% 46.2) kız, 253'ü (%53.8) erkek çocuklardan oluştuğu ve 156 (% 33) katılımcının 8-11 yaş aralığında, 218 (% 46.2) katılımcının 12-15 yaş aralığında, 98 (% 20.8) katılımcının 16-18 yaş aralığında olduğu görülmüştür.

İlk bölümde katılımcılardan veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Çocuk Ergen Semptom Tarama Envanteri (CESTE) ve Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır.

Örneklemin faktör analizi için yeterli olup olmadığını değerlendirmek için temel bileşenler analizi yapılmış Bartlett's test sonuçlarına bakılmıştır. Taslak ölçeğin analizinde KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) değeri .83; Ki kare (Approx. Chi-Square) değeri 12433,89; serbestlik derecesi (df) 4753: p değeri .00 bulunmuştur. Tavşancıl (2010) değerlendirmesine göre ölçeğin .83 KMO değeri ile faktör analizine "çok iyi" bir uygunluk gösterdiği düşünülebilir. Bu sonuca göre, örneklem evreni temsil edebilir denilebilir.

Örneklemin uygunluğundan sonra temel bileşenler analizi değerlendirilmiş, toplam varyansın %70.76'sını açıklayan eigen değeri 1'in üstünde 28 faktörlü yapı elde edildiği görülmüştür. "Principal Factoring"; rotasyon için "Varimax" method seçilerek ve fakör yükü .30 üstü tercih edilerek yapılan açımlayıcı faktör analizinde, maddelerin faktörlere göre dağılımı ve faktör yükleri değerlendirilmiş; ölçekteki maddelerin ölçmesi gereken özellikleri ölçüp ölçmedikleri incelenmiştir. Bu bağlamda madde yükü . 30'dan düşük ve bir başka faktörden de .20'den yüksek yük olan 64-35-68-29-58-67-12-55-61-80-33-16-63-28-17-39-7-47-81-42-50-4-95-11-74-5-43-15-82-6-88-13-75-30-37-40-73-97-83-26-3-10-46-86-22-59-23-60-53-9-96-62-92-8-18-41-51-66-87 numaralı maddeler sırayla ve tek tek analizden çıkartılmıştır. Böylece yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 98 maddelik taslak ölçekten 59 madde çıkınca geriye 39 madde kalmıştır.

Yeni analizde, KMO yeterlilik değeri .90; Bartlett Küresellik test sonucu ise 5099.08 (741, p<0.01) olarak bulunmuştur.

Temel bileşenler analizinde toplam varyansın %70.76'sını açıklayan eigen değeri 1'in üstünde 28 faktörlü yapı elde edilmiştir. Bunun ardından Varimax döndürme işlemi yapılarak faktör yükü 0.40 altında olan ve bir başka faktörden % 20'nin üzerinde 59 madde analizden çıkarılmıştır. Böylece varyansın %58.88'ini açıklayan eigen değeri 1'in üstünde 8 faktörlü yapı elde edilmiştir. Faktörlerin oluşturdukları varyans miktarları sırasıyla ilk faktör için % 27.28, ikinci faktör için %7.64, üçüncü faktör için % 5.69, dördüncü faktör için % 4.97, beşinci faktör için % 4.01, altıncı faktör için % 3.54, yedinci faktör için % 2.97, sekizinci faktör için % 2.79'dur.

39 faktörlü ölçeğe güvenirlik analizleri yapılmıştır.

Varimax yöntemleriyle yapılan açımlayıcı faktör analizinde 8 faktörlü yapıda 1. Faktör 1-45-54-69-70-90-91-93-94 numaralı maddelerden oluşmaktadır, Depresif Belirtiler olarak adlandırılmıştır ve iç güvenirlik için Cronbach's alfa katsayısı .87'dir; 2. Faktör 24-38-57-71-72-89 numaralı maddelerden oluşmaktadır, Yıkıcılık Belitirleri olarak adlandırılmıştır ve iç güvenirlik için Cronbach's alfa katsayısı .85'dir; 3. Faktör 19-25-27-48-79-84 numaralı maddelerden oluşmaktadır, Psikotik Belirtiler olarak adlandırılmıştır ve iç güvenirlik için Cronbach's alfa katsayısı .75'tir; 4. Faktör 2-14-20-21-56 numaralı maddelerden oluşmaktadır, Dikkat Sorunları olarak adlandırılmıştır ve iç güvenirlik için Cronbach's alfa katsayıcı .72'dir; 5. Faktör 36-44-65-98 numaralı maddelerden oluşmaktadır, Kaygı Belirtileri olarak adlandırılmıştır ve iç güvenirlik için Cronbach's alfa katsayısı .63'dür; 6. Faktör 32-49-78 numaralı maddelerden oluşmaktadır, Dışa Dönüklük olarak adlandırılmıştır ve iç güvenirlik için Cronbach's alfa katsayıcı .71'dir; 7. Faktör 31-34-52 numaralı maddelerden oluşmaktadır, Büyüklenmeci Görünüm olarak adlandırılmıştır ve iç güvenirlik için Cronbach's alfa katsayıcı .63'tür; 8. Faktör 76-77-85 numaralı maddelerden oluşmaktadır, İçe Dönüklük olarak adlandırılmıştır ve iç güvenirlik için Cronbach's alfa katsayıcı .52'dir.
Ölçeğin toplamının Cronbach's alpha katsayısı .91; Gutman Split Half katsayısı .89; Gutman Katsayısı .89; Parallel katsayısı .91 olarak bulunmuştur.

2. Çalışma

Bu uygulamada ölçeğin güvenirliğini test etmek amacıyla test tekrar test analizi yapılmıştır. Ölçeğin tutarlılığını görmek amacıyla n= 40 olan gruba dört hafta ara ile test tekrar test yöntemi uygulanarak güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır.

İlk uygulama ve son uygulama puanları için Pearson momentler çarpım korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin alt grupları arasındaki korelasyonlar .54 ile .92 arasında yer almakta olup güçlü ve pozitif anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Böylece ölçeğin farklı uygulamalarında tutarlı sonuçlar elde edildiği ve güvenilir olduğu görülmektedir.

3. Çalışma

Bu çalışma ölçüt geçerliğini ve farklı ölçekler üzerindeki etkisini test etmek amacıyla yapılmıştır ve Çocuk Ergen Semptom Tarama Envanteri taslak formu (CESTE) ile Güç ve Güçlükler Anketi (GGA), Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PSİ) ve Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (YMA) arasındaki ilişkiye Pearson Koelasyon tekniği ile bakılmıştır. Korelasyonlar için 120 kişilik örneklem analize alınmıştır.
D.B. Depresif Belirtileri, Y.B. Yıkıcı Belirtileri, P.B. Psikotik Belirtileri, D.S. Dikkat Sorunları, K.S. Kaygı Belirtileri, D.D. Dışa Dönüklük, B.Ö. Büyüklenmeci Görünüm, İ.D. İçe Dönüklük alt faktörlerini ifade etmektedir.

CESTE Depresif Belirtiler alt boyutu ile GGA Duygulanım Belirtileri alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki (r = .39, p <. 01); CESTE Dikkat Sorunları alt boyutu ile GGA Dikkat eksikliği ve Hiperaktivite Belirtileri alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki (r = .22, p <. 01); CESTE Psikotik Belirtiler alt boyutu ile GGA Dikkat eksikliği ve Hiperaktivite Belirtileri alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki (r = .42, p <. 01); CESTE Psikotik Belirtiler alt boyutu ile GGA Duygulanım Belirtileri alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki (r = .39, p <. 01);

CESTE Dışa Dönüklük alt boyutu ile GGA Sosyal Davranışlar alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki (r = .62, p <. 01); CESTE Depresif Belirtiler alt boyutu ile YMA arasında negatif yönlü anlamlı ilişki (r = -.51, p <. 01); CESTE Yıkıcılık Belirtiler ve Psikotik Belirtiler alt boyutları ile YMA arasında negatif yönlü anlamlı ilişki (r = -.32, p <. 01); CESTE Depresif Belirtiler alt boyutu ile PİOÖ arasında negatif yönlü anlamlı ilişki (r = -.50, p <. 01); CESTE Psikotik Belirtiler alt boyutu ile PİOÖ arasında negatif yönlü anlamlı ilişki (r = -.39, p <. 01); CESTE Dikkat Sorunları alt boyutu ile PİOÖ arasında negatif yönlü anlamlı ilişki (r = -.37, p <. 01); CESTE Psikotik Belirtiler alt boyutu ile PİOÖ arasında negatif yönlü anlamlı ilişki (r = -.39, p <. 01); CESTE Dışa Dönüklük alt boyutu ile PİOÖ arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki (r = -.41, p <. 01);

Tartışma ve öneriler

Bu çalışmada çocuk ve ergenlerin düşünce, davranış ve duygulanımlarını ve semptomlarını ölçmek amacıyla maddeler yazılmış ve analizler sonucunda da 8 faktörlü 39 maddeli yapı ortaya çıkmıştır. Geliştirilen ölçme aracına "Çocuk Ergen Semptom Tarama Envanteri (CESTE)" adı verilmiştir.
Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizlerine bakıldığında yüksek derecede değerlere sahip olduğu ve alanda kullanılabileceği görülmektedir.
Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi ve standardizasyonu yapılmamıştır. Bir başka çalışmada yapılması yararlı olabilir.

PIAGET'İN BİLİŞSEL GELİŞİM KURAMINA GÖRE SOYUT İŞLEMLER DÖNEMİNİN YÜRÜTÜCÜ İŞLEVLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (ÖN BULGULAR)

Gülşah BALABAN
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
sahquant@gmail.com,

Yusuf BİLGE
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
yusuf.bilge@izu.edu.tr,

EXAMINATION OF FORMAL OPERATIONAL STAGE FROM THE POINT OF VIEW OF EXECUTIVE FUNCTIONS ACCORDING TO PIAGET'S THEORY OF COGNITIVE DEVELOPMENT (PRELIMINARY STUDY)

Özet

Amaç: Bu çalışmada, Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre soyut işlemler döneminin, yürütücü işlevler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Örneklem, ulaşılabilirlik-elverişlilik ilkesine göre kolay örnekleme yöntemi ile belirlenen, 12-18 yaş aralığında (14.77±1.63), 33'ü kız (%54.1) 28'i erkek (%45.9) olmak üzere toplam 61 katılımcıdan oluşmaktadır. Veriler Wisconsin Kart Eşleme Testi (WKET) uygulanarak toplanmıştır. İstatistiksel analiz için Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayı yöntemi ve bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır.

Bulgular: Korelasyon analizi sonucuna göre yaş ile WKET toplam tepki sayısı ($r=-.32$, $p<.05$), toplam yanlış sayısı ($r=-.32$, $p<.05$), toplam perseveratif tepki sayısı ($r=-.26$, $p<.05$) ve toplam perseveratif olmayan hata sayısı ($r=-.28$, $p<.05$) arasında negatif yönlü; kavramsal düzey tepki yüzdesi ($r=.35$, $p<.01$) ile pozitif yönlü korelasyon olduğu saptanmıştır. Yaş gruplarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan analiz sonucuna göre 12-14 yaş aralığında olan katılımcıların WKET toplam tepki sayısı ($t(42.05)=2.43$, $p<.05$), toplam yanlış sayısı ($t(43.79)=2.26$, $p<.05$), toplam doğru sayısı ($t(44.36)=2.08$, $p<.05$) ve toplam perseveratif olmayan hata sayısının ($t(36.69)=2.40$, $p<.05$), 15-18 yaş aralığında bulunan katılımcılara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kavramsal düzey tepki yüzdesi, 12-14 yaş grubunda 15-18 yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur ($t(59)=-2.42$, $p<.05$).

Sonuç: 12-18 yaş aralığındaki katılımcıların WKET performansları incelendiğinde, Piaget'nin başlangıcını 11 yaş ve üzeri olarak kabul ettiği soyut işlemler döneminin gelişimi hakkındaki iddiasının, yürütücü işlevler açısından doğrulandığı görülmektedir. Ayrıca yapılan analiz sonucunda WKET performansının yaşa bağlı olarak arttığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: bilişsel gelişim, soyut işlemler dönemi, wisconsin kart eşleme testi, yürütücü işlevler

Abstract

Objective: The aim of this study was to examine the formal operational stage from the point of view of executive functions according to Piaget's theory of cognitive development.

Methods: The sample was consisted of 61 adolescents, 33 female (54.1%) and 28 male (45.9%), in the range of 12-18 years (14.77±1.63), determined by convenience sampling method. Data was collected by applying Wisconsin Card Sorting Test (WCST). For statistical analysis Pearson product-moment correlation coefficient method and independent samples t-test was used.

Results: As the result of correlation analysis, it is determined that there is a negative correlation between age and WCST total responses ($r=-.32$, $p<.05$), total errors ($r=-.32$, $p<.05$), total perseveration responses ($r=-.26$, $p<.05$), total non-perseveration errors ($r=-.28$, $p<.05$); a positive correlation between age and percent conceptual level responses ($r=.35$, $p<.01$). According to the comparative analysis of age groups, it is determined that the WCST total responses ($t(42.05)=2.43$, $p<.05$), total errors ($t(43.79)=2.26$, $p<.05$), total correct ($t(44.36)=2.08$, $p<.05$) and total non-perseveration errors ($t(36.69)=2.40$, $p<.05$) in 12-14 age group is significantly greater than 15-18 age group. Percent conceptual level responses is significantly lower in 12-14 age group than 15-18 age group ($t(59)=-2.42$, $p<.05$).

Conclusion: When analyzed the WCST performance of participants in the range of 12-18 years, the claim of Piaget that formal operational stage begins at 11 years of age is confirmed from the point of view of executive functions. Furthermore age-related increases in performance on the WCST is determined.
Keywords: cognitive development, formal operational stage, wisconsin card sorting test, executive functions

Giriş

Yapılan bu çalışmada Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre, 12-18 yaş aralığındaki ergenlerde yürütücü işlevler açısından soyut işlemler döneminin incelenmesi amaçlanmıştır.
Piaget çocuklarda bilişsel gelişimi, duyu-motor dönemi, işlem öncesi dönem, somut işlemler dönemi ve soyut işlemler dönemi olmak üzere dört evre ile açıklamaktadır. Piaget'e göre 11 yaş sonrasında bilişsel gelişimin son evresi olan soyut işlemler dönemi başlamaktadır (Franzoi, 2006). Bu dönemde çocuklar soyut kavramları anlayabilir ve kuramlar geliştirebilirler. Piaget'nin kuramı yapılan çalışmalarla araştırılmış (Demetriou, Shayer ve Efklides, 1992) ve bazı araştırmacılar tarafından revize edilerek bilişsel gelişim dönemlerine alt evreler eklenmiştir (Case, 1993; Feldman, 2004; Pascual-Leone, 1987). Örneğin Demetriou bilişsel gelişimi, yürütücü işlevler, dikkat ve çalışma belleği ile ilişkilendirmiş ve beyin gelişimine bağlı olarak

Piaget'nin tanımladığı dört evreye alt evreler ilave etmiştir (Demetriou ve Raftopoulos, 2004). Alanyazında ergenlik dönemiyle birlikte beyinde gerçekleşen hızlı fonksiyonel ve yapısal değişimlerin (Asato, Terwilliger, Woo & Luna, 2010) soyut işlemler döneminde farklı evrelerin ortaya çıkmasına neden olabileceği iddia edilmiştir. Özellikle soyut düşünme yetisi ile bağlantılı ve beyinde gelişimi en son tamamlanan bölümlerden biri olan (Steinberg, 2008) prefrontal korteksin gelişimi ergenlik döneminde hızlanmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmaların kısıtlı sayıda olduğu görülmektedir (Shayer ve Wylam, 1978; Yalçın, 2006; Yalçın ve Karataş, 2008). Alanyazında yer alan bilgiler ışığında, bu çalışmada soyut işlemler döneminin, prefrontal korteks ile yakın ilişkili olduğu bilinen yürütücü işlevler (Griffin, 2017) açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda yapılan bu çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Örneklem, ulaşılabilirlik-elverişlilik ilkesine göre kolay örnekleme yöntemi ile belirlenen, 12-18 yaş aralığında (14.77±1.63), 33'ü kız (%54.1) 28'i erkek (%45.9) olmak üzere toplam 61 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar 12-14 yaş (13.40±.77) ve 15-18 yaş (16.09±1.01) olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Çalışmada katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışma öncesi katılımcılara ve ebeveynlerine bilgilendirilmiş onam formu verilmiştir ve çalışmayı istedikleri zaman sonlandırabileceklerine dair bilgilendirilmişlerdir.

Veriler Wisconsin Kart Eşleme Testi (WKET) uygulanarak toplanmıştır. WKET, dorsolateral prefrontal korteksle ilişkili bir frontal lob testidir. Türkçe standardizasyonu Karakaş ve diğerleri (1996) tarafından yapılmıştır. 7 cm x 7 cm boyutlarında farklı renk ve şekillere sahip 128 adet kartın kullanıldığı testte, yürütücü işlevler, perseverasyon, kavramsallaştırma, çalışma belleği, dikkat ve soyut düşünme gibi özellikler değerlendirilmektedir.

İstatistiksel analiz için yaş ile WKET alt ölçekleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayı yöntemi kullanılmıştır. WKET alt ölçek değerlerinin 12-14 yaş ve 15-18 yaş gruplarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır.

Bulgular

Yapılan korelasyon analizi sonucunda, yaş ile toplam tepki sayısı, toplam yanlış sayısı, toplam perseveratif tepki sayısı ve toplam perseveratif olmayan hata sayısı arasında negatif yönlü; kavramsal düzey tepki yüzdesi ile pozitif yönlü korelasyon olduğu görülmüştür (Tablo 1).

Tablo 1

	Yaş	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
Yaş													
A	-.32*												
B	-.32*	.92**											
C	-.25	.89**	.63**										
D	.06	-.40**	-.57**	-.13									
E	-.28*	.69**	.73**	.50**	-.13								
F	-.25	.72**	.79**	.49**	-.18	.98**							
G	-.28*	.84**	.91**	.58**	-.68**	.41**	.48**						
H	-.19	.46**	.59**	.22	-.03	.87**	.89**	.27*					
I	.05	.35**	.42**	.19	-.63**	.02	.09	.54**	.00				
J	-.14	.71**	.40**	.92**	.07	.32*	.30*	.38**	.05	.08			
K	.35**	-.88**	-.96**	-.60**	.46**	-.76**	-.81**	-.84**	-.66**	-.38**	-.31*		
L	-.03	.61**	.41**	.72**	-.21	.21	.21	.45**	-.05	.14	.69**	-.33*	

**p<0.01 *p<0.05 A:Toplam tepki sayısı B:Toplam yanlış sayısı C: Toplam doğru sayısı D: Tamamlanan kategori sayısı E: Perseveratif tepki sayısı F: Perseveratif hata sayısı G:Perseveratif olmayan hata sayısı H: Perseveratif hata yüzdesi I: İlk kategoriyi tamamlamada kullanılan tepki sayısı J: Kavramsal düzey tepki sayısı K: Kavramsal düzey tepki yüzdesi L: Kurulumu sürdürmede başarısızlık puanı

WKET alt ölçek puanlarını yaş gruplarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, 15-18 yaş grubuna göre, 12-14 yaş grubunun WKET toplam tepki sayısı, toplam yanlış sayısı, toplam doğru sayısı ve toplam perseveratif olmayan hata sayısının, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu; kavramsal düzey tepki yüzdesinin ise daha düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2 WKET alt ölçek puanlarının yaş gruplarına göre karşılaştırması

	12-14 Yaş Grubu (n=30)		15-18 Yaş Grubu (n=31)		
	X	Ss	X	Ss	t
Toplam tepki sayısı	89.77	16.87	81.45	8.34	2.43*
Toplam yanlış sayısı	18.73	9.91	14.13	5.25	2.26*
Toplam doğru sayısı	71.03	8.62	67.32	4.67	2.08*
Tamamlanan kategori sayısı	5.93	.37	6.00	.00	-1.00
Perseveratif tepki sayısı	9.13	5.20	7.90	3.59	1.07
Perseveratif hata sayısı	8.33	4.13	7.52	3.18	.87
Perseveratif olmayan hata sayısı	10.13	7.54	6.61	2.81	2.40*
Perseveratif hata yüzdesi	9.30	3.33	9.20	3.59	.10
İlk kategoriyi tamamlamada kullanılan tepki sayısı	13.30	6.13	13.65	5.34	-.24
Kavramsal düzey tepki sayısı	66.47	6.11	64.77	3.99	1.28
Kavramsal düzey tepki yüzdesi	75.53	9.13	80.03	6.34	-2.24*
Kurulumu sürdürmede başarısızlık puanı	.30	.53	.19	.40	.88

*$p<0.05$

Tartışma

Yapılan bu çalışmada yaş ve WKET alt ölçekleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda yaş artışıyla birlikte WKET performans değerlerinin arttığı belirlenmiştir. Alanyazında yer alan çalışmalar incelendiğinde, Yalçın (2006) tarafından yapılan çalışmada 7-11 yaş grubunun WKET performansının 12-14 yaş grubundan daha düşük olduğu saptanmıştır. 8-14 yaş grubunun dahil edildiği bir başka çalışmada (Yalçın ve Karakaş, 2008) ise 11 yaş sonrası yürütücü işlev performansının arttığı belirlenmiştir. Çalışmamızda yaş gruplarına göre yapılan analiz sonuçları, alanyazında yer alan çalışmalarla (Demetriou ve Raftopoulos, 2004) uyumlu olmakla birlikte özellikle soyut düşünme becerisi ile ilişkili olan kavramsallaştırma yetisinin, yaşa bağlı olarak arttığını düşündürmektedir.

Sonuç olarak elde edilen bulgular, Piaget'nin bilişsel gelişim kuramında yer alan soyut işlemler döneminin 11 yaş sonrası başladığı bilgisini desteklemektedir, ancak yaş gruplarına göre yapılan analiz sonuçlarına göre ergenlik dönemiyle birlikte yapısal ve fonksiyonel değişimlerin görüldüğü prefrontal korteks ile bağlantılı olarak bilişsel gelişim düzeyinin arttığı söylenebilir. Çalışmamızda elde edilen sonuçların, soyut işlemler döneminin alt evrelere sahip olduğunun belirtildiği çalışmalar ile uyumlu olduğu görülmektedir (Case, 1992; Demetriou ve Raftopoulos, 2004; Feldman, 2004; Pascual-Leone, 1987).

CREATING RELATIONSHIP WITH CHILDREN ON AUTISTIC CONDITION THROUGH AN INTERVENTION OF SIMPLE PLAYS

Ruhane KOŞAR
Yaşam Bağları Psikolojik
Danışmanlık ve Eğitim Merkezi
ruhaneb@yahoo.com

Introductıon

Autism is a condition that children can not establish a meaningful relationship with the world and with themselves.They can not experience the relationship with their mothers when they were born but there is always a need for mutual relationship with their mother and with the world.
The play can provide to children on autism condition to create a bond and relationship with a practitioner and then it enables them to live this bond and relationship with their parents, specially with their mother.In this way, they begin to experience the relationship that they need to establish with their mother, and with this relationship,their self-confidence and self begin to develop.Once, if they start to create a relationship with their mother, they can gradually begin to step into outside world with confidence.
Creating a relationship by practitioner and parents allows children on autistic condition to connect also with their inner world. In this dynamic relationship, children gain awareness of their own existence and the existence of the world and in this manner children could have a concrete and real view for themselves and this view provides them to feel that they are on the solid and safe ground.
When children on autistic condition feel that they are on the solid and safe ground, they let themselves to touch to the world that they live in and to touch to their own potential to release it to come out from their inner world to the outside world.

Keywords: Autism, simple plays, relationship, intervention, parents

Method

The intervention that based on simple plays has been developed after a long experience of working with children on autistic condition. Individual therapy based on special education continued with a long term Animal Assisted Intervention with a very special dog between 2006-2013 in Istanbul.This long experience transformed to an intervention to work with children on autistic condition since 2013 through simple plays.
This intervention applies by working with each child individually, in a specific, structured environment, usually three times a week, each session lasts one hour. After each session, half an hour provides to parents as one of the main goal of this intervention is to create a bond and relationship between the children and their parents.
During the session, the child sits face to face with practitioner at the table where the simple toys always on the corner of this table.
When the children come they usually enter to the play room and goes directly to the numbers, shapes or letters. The practititoner slowly introduce the simple toys to the children and start to cretae a very simple plays with this toy characters with the children. The children easily could give attention to this simple play characters and the practititoner try to create a bond and relationship with the children on autistic condition through this simple plays.
The goals of this intervention for each child are being determined by Vineland Adpative Behaviour Scales but also the observation and analyse the each child characters and emotions and interests are always very important to create a relationship on the base of confidence with the children.
The children who comes to this intervention diognased Autism Spectrum Disorders by psychiatrists.
The work evaluate by psychiatrists in a regular periods.

Results

It is very clear to observe the difference at the children on autistic condition after starting to this intervention in a short time. Because simple plays bring them to the children world which they need to live in and experience it. When they start to intervention , in the beginning, they look very serious, only interested in spesifiifc tools like shapes, letters or colours or numbers but gradually, by the guidance of the practitioner, the children start to play with simple toy characters and enjoy very much.
The practitioner and the children crate a common world by simple toy characters and sharing this world support to create a bond between practitioner and the children. This simple plays reduce anxiety of children and reducing anxiety helps children to open themselves more easily and explore their potantiel outside.

The play contain actions and children on autistic condition learn more easily with action, talk more spontanously with action,
Simple plays provides to children to express their feelings through the plays and it is very important to connect with the feelings.Children on autistic condition could have difficulty to express the feelings that they feel inside but once if they could express their feelings through the plays than they feel better inside and feeling good is very important for developing a bond with outside world.

Discussion

This intervention which based on simple plays is applied as a result of experience, should be put into a theoritical framework.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN NOMOFOBİ DÜZEYLERİ İLE BENLİK SAYGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Gülşah YILDIRIM
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
gulsah.yildirim@comu.edu.tr

Özet

21.yüzyıldaki teknolojik gelişmelerin başında gelen mobil telefonlar hayatımızın önemli bir parçası haline gelmiştir. Özellikle internete mobil telefonlar aracılığı ile ulaşılmasıyla yaşamımızın birçok alanında ve her yaş kesiminde kullanılmaya başlanmıştır. Telefon ile yapılan aktivitelerin, uygulamaların ve telefonda geçirilen sürenin artması ile kişilerin sosyal dünyadan kopması, yalnızlaşması, özsaygıda azalma, beğenilmeme duygusunun gelişmesi gibi birçok psikolojik sonuçlar ortaya çıkmıştır. Gelişen teknoloji beraberinde nomofobi, internet bağımlılığı gibi kavramları hayatımıza eklemiş ve bu yüzden psikoloji alanında sıklıkla incelenen araştırmalara konu olmuştur.

Günümüzde mobil bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin artması ile birlikte, akıllı telefonlar hayatımızın birçok alanında önemli bir araç haline gelmiştir. Akıllı telefonların kullanılmasındaki artış psikoloji literatürüne yeni bir fobi terimi de kazandırmıştır. Özellikle üniversiteli gençlerde gözlemlenen bu terim ''nomofobi'' yani ''akıllı telefondan mahrum kalma korkusu'' olarak adlandırılmıştır (Erdem, Türen ve Kalkın, 2017: 3). Modern çağın bir fobisi olarak kabul edilen, cep telefonuna erişememekten kaynaklanan endişe, huzursuzluk ve gerginlik duyma durumudur (King ve ark., 2013).

Nomofobik bireyler, sıklıkla çağrı ve mesaj olup olmadığını kontrol etme, şebekenin çekmediği durumlarda çok yüksek düzeyde endişe ve rahatsızlık duyma, prize yakın yerlerde oturma ve telefonu sürekli açık tutma gibi birçok davranış sergilemektedirler (Meral, 2017). Sürekli mesajlaşma, sosyal medya takibi ve telefonda geçirilen sürenin artması ile birlikte yüzyüze iletişimin azaldığı ve insanların asosyalleşmeye başladığı görülmektedir (Chóliz ve ark., 2009).

Nomofobi ile ilgili yapılan araştırma sonuçları, nomofobi düzeyleri yüksek kişilerin birçok farklı psikolojik sorunlara maruz kaldığını göstermektedir. Aktaş ve Yılmaz (2017), üniversite çağındaki gençler üzerinde yaptığı çalışmada telefon bağımlılığı ile utangaçlık ve yalnızlık kavramları arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Telefon bağımlılığının bireyleri sosyal izolasyona sürüklediğini ve bu durumun bireylerde yalnızlık oluşumunu tetiklediği bilinmektedir (Erim, 2001). Aghdam (2015), yaptığı çalışmalarda depresyon ve cep telefonunun aşırı kullanımı arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulmuştur. Konok (2016), 142 kişilik katılımcı üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında, kaygılı bağlanma stili olan bireylerin telefona bağlanma konusunda daha fazla eğilimleri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Uysal ve ark. (2016), Türkiye' de yürüttükleri araştırmalarında nomofobi ile sosyal fobi arasında düşük düzeyde bir ilişki saptamışlardır.

Akıllı telefonda geçirilen süre ile özsaygı arasında anlamlı ilişki olduğunu gösteren bulgulara da rastlanılmıştır. Bu bulgulara göre, akıllı telefona bağımlılık geliştiren bireylerin düşük özsaygıya sahip oldukları gözlemlenmiştir. Düşük özsaygıya sahip bireylerin, telefonda geçirdikleri sürenin daha fazla olduğu, bu nedenle akıllı telefon bağımlılığına daha yatkın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca düşük özsaygıya sahip ve sosyal anksiyetesi olan bireylerin sorunlu telefon kullanımına daha yatkın bireyler olduğu bulunmuştur (Bianchi ve Philips, 2005).

Nomofobi, özellikle gençler arasında ortaya çıkan mobil telefondan ayrı kalma korkusu olarak tanımlanmaktadır. Bu korku, kişilerde çeşitli psikolojik sorunlara yol açmasının yanı sıra kişinin benliği ile ilgili saygınlığında azalmaya neden olmaktadır. Araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin nomofobi düzeyleri ile benlik saygıları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırmaya 13 farklı ildeki üniversitelerden 241'i kadın 229'u erkek olmak üzere, toplam 470 üniversite öğrencisi katılmıştır.Araştırmanın verileri, Tanıtıcı Bilgi Formu, Nomofobi Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği-Kısa Formu olmak üzere 3 veri toplama aracı ile elde edilmiştir.

Araştırma sonuçları aşağıda verilmiştir.

• Kadın ve erkeklerin benlik saygısı toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.
• Kadın ve erkeklerin nomofobi düzeylerinde cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık vardır ve kadınların erkeklere göre nomofobi toplam puanları daha yüksektir.
• Katılımcıların benlik saygısı toplam puanlarında sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark yoktur.
• Katılımcıların nomofobi toplam puanları sınıf düzeylerine göre farklılaşmamaktadır.
• Katılımcıların benlik saygısı ile nomofobi düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı zayıf bir ilişki vardır.
• Nomofobinin alt boyutlarından ''bilgiye erişememe'', ''rahatlıktan feragat etme'', ''çevrimiçi bağlantıyı kaybetme'' ile benlik saygısı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur.
• Nomofobinin alt boyutlarından ''iletişim kuramama'' ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Araştırmada nomofobi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiş ve cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Nomofobi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğunu gösteren birçok çalışmada kadınların nomofobi puanlarının erkeklere göre yüksek olduğu belirlenmiştir. (Gezgin ve ark., 2017; Arpacı ve ark., 2017, Yıldırım, 2016).
Araştırmada nomofobi ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiş ve nomofobi ile benlik saygısı arasında pozitif yönlü zayıf anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Resioğlu ve arkadaşları (2013), öğretmenlerin problemli internet kullanımı ile özsaygı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışma sonucunda anlamlı bir ilişkiye rastlamışlardır. Nomofobi ile yapılan birçok araştırmada araştırmacılar nomofobi ile yalnızlık, depresyon, bağlanma biçimleri arasındaki ilişkileri incelemeye yönelmiş, bu yüzden benlik saygısı ile nomofobi arasındaki ilişkiye ait çok fazla sayıda araştırma olmadığından tartışma kısmında diğer çalışmalarla olan benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulamamıştır.
Araştırma sadece 13 üniversite örnekleminden katılımcıları içerdiği için sonuçların Türkiye evrenine genellenmesi konusunda kısıtlılık oluşturmaktadır. Yapılan çalışma nomofobi ile benlik saygısı arasında ilişkisel analizlere yer verilmiş olup nedenselliğe yönelik bir sonuç vermemektedir.

Absract

In order to examine the relationship between nomophobia and self-esteem, a study was conducted in which 470 people, 241 of whom were women and 229 men, participated. As a result of the analysis, it has been observed that there positively and significant weak relationship between nomophobia and self-esteem. While there is similarly a significant difference between nomophobia and gender variable; no significant difference was found between self-esteem and gender variable. There was no significant relationship between one of the 4 sub-dimensions of nomophobia, "being unable to communicate" and self-esteem, but apositive relationship between other sub-dimensions such as ''in ability to access in formation'', ''to give up comfort'', ''losing online connection'' and self-esteem was found.

Keywords: Nomophobia, Self, Self-Esteem

AVUSTRALYA'DA YAŞAYAN TÜRK GÖÇMEN ANNELERLE PANDEMİ SÜRECİNDE YAPILAN MINDFULNESS TEMELLİ STRES YÖNETME PROGRAMI'NIN ETKİLERİ

Alev ELMAS
Üsküdar Üniversitesi
elmasalevelmas@gmail.com

Dilek ANUK
İÜ İstanbul Tıp Fakültesi
dilekanuk@gmail.com

THE EFFECTS OF THE MINDFULNESS BASED STRESS MANAGEMENT PROGRAM APPLIED TO TURKISH IMMIGRANT MOTHERS LIVING IN AUSTRALIA DURING THE PANDEMIC PROCESS

Giriş

İnsanoğlunun gelişim süreçlerine bakıldığında bireylerin yaşamları boyunca gelişim dönemlerinin her bir evresinde pek çok fırsat ve aşmaları gereken sorunla karşılaştığı görülmektedir. COVID-19 (KOVİD-19) , 2019 aralık ayında Çin'de keşfedilmiş yukarıda saydığımız tüm alanlar üzerinde etkisi olan önemli bir küresel kriz olarak tüm dünyanın gündemini kaplamıştır. Covit 19 pandemisi ve karantina süreci ulus, ırk, sosyal sınıf ayrımı yapmadan neredeyse dünyadaki bütün insanların güvenlik algısını olumsuz yönde etkileyerek, herkes üzerinde tehtid algısı yaratmıştır. Pandemi sürecinin ruh sağlığına etkisi üzerine yapılan çalışmalar anksiyete, depresyon ve ya panik atak gelişimine dikkat çekmektedir. Ortaya çıkan korku, kaygı, anksiyete ve depresif duygulanımla baş etmede çeşitli psikolojik müdahale yöntemlerinin kullanılmasının etkisi de araştırılması gereken önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mindfulness Temelli Stres Yönetme Programı (Mindfulness Based Stress Reduction programı-MBSR) stres yaşayan hastalar ve sağlık bakım vericileri için kullanılabilir ve güvenilir bir seçenektir. MBSR'ın temelleri, yaklaşık 1979 yılında Massachusetts Üniversitesi Tıp Merkezi öğretim üyesi Jon-Kabat Zinn tarafından Budizm felsefesi benimsenerek atılmıştır ve depresyon, kanser, kalp hastalıkları başta olmak üzere pek çok alanda ruh sağlığı müdahalelerinde kullanılmaktadır. Mevcut deneysel kanıtlar farkındalık temelli girişimlerin psikolojik iyiliği artırdığını, anksiyete ve depresyonu hafiflettiğini, psikolojik rahatsızlıkları azalttığını ve tekrarlamasını engellediğini, bağışıklık fonksiyonunu güçlendirdiğini, çiftler arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirdiği ve ebeveynlik memnuniyetini artırdığını savunmaktadır. MBSR ruh-beden-zihin egzersizlerini gerektirmektedir. MBSR toplam 26 saatten oluşan 8 haftalık eğitim boyunca her gün yaklaşık 40 dk çeşitli meditasyon ve farkındalık egzersizleri içeren bir protokolün uygulandığı akredite bir programdır. Online eğitim olanağı vermesi nedeniyle, mekan ya da mesafe sorunu olmadan uygulanabilir.

Dünyada küreselleşmenin doğrudan ya da dolaylı etkileri nedeniyle göç edenlerin sayısı giderek artmaktadır. Göç eylemi ile kadınlar içinde yetişmiş oldukları aile çevresinden ve alışkın olduğu toplumsal değerlerden isteyerek veya zorunlu olarak ayrılarak, dil ve kültür açısından farklı bir çevreye geçiş yapmaktadır. Bu geçişte kadınlar sosyal izolasyon, yalnızlık, dil engeli ve kültürel farklılıklar gibi bir çok stresörle karşı karşıya kalmaktadır. Stresin sağlık üzerindeki negatif etkisine ve stresle başa çıkma mekanizmalarının yetersizliğine bağlı olarak da göç eden kadınlar fizyolojik ve psikolojik kökenli birçok sağlık problemi ile karşılaşmaktadırlar. Sosyal izolasyonun yanı sıra ulaşım imkanlarının neredeyse hiç olmadığı Covid 19 pandemisinden dolayı zorunlu olarak memleketlerine dönemeyen, göçmen olarak belki kendilerinin ifade etmekte zorlandıkları bir ülkede, ailesinden ve sevdiklerinden uzakta kalmak zorunda kalan ve aynı zamanda annelik rolünü sürdürmeye çalışan bu kadınlar belki de psikolojik olarak daha da zorlanacaktır.

Bu araştırmada, Avustralya'da yaşayan 1. Kuşak göçmen annelere Covit 19 pandemi sürecinde anadillerinde uygulanan online Mindfulness Temelli Stres Yönetme Programı'nın pandemi süreciyle ilgili ruhsal yaşantılarına ve bireysel ve anne olarak aile içi ilişkilerine etkilerinin incelemesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma niteliksel fenomenolojik bir çalışmanın pilot uygulamasıdır. Araştırmanın örneklemi ilk başta 9 kadından oluşturulmuş ancak ilerleyen oturumlarda bir katılımcının bebeğinin küçük olması nedeniyle programa devam edememesi nedeniyle 8 kişiyle tamamlanmıştır. Örneklem için araştırmaya kabul kriterleri; kadın olmak, en az bir çocuk sahibi olmak, kök ailesinden ayrı olarak yaşamını Avustralya da sürdürüyor olmak, iletişimde dil sorunu yaşamamak, araştırmaya katılmayı kabul etmektir.

Veri toplama aracı kadınlara ait tanıtıcı bilgilerin olduğu "Sosyodemografik Bilgi Formu" ve yarı yapılandırılmış "Görüşme Formu" olarak iki bölümden oluşmuştur. Görüşme formu, MBSR programından beklentiler, göçmen olmakla ilgili sorun alanlar, gurbette annelikle ilgili sorun alanları, MBSR uygulamasının covid 19 ile ilgili kaygı düzeylerine ve annelikle ilgili sorunlara yaklaşımlarına etkisine yönelik sorulardan oluşmaktadır. Görüşme formu soruları konuyla ilgili uzmanlar tarafından gözden geçirilmiştir. Verilerin toplanması için MBSR programı öncesi ve sonrası 1. ay sonunda olmak üzere iki sefer derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak görüntülü online canlı görüşme yapılmıştır. MBSR programı 17 Nisan 2020 ve 6 Haziran 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yapılırken kadınlarla daha rahat iletişim kurulabileceği düşünülerek boş bir odada yalnız olmaları istenmiştir. Görüşme katılımcılar aktif dinlenilerek, soru formları yardımıyla yönlendirilmiştir. Kadınların verdiği cevaplar bulgular bölümünde aynen ifade edildiği gibi belirtilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme, ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Görüşmeler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra görüşmeler tekrar tekrar dinlenerek Microsoft Word programında yazıya geçirilmiştir. Kadınlarla yapılan görüşmeler kadınların verdikleri cevaplara bağlı olarak 45-50 dakika arasında değişmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular

Sosyo-demografik bulgular
Araştırmaya katılan kadınların yaş ortalaması 40,2 ± 6.3 yıldı (range 31 – 51 yıl). Katılımcıların, hepsinin üniversite mezunuydu ve % 75'i ev hanımıydı. Katılımcıların Avustralya'da yaşadıkları yıl ortalaması 9,1 ± 6.96 yıl (range 1.5 – 25 yıl) olduğu ve hepsinin doğumlarını Avustralya'da yapmış oldukları saptandı. Çocuklarının yaş dağılımı 1-20 yaş arasındaydı ve sadece 2 katılımcının iki çocuğu bulunurken diğer katılımcıların tek çocukları bulunmaktaydı.
MBSR Programı ile ilgili bulgular:
Katılıcıların MBSR programına katılma motivasyonlarına ait ifadelerde pandemi, kaygı/ stres, iyi anne olmak, iletişim sorunları, öfke kontrolü, tolerans azlığı, kendini eleştirme, sağlık temaları ortaya çıkmıştır.

"Zaten takıntılı biriydim, gelecek kaygılarım pandemi ile daha da arttı."
"Pandemi sonrası çok stress yaşıyorum, bu konuda faydası olur umarım"
"Daha iyi, sinirlenmeyen, bağırmayan bir anne olmak"
"Çocuklarla ve eşimle daha az tartışmak, daha sakin kalabilmek."
"Oğlum için biraz daha sabırlı bir anne olabilmek."
"Kendime zaman ayırmak için iyi olacak".
"Kendime karşı daha tahammülsüzlük var bende. Bundan kurtulmak istiyorum"
"Her şeyden çok etkilenip hemen strese giriyorum, bu da sağlığımı etkiliyor. Bunun için başvurdum

Katılımcılar program sonrası yapılan ikinci görüşmede MBSR programından beklentilerini gerçekleşme oranının %60 - 80 arasında olduğunu bildirmiştir. Katılımcılardan MBSR başlangıcındaki ve bitişindeki stres kaygı ve sinirlilik/ tolerans azlığı 5'li likert tipi bir skalada değerlendirmelerini istendiğinde: MBSR başlamadan öncesi grubun stres kaygı ve sinirlilik/tolerans azlığına verdikleri puanların MBSR sonrası verdikleri puanlardan düşük olduğu saptanmıştır. Katılımcıların MBSR öncesi ve sonrası stres, kaygı, sinirlilik ve tolerans azlığı için verdikleri puanların ortalamaları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların MBSR öncesi ve sonrası stres, kaygı, sinirlilik ve tolerans azlığı için verdikleri puanların ortalamaları

	MBSR Öncesi	MBSR Sonrası
Stres	3.5	2.5
Kaygı	3.75	2
Sinirlilik	4	2
Tolerans azlığı	4	2

MBSR programının yaşamınıza etkisi nasıl oldu sorusuna verilen cevaplarda ortaya çıkan temalar arasında korku, kaygı ve ya öfke gibi duyguların kontrolü, davranış kontrolü, farkındalık, stres yönetimi, iletişim, özşevkat, annelik rolü yer almaktadır. Katılımcıların MBSR'ın etkileriyle ilgili ifadeleri aşağıda listelenmiştir.

Takıntılardan kaygılardan Pandemi korkusundan uzaklaştırıyor. Aman diyebiliyorum. Kendimi yıprattığım şeyler oluyordu. Kendimi çok kaptırdığım ve kafama taktığım şeyleri daha oluruna bırakmaya başladım. Çocuğumun eskiden beni çok kızdıran davranışlarına artık eskisi kadar çok tepki vermiyorum, sakin kalıp onunla iletişim kurmaya çalışıyorum.

Bence %60 daha sakinim, eşim de fark etti. Daha sakin tepki veriyorsun iyi misin sen diye soruyor. Olaylarla tepki vermem arasındaki süre uzadı. Ben belki böyle algılıyorum diyorum.
Kendi üstüme geldiğim konularda daha toleranslı olmamı sağladı. Panik oluyordum kendime karşı daha tahammülsüzdüm. Kendimi daha az suçlamaya başladım.

Stres olduğumda normalde sabrım olmuyordu. Stres olunca algılarımı kapatıp fark etmiyordum. Stres olunca hasta oluyordum. Onları fark ettim neler oluyor hayatımda diye.
Saçma sapan şeyler yapıyordum evde stres olunca onları azalttım. Stresi daha iyi fark ediyorum ve yönetiyorum.

Ben nasıl spora gidiyorsam onun gibi beyin kaslarım için uzun sürede meditasyonların ve programın önemli olduğunu fark ettim. Aynı anda bir sürü işi yapma eğiliminde olduğumu fark edip daha az iş yapmaya çaba harcıyorum artık.

Farkındalıktan çok daha sakin yaklaşımlarım oldu. Daha olumlu yönde yaklaşıyorum artık olaylara. Biraz sinirli bir yapım var buraya göç edince arttı ve anne olunca daha da arttı. Bu programla daha sakin olabildim. Ve bu sakinliğin aslında bana iyi geldiğini ve ona ihtiyacı olduğunu da fark ettim.

Pandemi süreci moral açısından sizi nasıl etkiledi sorusuna katılımcıların büyük kısmı çok fazla etkilenmediklerini belirtmiş ve bu soruya verilen cevaplarda karantina, belirsizlik, kontrol edilebilirlik, kaygı, aile temaları ön plana çıkmıştır.

Pek etkilenmedim. Ev hanımı bir anneyim. O nedenle evde olmak beni çok etkilemedi. 1 ay karantinadaydık ama Avustralya daha kontrollü bir ülkeydi çok da stres olmadım.

Bu süreç çok kötü ama bir yandan burada imkanlar iyi ve daha güvende olduğumuzu biliyoruz, süreci kabullendik.

Beni hiç etkilemedi çünkü ocakta daha yeni geldik. Kanser hastası annem var hergün konuşuyoruz. Küçük bir ilçede yaşıyorlar o nedenle onlar için çok endişeli değildim. Kardeşlerim de var, babam da yanında.

Çok etkilemedi. Belirsizliği baştan kabul ettim. Onun için sorun olmadı.

Başta çöktüm, panikledim, ancak sonra bu programa katılmak çok iyi denk geldi. Şimdi daha sakinim ve burada her şeyin kontrol altında olduğunu düşünüyorum.

Pandemi sürecinde yabancı bir ülkede yaşıyor olmaktan dolayı kendilerinin nasıl hissettikleri sorulduğunda ortaya çıkan temalar ise güvende olmak, bilinçli olmak, kurallara uymak, sağlık imkanlarının olmasıdır. Tüm katılımcıların pandemi sürecinde yabancı bir ülkede yaşıyor olmaktan dolayı beklenenin aksine çok daha güvende olduklarını ve pandemi sürecinde burada yaşamaktan memnun oldukları gözlenmiştir. Kendi kök aileleriyle ilgili kaygılarını onlarla daha sık telefonla konuşarak gidermeye çalıştıkları saptandı.
Ailemden uzak kalmak zor olsa da Türkiye'de olmayı istemezdim burada olmak daha güvenli.

Burada olmak sadece ailemden uzak olmak onları merak etmek açısından zor, keşke onlarda burada olsaydı.

Burada kısıtlamalara çok iyi uyuluyor daha bilinçli insanlar daha güvendeyiz bence.
Ailemle telefonla daha sık görüşüyoruz, her gün arıyorum, eskiden bu kadar sık aramazdım.

Sonuç ve Öneriler:

Kök ailesinden ayrı olarak Avustralya da yaşayan bir grup Türk anne ile pandemi sürecinde MBSR uygulanarak yapılan bu pilot çalışmanın sonucunda, katılımcıların gerek pandeminin getirdiği kaygılar, gerekse anne ve eş olarak yaşadıkları öfke, tolerans azlığı ve iletişim problemleri açısından fayda gördükleri gözlenmiştir. Ayrıca katılımcıların göçmen olarak bulundukları ülkede pandemi koşunda kendilerinin ve çocuklarının daha güvende olduğunu düşündükleri ve aslında kendi ülkelerinde olmayı tercih etmedikleri saptanmıştır. Bu noktada pandemi süreci gibi küresel kriz durumlarında göçmen olmak ya da aileden ayrı olmaktan çok sağlık koşulları ve ortam açısından kendini güvende hissetmenin daha ön plana çıktığı düşülebilir. Katılımcıların kendi kök aileleriyle ilgili kaygılarını onlarla daha sık telefonla konuşarak gidermeye çalıştıkları saptandı. Araştırma sonuçları çerçevesinde örneklemin genişletilerek daha çok katılımcıya ulaşılması daha çok göçmen annenin MBSR programından fayda görmesini sağlayacaktır. Daha farklı ülkelerde göçmen olarak yaşayan Türk annelerin katılımcısı olduğu benzer çalışmaların düzenlenmesi pandemi sürecinde ülkelere özgü olarak yaşanan sorunların ve MBSR programı etkilerinin saptanmasına yardımcı olacaktır.

Abstarct

Object: The aim of this study was to examine the effects of the online-live Mindfulness-Based Stress Management Program applied during the Covid-19 pandemic on the psychological experiences and intra-familial relationships of the 1st generation immigrant mothers.

Methods: The research is a pilot application of a qualitative phenomenological study. Data collection tool consisted of two parts, i.e., the socio-demographic information form and semi-structured "Interview form". Data were collected using in-depth interview technique twice before and at the end of the first month after the 8-week MBSR program.

Results: As a result of this pilot study, it was observed that participants benefited from the program both in terms of the anxiety caused by the pandemic and in terms of the anger, lack of tolerance and communication problems they experienced as a mother and a partner. In addition, it has been determined that the participants think that this country where they are immigrants is safer for them and their children regarding the pandemic and they do not actually prefer living in their own country.